

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา
ในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
MORALITY AND ETHICAL PROMOTION OF SEEDS GROUP
OF WISDOM IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS,
PRACHUAPKHIRIKHAN PROVINCE

พระเฉลิมชัย โชติโก (เปลี่ยนระดับ)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญา
ในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระเฉลิมชัย โชติโก (เปลี่ยนระดับ)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Morality and Ethical Promotion of Seeds Group
Of Wisdom in Educational Institutions,
Prachuapkhirikhan province

Phra Chalermchai Jotiko(Plianpradub)

A Research paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)
Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อสารนิพนธ์ : การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาใน
สถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัย : พระเฉลิมชัย โชติโก (เปลี่ยนระดับ)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)

กรรมการควบคุมสารนิพนธ์

- : พระครูวาทีวรัณณ, ดร., ศศ.บ. (การพัฒนาชุมชน),
ค.ม. (การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิตูฒิ หมั่นมี, พธ.บ.
(การสอนสังคม), พธ.ม. (ปรัชญา), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

วันที่สำเร็จการศึกษา :/...../.....

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ โดยใช้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๐ คน ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากโรงเรียนจำนวน ๔ สถานศึกษาด้วยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น ๓กลุ่มคือ คือ ผู้บริหารจำนวน ๔ คน ตัวแทนนักเรียนจำนวน ๔ คน วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจำนวน ๒ คนรวมทั้งหมด ๒๐ คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย พบว่า

สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่ทุกสถานศึกษาบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน แต่เมื่อพิจารณาลงลึกไปนั้นพบว่าสภาพการที่เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ทางสถานศึกษาพบมีอยู่ ๓ ด้านด้วยกัน คือ ๑)ด้านเนื้อหาสาระตามบทเรียนที่ไม่สอดคล้องกับวิถีปกติของผู้เรียน ๒)ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงไม่สามารถแนะนำบทเรียนได้ ๓)ด้านกระแสสังคมที่ทำให้เยาวชนลดทอนความสนใจในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมลง

กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา กลุ่มบุคลากรทางศาสนาที่จัดตั้งกันขึ้นมาด้วยมีแนวคิดว่าจะใช้ความรู้ความสามารถของตนทำงานเพื่อสังคมด้วยการเผยแผ่ ได้จัดทำโครงการร่วมกันกับสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน เป็นการปลูกฝังแนวคิดและมุมมองใหม่ผ่านกระบวนการแสดงธรรมเล่าเรื่องวรรณกรรมทางศาสนาเพื่อสะท้อนความใกล้ชิดธรรมะในมิติของ

เยาวชน พบรูปแบบการจัดการโดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โลว์เป็นองค์ความรู้ที่ยับเคียง การแสดงธรรมหรือการบรรยายของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ใช้ในสถานศึกษา คือการจัดเทศน์มหาชาติ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าควรมีการปรับประยุกต์ให้มีความทันสมัยเพิ่มขึ้นจากเดิมและมีการสร้างบรรยากาศเพื่อให้เป็นองค์ประกอบต่อเยาวชนได้มีการซึมซับบรรยากาศทางความรู้สึกไว้ในความทรงจำและมีส่วนร่วมในการจัดทำสถานที่ มีการเสนอให้เห็นว่าควรมีการจัดทำนิทรรศการเชิงวิชาการเพื่อให้เยาวชนที่เข้ารับฟังได้มีการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ทางวิทยากรได้กล่าวถึงไม่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด

ด้านหลักการการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้นทางกลุ่มมีเป้าหมายในการทำงานด้านเผยแผ่ให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ในศักยภาพพื้นฐานของตนที่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลัก ส่งเสริมให้เยาวชนมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบวัยรุ่นให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรมที่จะเป็นในช่วงแห่งวัยที่แสวงหาความหมายของชีวิต โดยที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาเน้นย้ำเสมอว่า “เมื่อเยาวชนคิดเป็น ก็ใช้ชีวิตเป็น เมื่อเยาวชนคิดถูก ก็ใช้ชีวิตถูก ไม่ต้องสอนอะไรมาก ขอแค่มีจิตใต้สำนึกที่ดี รอบข้างสังคมของเขาก็จะดี” ดังนั้น จึงทำให้กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาตั้งมโนปณิธานว่าจะเป็นสื่อกลางขององค์กรทางศาสนากับสถานศึกษาให้เกิดมิติของการเข้าหากันง่ายขึ้นระหว่างธรรมะและเยาวชน

Research Paper Title : Morality and Ethical Promotion of Seeds Group of Wisdom in Educational Institutions Prachuapkhirikhan Province

Researcher : Phra Chalermchai Chotiko (Plianpradub)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrakhruwateeworawat, B.A. (Development of Communities),
M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist
Management)

: Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee, B.A. (Social Teaching),
M.A. (Philosophy), Phd. (Public Administration)

Date of graduation : March 15, 2018

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study morality and ethical promotion and educational institutions in Prachuapkhirikhan province 2) to study the problems obstacles and suggestions for the roles of morality and ethical promotion of seeds group of wisdom in educational institutions in Prachuapkhirikhan province 3) to study principle of morality and ethical promotion of seeds group of wisdom in educational institutions in prachuapkhirikhan province. This research was quality research by using in depth interview with 20 key informants, the researcher identified the population and informants from 9 schools. The key informants were administrators, 9 students, 2 lecturers from morality and ethical promotion of seeds group of wisdom, The researchers analyzed data analysis of the interviews of key informants for the purposes of research. Using content analysis technique , synthesize data according to research objectives and the presentation.

The findings of this research were as follows:

Promotion of morality and ethical of a seeds group of wisdoms in educational institutions in Prachuapkhirikhan province. For moral and ethical promotion of educational institutions in Prachuapkhirikhan province, it is the criteria that all schools should be. However, when considering in each aspect, it is found that the problems that are important in promoting moral and ethical at schools, are found in three aspects as follows: 1) the content of the lesson is not consistent with the normal course of the learner. 2) the personnel involved in promoting ethical directly can not

recommend the lesson. 3) the social stream that causes youth to reduce their interest in ethical.

When the seeds group of wisdom, the religious group, was set up by the idea is to use their knowledge, ability to work for society by propaganda. The project was jointly organized with the school to promote the moral and ethical of youths. It cultivates new concepts and perspectives through the process of displaying religious literature to reflect the dharma close in the dimension of youths. The management model was based on Bertha's communication theory as a comparative knowledge. The lectures of the seeds group of wisdom used the Buddha's story sermon in the school, which the key informants had to adapt to the modern and increased the atmosphere and created the atmosphere. It is a component to the youth to absorb the emotional atmosphere, to keep in memory and to participate in the capture of the area, and to propose that there should be.

The principle of promoting the morality and ethical of the seeds of wisdom in educational institutions in Prachuapkhirikhan Province is that the youth believe in their missionary work to be aware of their basic potential, consisting of morality. To encourage youth to have the concept of youthful adolescence to be right in the way of the righteous to be in the age of seeking the meaning of life. By the way, the species of seeds group of wisdom emphasized that. "When the youth think correctly. It's life. When the youth think. Life is right, do not teach anything. Let's just have a good subconscious." So, then, the seed group of Wisdom wanted to be a medium of religious organizations and educational institutions, giving the dimension of easy access between Dharma and youth.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ขออนุโมทนาขอบพระคุณพระอาจารย์ พระครูวาทีวรวัฒน์,ดร., ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดาภูมิ หมั่นมี กรรมการควบคุม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์ฉบับนี้ ให้สมบูรณ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณประธานและคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ พระสมุทรวชิรโสภณ,ดร., พระครูวาทีวรวัฒน์,ดร.,ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,ผศ.ดร.ธิดาภูมิ หมั่นมี,อ.ดร.ปณณธร เทียรชัยพุกษ์ ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญได้สละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจตรา ตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ทั้งทางด้านภาษา และเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์คณาจารย์ในสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษาคณะสังคมศาสตร์ทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทางในการศึกษาตลอดถึงในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไป ทั้งขอขอบคุณเพื่อนพระนิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกท่านที่เอื้อเฟื้อข้อมูล ในการทำวิจัยให้กำลังใจให้คำแนะนำและสนับสนุนด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระเทพสิทธิวิมล เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้สนับสนุนโครงการ”พระเวสสันดร สอนเด็ก”ของกลุ่มเมธิตพันธ์แห่งปัญญา ขอขอบคุณกลุ่มเมธิตพันธ์แห่งปัญญาที่ได้ให้โอกาสในการติดตามเรื่องราวเพื่อนำมาทำงานวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนถึงสถานศึกษาที่ได้เอื้ออำนวยโอกาสในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มเมธิตพันธ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและได้ให้โอกาสในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

คุณงามความดีหรือคุณประโยชน์หรือสาระสำคัญในความรู้ที่ได้จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอโน้มมอบถวายบูชาคุณงามความดีเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา และขอน้อมบูชาถวายบูชาคุณแด่พระคุณอุปัชฌาย์อาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย และบุพการีผู้ให้กำเนิดผู้ให้ชีวิตให้ทุกสิ่งทุกอย่าง คอยเป็นที่พึ่งและให้กำลังใจ ตลอดจนเพื่อนสหธรรมิก และผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอยให้ความเมตตาอนุเคราะห์อุปถัมภ์ดูแลผู้วิจัยมาโดยตลอด

พระเฉลิมชัย โชติโก

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๒
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม	๖
๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม	๖
๒.๑.๒ หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม	๑๓
๒.๑.๓ กลวิธีการเผยแผ่	๒๗
๒.๑.๓ การส่งเสริม/ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน	๓๒
๒.๒ ข้อมูลพื้นที่วิจัย	๓๕
๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๑
๒.๔ กรอบแนวคิดงานวิจัย	๕๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๗
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๕๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๙

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๖๐
๔.๑ สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๑
๔.๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๒
๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในส่วนของคุณค่าที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๕
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อวิธีการนำเสนอของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๗
๔.๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๗๐
๔.๖ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา กับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๗๑
๔.๗ องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย (Body knowledge)	๗๓
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๗๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๖
๕.๒ อภิปรายผล	๗๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๐
บรรณานุกรม	๘๒
ภาคผนวก	๘๖
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๘๗
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๐๗
ภาคผนวก ค. ภาพกิจกรรมจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้จัดกิจกรรม	๑๑๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างทางจิต ๖ ชั้น ของจริยธรรมมนุษย์	๑๖
๒.๒	แสดงการเปรียบเทียบหลักการตัดสินใจแบบไทยกับการตัดสินใจและใช้เหตุผลตามทฤษฎีของโคลเบิร์ก	๑๘
๒.๓	ทฤษฎีต้นไมจริยธรรมระบุงิตลักษณะ ๘ ประการที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย ๒๑	
๒.๔	กรอบแนวคิดเส้นทางจริยธรรม	๒๗
๒.๕	โครงสร้างของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา	๓๕
๒.๓	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๖
๔.๑	สรุปองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย	๗๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญมากที่สุดในโลก เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้และรับการฝึกอบรมสั่งสอน จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อโลกได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อสะสมประสบการณ์ชีวิต มนุษย์ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไปด้วยพร้อมๆ กัน เพราะคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก อาจสรุปความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมได้ดังนี้ คือ ๑) ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบสุขไม่พบอุปสรรค ๒) ช่วยให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ไม่เผลอตว์ ไม่ลืมตัว จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งใดก็จะระมัดระวังตัวอยู่เสมอ, ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ ๓) ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น นับว่าเป็นคุณแก่สังคม เพราะนอกจากจะเป็นตัวอย่างโดยการชี้นำทางอ้อมแล้ว ยังจะออกปากแนะนำสั่งสอนโดยตรงได้อีกด้วย ๔) ช่วยให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์ ที่ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า ๕) ช่วยควบคุมการเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อม ๆ กัน ๖) ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์

สภาพแวดล้อมของสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์จากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมที่หลากหลายจากต่างประเทศ มีสื่อและเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วและรุนแรง เด็กและเยาวชนมีสภาพจิตใจอ่อนแอและภูมิคุ้มกันบกพร่องทางสังคม ขาดวิจารณญาณในการคัดสรรที่จะเลือกรับสิ่งที่ดีและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์มาใช้เป็นเหตุให้ค่านิยม พฤติกรรมสังคมวิถีชีวิต โลกทัศน์มนุษย์ และความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป เกิดค่านิยมแนวใหม่ เลียนแบบค่านิยมตะวันตกเป็นแบบบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดถือการแข่งขันและการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก สังคมเกิดการแข่งขันเพื่อความได้เปรียบได้ชัยชนะ ใช้กลยุทธ์การตลาดถูกนำมาใช้ เพื่อสร้างค่านิยมทางวัตถุกลายเป็นวัตถุนิยม สร้างความฟุ้งเฟ้อในชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการอย่างไร้ศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งต่างจากค่านิยมตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทย ที่มีค่านิยมคุณธรรมในอดีต เป็นแบบคุณธรรมนิยม สังคมไทยปัจจุบันเกิดวิกฤตคุณธรรมจริยธรรม มีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีแนวโน้มจำนวนอาชญากรรมที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ผู้ก่ออาชญากรรมเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน^๑

^๑รศ.สุทธีวรรณ ตันติธรรมาวงศ์และคณะ, การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา เป็นองค์กรที่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไร ก่อตั้งขึ้นมามีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคุณประโยชน์ตอบแทนแผ่นดินถิ่นเกิด ภายใต้มีแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพแฝงอยู่ภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนที่เป็นพลวัตสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม โดยอาศัยความรู้ความสามารถของบุคลากรภายในกลุ่มที่จะนำความรู้ ความสามารถเหล่านั้นมาถ่ายทอด แบ่งปันให้เยาวชนหรือผู้สนใจได้ชื่นชมและส่งต่อเจตคติดีๆ เหล่านั้นให้ออกไปสู่สังคมในวงกว้าง

จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการกระตุ้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในเด็กและเยาวชนนอกจากนี้ยังอาจเป็นการร่วมอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นถิ่นได้อีกทางหนึ่งด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจแนวคิดและวิธีการของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการดำเนินโครงการ “เทศน์มหาชาติจากวัดสุโรงเรียน ๑๑๖ วันจากวันแม่สู่วันพ่อ ถวายเป็นพระราชกุศล” โดยสนใจที่จะศึกษากรณีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษาของกลุ่มงานดังกล่าว ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีอะไรบ้าง

๑.๒.๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษากับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากทฤษฎีของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo)^๒ โดยแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ผู้ส่งสาร (source)
๒. ข้อมูลข่าวสาร (message)
๓. ช่องทางในการส่งสาร (channel)
๔. ผู้รับสาร (receiver)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีสถานศึกษาที่เข้าไปทำการดำเนินโครงการทั้งสิ้น ๙ สถานศึกษา ได้แก่

๑. วิทยาลัยการอาชีพปราณบุรี
๒. โรงเรียนปากคลองปราณ
๓. โรงเรียนบ้านหนองขาม (สันติกาญจน์ราษฎร์บำรุง)
๔. โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์)
๕. โรงเรียนบ้านคลองวาฬ
๖. โรงเรียนเทศบาลปราณบุรี (บ้านปลายน้ำ)
๗. โรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม
๘. โรงเรียนหัวหิน
๙. โรงเรียนวังไกลกังวลในพระบรมราชูปถัมภ์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ส่งสาร หมายถึง บทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในที่นี้คือกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ข้อมูลที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในงานวิจัยนี้คือเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่ยกเอาคุณธรรมในแต่ละอันมาเปรียบเทียบกับให้เขาชนได้ศึกษาตาม

^๒Berlo K David, *The process of communication*, (New York, New York: Rinehart, & Winston, 1960), p.8.

ช่องทางในการสื่อสาร หมายถึง วิธีการนำเสนอของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในงานวิจัยนี้หมายถึงการเทศน์มหาชาติ

ผู้รับสาร หมายถึง ผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในงานวิจัยนี้หมายถึงเยาวชนของสถานศึกษาต่างๆที่เข้าร่วมโครงการกับทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาโดยเน้นย้ำที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยเฉพาะ

การส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรม หมายถึง การส่งเสริมให้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการแก้ปัญหา การร่วมมือกับทางชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อธรรมะ ในระหว่างการสนทนาธรรม ให้คำปรึกษากับทุกคนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งใช้เรื่องราวหลักธรรมที่เกี่ยวกับชาดกขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยยกประเด็นของเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกมีหลักธรรม ๑๐ ประการอันประกอบด้วย ทานบารมี จิตพร้อมในการให้ทานเป็นปกติ ศีลบารมี จิตพร้อมในการทรงศีลเป็นปกติ เนกขัมมะบารมี จิตพร้อมในการถือบวชเป็นปกติในที่นี้หมายถึงบวชใจ ปัญญาบารมี จิตพร้อมที่จะใช้ปัญญาเป็นเครื่องประหารอุปาทานให้พังพินาศไป วิริยะบารมี มีความเพียรในทุกขณะ ควบคุมใจไว้เสมอ ขันติบารมี มีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งอันเป็นปฏิปักษ์ สัจจะบารมี ทรงตัวไว้ว่าเราจะทำจริงทุกอย่างในด้านของการทำความดี ไม่มีคำไม่จริงสำหรับใจเรา อธิษฐานบารมี ตั้งใจไว้ให้ตรงโดยเฉพาะ เมตตาบารมี สร้างอารมณ์ความดี ไม่เป็นศัตรูกับใคร มีความรักตนเสมอด้วยบุคคลอื่น และอุเบกขาบารมี การวางเฉยในกาย เมื่อมันไม่ทรงตัว

กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา หมายถึง กลุ่มองค์กรที่ทำงานเพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพแฝงของเด็กและเยาวชนโดยไม่แสวงผลกำไร กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา คือ กลุ่มบุคลากรที่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความเชื่อในรูปแบบเดียวกันว่าคนทุกคนสามารถเป็นคนดีได้ ด้วยคำว่า “สามัญสำนึก” ซึ่งสามัญสำนึกนั้นมีความหมายว่า ความสำนึกหรือความเฉลียวใจที่คนปกติธรรมดาทั่วไปควรจะต้องรู้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำสั่งสอน สามัญสำนึกพัฒนาจากความรู้ที่ได้จากการผ่านประสบการณ์ การลองผิดลองถูก หรือบรรดาความรู้ที่ได้รับจากจารีตประเพณี หลายคนใช้วลีนี้เพื่ออธิบายสิ่งที่อ้างถึงความเชื่อและญาติที่คนส่วนใหญ่วินิจฉัยและประเมินอย่างรอบคอบ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ที่ซับซ้อน การเรียน หรือการวิจัยเพิ่มเติม แต่มีพื้นฐานอยู่บนความรู้ที่คนธรรมดาทั่วไปเข้าใจ สามัญสำนึกมีความเท่าเทียมกับความรู้หรือประสบการณ์ที่อนุমানขึ้นให้กับคนส่วนใหญ่หรือเชื่อว่าบุคคลใดก็ตามจะเป็นอย่างนั้น จะทำอย่างนั้น จะเชื่ออย่างนั้น

โดยสามัญสำนึกนี้จะเป็นตัวส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั่นหมายความว่าถ้าหากบุคคลใดจะดีหรือไม่ดีนั้นไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดมากมายหลากหลายแต่สามารถที่จะพินิจพิจารณาโดยสามัญสำนึกของตนเองได้ สิ่งใดเป็นประโยชน์สิ่งใดต่อบุคคลย่อมรู้นั้นคือสิ่งที่ดีสิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์รังแกเบียดเบียนผู้อื่นเราก็จะรู้โดยสามัญสำนึกว่านั่นคือสิ่งที่ไม่ดี เพราะฉะนั้นกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจึงเป็นกลุ่มที่รื้อระบบทางความคิดว่าถ้าคนจะดีหรือไม่ดีนั้นไม่จำเป็นต้องเข้าใจคุณธรรมจริยธรรมแต่ถ้าคุณรู้โดยสามัญของคุณว่าสิ่งนี้ดีสิ่งนี้ไม่ดีโดยไม่ต้องมีใครบอกใครสอนดังนี้จะทำให้

สังคมดีได้โดยอัตโนมัติตั้งนั้นกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจึงมีเป้าประสงค์ที่จะลงไปทำงานให้กับเยาวชน ได้รู้ถึงกระบวนการขั้นตอนวิธีการคิดว่าเราจะเป็นคนดีได้อย่างไรโดยไม่ต้องใช้พิจารณาหรือหลักคิด วิเคราะห์มากมายให้รู้โดยสัญชาตญาณว่าสิ่งนี้ดีควรทำ กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจึงรวบรวมบุคลากร ที่เป็นกัลยาณมิตรมีความสามารถหลากหลายดั่งศักยภาพของแต่ละบุคคลนำมาทำงานสอดคล้องสอดคล้อง ประสานเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ขึ้นงานขึ้นและนำสิ่งนั้นไปแบ่งปันเพื่อให้กับเยาวชนโดยใช้กุศโลบาย ทางศาสนาหรือหลักธรรมเข้ามาเป็นต้นแบบต้นเรื่องของการดำรงชีวิตและการใช้ตรรกะวิธีคิดที่ ถูกต้อง

สถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หมายถึง สถาบันการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ทุกระดับการศึกษาและ ทุกสังกัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ และ ๒, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐, กรมส่งเสริมการ ปกครองส่วนท้องถิ่น, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน) อันได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพปราณบุรี, โรงเรียน ปากคลองปราณ, โรงเรียนบ้านหนองขาม (สันติกาญจน์ราษฎร์บำรุง), โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์), โรงเรียนบ้านคลองวาฬ, โรงเรียนเทศบาลปราณบุรี(บ้านปลายน้ำ), โรงเรียน สามร้อยยอดวิทยาคม, โรงเรียนหัวหิน, โรงเรียนวังไกลกังวล ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทราบถึงปัญหาการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๒ ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่ง ปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๓ ทราบถึงแนวการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาใน สถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อคิดหาหลักการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาดังนั้นผู้วิจัยจึงทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่อที่จะได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดรวมถึงเพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนข้อมูลการวิจัยในการสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

๒.๑.๒ หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

๒.๑.๓ กลวิธีการเผยแผ่

๒.๑.๓ การส่งเสริม/ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

๒.๒ ข้อมูลพื้นที่วิจัย

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔ กรอบแนวคิดงานวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

คำว่า คุณธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพความงดงามความดี^๑ การปฏิบัติตนและประพฤติตนตามศีลธรรมอันดี และยึดหลัก จริยธรรมความถูกต้องและดีงาม^๒ อุปนิสัยอันดีงาม ซึ่งสั่งสม อยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากการพยายามและความประพฤติ ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรมสัมพันธ์กับหน้าที่อย่างมาก การทำหน้าที่จนเป็นนิสัยจะกลายมาเป็นอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมในดวงจิตเป็นบารมี ลักษณะอย่างเดียวกันนี้ ถ้าเป็นฝ่ายชั่วเรียกว่า “อาสวะ” คือ กิเลสที่หมักหมมในดวงจิต ย่อมจิตให้เศร้าหมองเกราะกรังด้วยความชั่วนานาประการ กลายเป็นสันดานชั่ว ทำให้แก้ไขยาก สอนยาก กล่าวโดยสรุป คุณธรรม คือ ความล้ำเลิศแห่งอุปนิสัย ซึ่งเป็นผลของการกระทำหน้าที่จนกลายเป็น

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๘.

^๒กิตติยา โสภณโกศัย, คุณธรรม จริยธรรมและการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๕๕), หน้า ๔.

นิสสัยนั่นเอง^๓ ถือเป็นสภาวะธรรมของคุณงามความดี^๔ ซึ่งประมวลจากการประชุมระดมความคิด สรุปได้ว่า คุณธรรม คือ สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประคับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดีและเป็นเครื่องกระตุ้น ผลักดันให้เกิดความรู้สึกผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีที่มีความสงบเย็นภายใน^๕ การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม คือ การแสวงหาคุณธรรม เพราะคุณธรรมคือความรู้ที่แท้จริง ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของความดีจริง ๆ แล้วเขาจะไม่พลาดจากการประกอบความดี ละเว้นความชั่ว คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์มี ๕ ประการ คือ ๑) ปัญญาหรือความรู้ (wisdom) หมายถึงรู้ว่า อะไรดี อะไรไม่ดี ๒) การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา (duty) คือ การทำความดี การเคารพยกย่องสิ่งที่ควรเคารพ เช่น พระผู้เป็นเจ้า พระธรรม การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ๓) ความกล้าหาญ (courage) คือ กล้าในสิ่งที่ควรกล้าและกล้าในสิ่งที่ควรกลัว ๔) การควบคุมตนเอง (self control หรือ temperance) คือ การใช้ปัญญาควบคุมอารมณ์ความรู้สึก ๕) ความยุติธรรม (justice) คือ การปฏิบัติต่อผู้อื่น ๆ และต่อตนเองอย่างเหมาะสม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น^๖ ผู้ที่มีความรู้ดีและประพฤติดี เป็นสิ่งที่แสดงออกให้รู้ได้ว่า “เป็นคนดี”^๗ ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประคับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีที่มีความสงบเย็นภายในและเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดขึ้นและให้เหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย^๘ การปฏิบัติที่ดี ตามหน้าที่ของวิญญูญาณและคุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ เพราะมนุษย์จะต้องรู้ว่าเขากำลังทำ อะไร เพื่ออะไรและทำอย่างไร คุณธรรมจึงเกิดขึ้นจากความรู้ ไม่ใช่ความรู้ทางทฤษฎีแต่เป็นความรู้ที่มาจากการปฏิบัติจริง คุณธรรมตามแนวคิดของ เฟลโต มี ๔ ประการ คือ ๑) ปัญญาหรือความรู้ (wisdom) คือ การหยั่งรู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรไม่ดีอะไรควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติ ๒) ประมาณ (temperance) คือ การรู้จักควบคุมตัวเองให้อยู่ในขอบเขตของจุดมุ่งหมายชีวิต มีความรับผิดชอบ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ๓) กล้าหาญ (courage) คือ กล้าเสี่ยงต่อความยากลา บาก อันตรายเพื่ออุดมการณ์ของตนเองหรือด้วยมั่นใจว่าได้

^๓วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐๐.

^๔ศ.นิภา มลิณทวิสมัย, สัมมนาการเขียนโครงการคุณธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น, (๙ กันยายน ๒๕๕๗), หน้า ๕.

^๕สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร:กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

^๖ทัศนีย์ สาแก้ว, เอกสารการสอนวิชาปรัชญาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. ๒๕๕๘), หน้า ๑๒.

^๗พระเทพวิสุทธิเมธี, ทางเดินของคนดี : กตัญญูทศเวทีเป็นยอดแห่งความดี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒.

^๘รศ.สุพริพรรณ ดันตริจนาวงศ์และคณะ, การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษาจากกลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔.

กระทำดีที่สุดแล้ว ๔) ยุติธรรม (justice) คือ การให้ทุกคนอย่างเหมาะสม เช่น การให้แก่ตนเอง ครอบครัว มิตรสหาย ผู้บังคับบัญชา อย่างมีเหตุผลอันควร^๙

คุณธรรมของเพลโต (Plato) มาอธิบายว่า คุณธรรม ได้แก่การเดินทางสายกลางระหว่างความไม่พอดีและความพอดี หรือคุณธรรม คือ ความพอดี พองาม ไม่เอียงสุดไปทางด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ความกล้าหาญจะอยู่ระหว่างความบ้าบิ่นกับความขลาด ความสุภาพอยู่ระหว่างความซื่ออายกับความไร้ยางอาย และความเอื้อเฟื้ออยู่ระหว่างความฟุ่มเฟือยกับความตระหนี่ คุณธรรมจึงแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) คุณธรรมทางสติปัญญา เป็นเรื่องของความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของวิญญาณที่มีเหตุผลและหน้าที่ของวิญญาณ คือ ความรู้และค้นหาความจริงนั่นเอง ๒) คุณธรรมทางศีลธรรม เป็นส่วนหนึ่งของวิญญาณ อยู่ในรูปคำสอนและมุ่งเพื่อความดีงาม ความมีคุณธรรมคือคนที่มีความพอดี ทำด้วยเจตนาดี มีเหตุผล เห็นแก่ส่วนร่วม^{๑๐} ความคิดที่สังคมหรือบุคคลมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งดี มีประโยชน์มากกว่า โทษต้องอยู่ที่กาย ที่วาจา ธรรมอยู่ที่ใจ เมื่อเรามีกาย มีวาจาที่มีศีล มีธรรมแล้ว นั้นแหละเป็นเครื่องนำชีวิตของเราให้ไปถึงจุดหมายที่ต้องการได้ และงามทุกเพศทุกวัย เด็กเอาไปประดับกิงกัม หนุ่มสาวเอาไปประดับกิงกัม คนแก่เอาไปประดับกิงกัม มันไม่เหมือนกับเครื่องประดับ คือเสื้อผ้า เสื้อผ้านั้น งามเฉพาะเพศ เฉพาะวัย เสื้อผ้าของเด็กผู้ใหญ่เอาไปใส่ก็ไม่งาม เสื้อผ้าของหนุ่มสาว คนแก่เอาไปใส่ก็ไม่งาม เสื้อผ้าของคนแก่ หนุ่มสาวเอาไปใส่ก็ไม่งาม งามเฉพาะเพศ เฉพาะวัยแต่เครื่องประดับคือศีลนี้ งามทุกเพศทุกวัยส่วน ธรรมะ หมายถึง ทรงไว้ซึ่งผู้ปฏิบัติ ดังนั้นผู้ที่ ต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ต้องมีธรรมะ ๔ ข้อไว้ประจำใจ นั่นก็คือ ๑) ความจริงใจ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง จะอยู่ที่ไหน อยู่ในฐานะเช่นใด ก็ขอให้เป็นคนซื่อสัตย์ ทั้งต่อตนเองและคนอื่นรอบข้าง ๒) การฝึกฝนข่มใจ เมื่อมีความซื่อสัตย์ จริงใจแล้วยังไม่พอ ต้องมีการข่มใจ ฝึกฝน ฝึกนิสัยและปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดสินใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า ด้วยปัญญาความรู้ ๓) ความอดทน เมื่อมีความซื่อสัตย์ จริงใจแล้ว ฝึกฝนข่มใจแล้ว ก็ยังไม่พอ จำต้องมี ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว ในจุดมุ่งหมาย บางคนซื่อสัตย์จริง ข่มใจจริง แต่ไม่อดทน เจอเรื่องหนักใจก็ยอมแพ้ สู้ไม่ไหว ต้องอดทนด้วย จึงจะถึงจุดหมาย ๔) ความเสียสละ เป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก ต้องมีความเสียสละ เสียสละประโยชน์ ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ผู้มีน้ำใจเสียสละ มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคม ช่วยเหลือเท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือก็ช่วยเหลือตามกำลังมากบ้างน้อยบ้าง หรือบางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย บางครั้ง ก็ช่วยเหลือด้วยกำลังทรัพย์ บางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังสติปัญญา ทุกๆ ครั้งที่ช่วยเหลือ ก็มีความกรุณาสงสารเป็นเบื้องหน้า มุ่งที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ^{๑๑} สิ่งที่สังคมเห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นความดีที่สะสมอยู่ในใจของมนุษย์ เช่น ความเมตตา ความมีระเบียบวินัย

^๙ทัศนีย์ สาแก้ว, เอกสารการสอนวิชาปรัชญาการเมือง, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๑๐}อ้างแล้ว.

^{๑๑}พระเทพคุณาภรณ์, ๒๕๕๔. คุณธรรม, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐).

การปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมใน สังคมไทย ต้องดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ การ “ปลูก” และการ “ปลุก” ในส่วนของการ “ปลูก” นั้นใช้สำหรับเด็กและเยาวชน ที่เปรียบเป็นดั่ง ฟ้าขาวและจะเป็นพลังสำคัญที่จะ ขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต ซึ่งจะต้องได้รับการปลูกฝังความคิด และทัศนคติด้านคุณธรรม และจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเจริญงอกงามเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งคุณธรรม จริยธรรมที่จะเผยแพร่ ในสังคมไทยต่อไป ส่วนการ “ปลุก” นั้น ใช้กับผู้ใหญ่ ที่บางครั้งได้หลงลืมหรือ ละเลยการนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติ ให้เกิดการระลึก นึกถึง ตระหนักถึง ความสำคัญ และนำคุณธรรมจริยธรรมกลับมาใช้ในการดำรงตน และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและ เยาวชน ต่อไป ทั้งนี้ ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ยกตัวอย่างให้เห็นว่า ๑ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ ประเทศอังกฤษสามารถดำรงมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรมที่สูงส่งเอาไว้ได้ ตลอดมา คือ ชาวอังกฤษได้รับการปลูกฝังคตินิยม ๗ ประการมาตั้งแต่เด็กและเมื่อบุคคลใดมี คตินิยมทั้ง ๗ ประการครบถ้วน ก็ถือว่าเป็นผู้ที่มี “Integrity” (Integrity หมายถึง การยึดมั่น ในสิ่งที่ถูกต้องและชอบ ธรรม) ซึ่งเป็นคุณธรรมอันสูงส่ง มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางมาก และเป็นที่ยอมรับของสังคม ถูกต้องทั้งหลายทั้งปวง ที่น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับการฝึกอบรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนหรือ บุคคลทั่วไปในสังคมไทย ให้มีคตินิยมครบทั้ง ๗ ประการ และการฝึกอบรมเด็กไทย ควรเพิ่มคตินิยม อีก ๕ ประการ (ข้อ ๘ – ๑๒) เพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรม อันดีและสภาพของสังคมไทย ซึ่งคตินิยม ๑๒ ประการ คือ ๑. สัจจะ พูดความจริง (Truth) ๒. ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ๓. ความ ระลึกในหน้าที่ (Sense of Duty) ๔. ความอดกลั้น (Patience) ๕. ความเป็นธรรม (Fair Play) ๖. ความ เอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others) ๗. เมตตาธรรม (Kindness) ๘. ความกตัญญูกตเวที (Gratitude) ๙. ความสุภาพนุ่มนวล (Politeness) ๑๐. ความเคารพต่อผู้มีอาวุโส (Respect for Elders) ๑๑. รักษาคำพูด (promise) ๑๒. จิตสำนึกสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม (Public Conscience)^{๑๒} ประพฤติที่ดีที่ ชอบทั้งศีลและธรรม ศีลธรรม ในคำวัดหมายถึง เบญจศีล และ เบญจธรรม คือศีล ๕ และธรรม ๕ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมระดับต้นสำหรับให้สมาชิกสังคมประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิด ความ สงบสุข ไม่ สะดุ้งกลัว ไม่หวาดระแวงภัย เป็นหลักประกันสังคมที่สำคัญ

สังคมที่สงบสุข ไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่ม เหนง ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น ก็เพราะสมาชิกของสังคมยึดมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมนี้ ศีลธรรม เป็นชื่อวิชาหนึ่งใน โรงเรียนที่กำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเรียนมาตั้งแต่สมัยโบราณเรียกว่า วิชา ศีลธรรม ปัจจุบัน เรียกว่า วิชาพุทธศาสนา^{๑๓} สภาพที่ทรงไว้ธรรมดาหรือธรรมชาติ สภาธรรม สัจ ธรรม ความจริง เหตุ ต้นเหตุ สิ่ง ปราบกฎการณ์ หรือ สัจธรรมเป็นแม่บท เป็นฐานของทุกอย่าง ต่อจาก สัจธรรม ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่า จริยธรรมอัน ได้แก่ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความดีงาม ซึ่งเป็นความจริงที่ มนุษย์จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ ความจริงของมนุษย์ต้อง

^{๑๒}ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร, *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ข้าราชการพลเรือน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐-๑๓.

^{๑๓}พระธรรมกิตติวงศ์, *คำพ่อ คำแม่*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์สวย, ๒๕๕๘), หน้า ๘๘.

สอดคล้องกับ ความจริงของธรรมชาติจึงจะเกิดผลสำเร็จได้ด้วยดี^{๑๔} ซึ่งสิ่งที่บุคคลส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงาม ซึ่งเป็นความปรารถนาที่ส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์ และความดีที่แท้จริงต่อสังคม อันได้แก่ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาคุณธรรมนี้นับว่า เป็นค่านิยมเช่นกัน^{๑๕} หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรู้ผิด ชอบชั่ว ดี ในทางกุศลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วย ความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนในกรอบที่ดีงาม^{๑๖} สิ่งที่ยิ่งประสงค์สุดท้ายของบุคคลและสังคม จะเข้าถึงได้ต้องมีความรู้ดี ความรู้ถูกต้อง เพราะความรู้ดี ความรู้ถูกต้อง จะสามารถปลูกฝังนิสัยที่ดีได้^{๑๗} คุณสมบัติ ฝายดีโดยส่วนเดียวเป็นที่ตั้ง หรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ^{๑๘}

จากความหมายของคุณธรรมดังที่ได้มีผู้กล่าวมานั้นพอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นคนไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มากด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

ส่วนคำว่า จริยธรรม เป็นคำศัพท์ที่บัญญัติขึ้นใหม่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethics ซึ่งคำนี้มาจากคำว่า Moral หรือ Philosophy หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกภายนอกที่เป็นความสัมพันธ์ของหมู่มนุษย์ ไม่เน้นด้านจิตใจ ดังนั้นจะไม่คลุมหลักศาสนาที่เน้นด้านจิตใจ จึงมีหลักที่เน้นด้านจิตใจ คือ คำว่า คุณธรรม มาเสริม ปัจจุบันจึงใช้คู่กันว่า คุณธรรมและจริยธรรมคำว่า จริยธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ จริยธรรม (ethics, behavior) ไว้ว่า จริย คือ กริยาที่ควรประพฤติ ความประพฤติ (conduct, manner, habit) ใช้เป็นคำนำหน้าสมาส เช่น จริยศึกษา จริยา กริยาที่ควรประพฤติ ความประพฤติ (conduct, behavior, morals) มักใช้เป็นคำหลังสมาส เช่น ธรรมจริยา จริยธรรม คือ ศีลธรรม (ethics, ethical, behavior) ธรรมที่ข้อประพฤติปฏิบัติกฎศีลธรรม^{๑๙} ธรรมที่เป็นจริยมารยาท

^{๑๔}พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), **พุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๙๑.

^{๑๕}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาคุณธรรมพื้นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

^{๑๖}ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

^{๑๗}ผศ.บุญมี แท่นแก้ว, **จริยธรรมศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐.

^{๑๘}พุทธทาสภิกขุ, **คุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๗), หน้า ๙๐.

^{๑๙}ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**, (กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น. ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๒.

เป็นสภาวะธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ^{๒๐} สิ่งซึ่งพึงประพฤติ ปฏิบัติมีพฤติกรรมที่พึงทำตามต้องประสงค์ของสังคม เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักความสามัคคี เกิดความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น^{๒๑} สิ่งที่ได้รับการปลูกฝังขัดเกลา พัฒนาขึ้นจากแรงขับพื้นฐานภายในจิตใจได้สา นึกของตน

กระบวนการขัดเกลานั้นอยู่ในรูปของการเลียนแบบ (identification) ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะปรับตัวตามมาตรฐานพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในสังคม^{๒๒} กฎสำหรับการประเมินพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้^{๒๓} กฎเกณฑ์หรือแนวทางการปฏิบัติที่พึงทำตามและถูกต้องของสังคมนั้นๆ เพื่อใช้ประพฤติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ของมนุษย์ สำหรับศาสนาพุทธแล้ว คำว่า จริยธรรม มีรากฐานมาจากศีลธรรม และศีลธรรมนี้มีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น^{๒๔} “จริยธรรม “ แยกออกเป็น จริยะ + ธรรม คำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้ง ๒ มารวมกัน ก็จะได้ความหมายตามตัวอักษรว่า หลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติ^{๒๕}

กิจกรรมการประพฤติปฏิบัติที่สังคมปรารถนาเป็นแนวทางเพื่อบรรลุชีวิตที่พึงตามทั้งทางกาย วาจา ใจ (ทำ พูด คิด) เป็นไปในทางที่ดีและละเว้นสิ่งที่ผิดต่อปทัสถานของสังคม (social norm)^{๒๖} เป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมสังคมในเรื่องความสนใจ อนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำ^{๒๗} เป็นความรู้สึกรับผิดชอบ ชั่ว ดี เป็นกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคมบุคคลจะพัฒนาขึ้น มีพฤติกรรมเป็นของตนเองโดยสังคมเป็นตัวตัดสินการกระทำ นั้นว่า เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือผิด^{๒๘} “ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ” จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะพึงตามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อ ดัดหรือฝึกหัด กายและวาจาให้เรียบร้อยให้เป็นไปปกติ กล่าวคือ จะ

^{๒๐} ผศ.นิภา มลิณทวิสมัย, สัมมนาการเขียนโครงการคุณธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า ๕.

^{๒๑} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา, หน้า ๑๔.

^{๒๒} รศ.พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๙), หน้า ๓๑.

^{๒๓} ทศนีย์ สาแก้ว, เอกสารการสอนวิชาปรัชญาการเมือง, หน้า ๑๕.

^{๒๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๗), หน้า ๖๒-๖๓.

^{๒๕} ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ความรู้คู่คุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๘.

^{๒๖} พิภพ วงษ์เงิน, จริยธรรมทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมสาร, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๒๗} ทศนีย์ สาแก้ว, เอกสารการสอนวิชาปรัชญาการเมือง, หน้า ๑๓.

^{๒๘} อ้างแล้ว.

พูดหรือทำอะไรให้เป็นไปตามปกติ อย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม กระทำให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้อง เป็นธรรม ย่อมมีความสุข ความสบาย เยือกเย็นไม่เดือดร้อนอันเป็นผลการมีความสุข ความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนดังกล่าว จึงเป็นผลของการมีศีล หรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้ว ก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้อง ดังนั้น คุณธรรมและศีลจึงเป็นโครงสร้างของจริยธรรม^{๒๙}โดย พฤติกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานของความดี ความเลว เป็นพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่ความดีงามและละเว้นในสิ่งที่เลวร้ายทั้งปวง^{๓๐}

จริยธรรม มาจากคำว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง “มรรค” คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วย องค์ ๘ ประการ บางครั้งก็เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ การศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา จริยธรรม จึงหมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันเป็นการแสดงออกทางร่างกายตลอดถึงจิตใจ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการปลูกฝังให้คนในสังคมได้รู้จักหน้าที่ของตนจนเกิดเป็นคุณธรรม (Virtue) ฝังลงในจิตใจจนกลายเป็นอุปนิสัย สามารถที่จะประพฤติ ปฏิบัติได้โดยเป็นธรรมชาติของสังคม และไม่มีความคับแค้น ข้องใจในการนำไปประพฤติปฏิบัติ^{๓๑} การกระทำอันดีงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่องนั้นๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม^{๓๒}

จากความหมายที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความดีงามที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ อันชี้ให้เห็นถึงความเจริญงอกงามในชีวิตและรวมถึงสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งทำความดี เป็นหลักความประพฤติของบุคคล เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

ความแตกต่างของคุณธรรมกับจริยธรรม สรุปได้ว่า คุณธรรม ค่อนไปทางนามธรรม (Abstract) ส่วน จริยธรรม ค่อนไปทางรูปธรรม (Concrete) แต่ทั้ง ๒ อย่างเสริมให้มนุษย์มีคุณสมบัติทั้งดงาม สง่าผ่าเผย น่ารัก มีเสน่ห์ในตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคุณสมบัติที่สัมผัสได้ทั้งสิ้น

โดยสรุป “คุณธรรม จริยธรรม” จึงน่าจะหมายถึง หลักแห่งความประพฤติดี เป็นพฤติกรรมการแสดงออกอันเนื่องมาจากสภาพคุณงามความดีในจิตใจ ตามหลักศีลธรรม ปรัชญา ค่านิยมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นไปตามความสำนึกในจิตใจ กระทำ เพราะเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ไม่ใช่เพราะมีกฎระเบียบหรือสภาพบังคับให้ต้องกระทำ ถ้าผู้ใดมีคุณธรรมในจิตใจแล้วแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ก็จะได้ชื่อเป็นผู้มีจริยธรรมอันงดงาม ดังนั้น คำว่า “คุณธรรม จริยธรรม” เป็นคำที่คนส่วนใหญ่จะกล่าวควบคู่กันอยู่เสมอ

^{๒๙} ผศ.บุญมี แท่นแก้ว, **จริยธรรมศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐.

^{๓๐} ทศนีย์ สาแก้ว, **เอกสารการสอนวิชาปรัชญาการเมือง**, หน้า ๑๕.

^{๓๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๙.

^{๓๒} ล้วน สายยศ, **ทฤษฎีทางจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๙.

๒.๑.๒ หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม มีผู้อธิบายและให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ดังนี้

๑) **ทฤษฎี SMCR ของเบอร์โล (Berio)^{๓๓}** ทฤษฎีของเบอร์โล เป็นทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสาร ถือเป็นปรากฏการณ์ที่จําแนกรวบรวมคุณธรรมจากผู้หนึ่งไปสู่อีกผู้หนึ่ง ซึ่งทฤษฎีนี้ทางผู้วิจัยได้หยิบยกมาเป็นทฤษฎีหลักที่ใช้ในการทำงานวิจัย เพราะสอดคล้องกับงานขององค์การทางคณะสงฆ์อย่างหนึ่งคือเรื่องการเผยแผ่ อันจะเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวางในสารนิพนธ์เล่มนี้

เดวิด เค. เบอร์โล (David K.Berlo) ได้พัฒนาทฤษฎีที่ผู้ส่งจะส่งสารอย่างไร และผู้รับจะรับแปลความหมาย และมีการโต้ตอบกับสารนั้นอย่างไร ทฤษฎี S M C R ประกอบด้วย

ผู้ส่ง (source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการ “การเข้ารหัส” (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสารมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และควรจะสามารถในการปรับระดับของข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย

ข้อมูลข่าวสาร (message) เกี่ยวข้องด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร ช่องทางในการส่ง (channel) หมายถึง การที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสาร ข้อมูลโดยผ่านประสานสัมผัสทั้ง ๕ หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น

ผู้รับ (receiver) ต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการ “การถอดรหัส” (decode) สาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความ และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งจึงจะทำให้การสื่อสารความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

ตามลักษณะของทฤษฎี S M C R นี้ มีปัจจัยที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและรับที่จะทำการสื่อสารความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ได้แก่

ทักษะในการสื่อสาร (communication skills) หมายถึง ทักษะซึ่งทั้งผู้ส่งและผู้รับควรจะมี ความชำนาญในการส่งและการรับการเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้ถูกต้อง เช่น ผู้ส่งต้องมีความสามารถในการเข้ารหัสสาร มีการพูดโดยใช้ภาษาพูดที่ถูกต้อง ใช้คำพูดที่ชัดเจนฟังง่าย มีการแสดงสีหน้าหรือท่าทางที่เข้ากับการพูด ท่วงทำนองลีลาในการพูดเป็นจังหวะ น่าฟัง หรือการเขียนด้วยถ้อยคำสำนวนที่ถูกต้องสละสลวยน่าอ่าน เหล่านี้เป็นต้น ส่วนผู้รับต้องมีความสามารถในการถอดรหัสและมีทักษะที่เหมือนกันกับผู้ส่งโดยมีทักษะการฟังที่ดี ฟังภาษาที่ผู้ส่งพูดมารู้เรื่อง หรือสามารถอ่านข้อความที่ส่งมานั้นได้ เป็นต้น

ทัศนคติ (attitudes) เป็นทัศนคติของผู้ส่งและผู้รับซึ่งมีผลต่อการสื่อสาร ถ้าผู้ส่งและผู้รับ มีทัศนคติที่ดีต่อกันจะทำให้การสื่อสารได้ผลดี ทั้งนี้เพราะทัศนคดีย่อมเกี่ยวข้องไปถึงการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับด้วย เช่น ถ้าผู้ฟังมีความนิยมชมชอบในตัวผู้พูดก็มักจะมีความเห็นคล้อยตามไปได้ง่าย แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้ฟังมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้พูดก็จะฟังแล้วไม่เห็นชอบด้วยและมี

^{๓๓}Berlo K David, *The process of communication*, (New York, New York: Rinehart, & Winston, 1960) , p.8.

ความเห็นขัดแย้งในสิ่งที่พูดมานั้น หรือถ้าทั้งสองฝ่ายมีทัศนคติไม่ดีต่อกันท่วงทำนองหรือนำเสียงในการพูดก็อาจจะห้วนห้าวไม่น่าฟัง แต่ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อกันแล้วมักจะพูดกันด้วยความไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง เหล่านี้เป็นต้น

ระดับความรู้ (knowledge levels) ถ้าผู้ส่งและผู้รับมีระดับความรู้เท่าเทียมกันก็จะทำให้การสื่อสารนั้นลุล่วงไปด้วยดี แต่ถ้าหากความรู้ของผู้ส่งและผู้รับมีระดับที่แตกต่างกันย่อมจะต้องมีการปรับปรุงความยากง่ายของข้อมูลที่จะส่งในเรื่องความยากง่ายของภาษาและถ้อยคำสำนวนที่ใช้ เช่น ไม่ใช่คำศัพท์ทางวิชาการ ภาษาต่างประเทศ หรือถ้อยคำยาว ๆ สำนวนสลับซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกและง่ายต่อความเข้าใจ ตัวอย่างเช่น การที่หมอรักษาคนไข้แล้วพูดแต่คำศัพท์การแพทย์เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ย่อมทำให้คนไข้ไม่เข้าใจว่าตนเองเป็นโรคอะไรแน่หรือพัฒนาการจากส่วนกลางออกไปพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในชนบทเพื่อให้คำแนะนำทางด้านการเกษตรและเลี้ยงสัตว์แก่ชาวบ้าน ถ้าพูดแต่ศัพท์ทางวิชาการโดยไม่อธิบายด้วยถ้อยคำภาษาง่าย ๆ หรือไม่ใช้ภาษาท้องถิ่นก็จะทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดได้ หรือในกรณีของการใช้ภาษามือของผู้พิการทางโสต ถ้าผู้รับไม่เคยได้เรียนภาษามือ มาก่อนทำให้ไม่เข้าใจและไม่สามารถสื่อสารกันได้ เหล่านี้เป็นต้น

ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio - culture systems) ระบบสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชาติเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในประเทศนั้น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชาติย่อมมีความแตกต่างกัน เช่น การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส หรือวัฒนธรรมการกินอยู่ ฯลฯ ดังนั้น ในการติดต่อสื่อสารของบุคคลต่างชาติต่างภาษา จะต้องมีการศึกษาถึงกฎข้อบังคับทางศาสนาของแต่ละศาสนาด้วย

๒) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

เน้นเกี่ยวกับกระบวนการทำงานภายในตัวบุคคลมากกว่าการรับรู้ภายนอก โดยภาวะขาดความสมดุลในการปรับตัวจะทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจหรือตัวกระตุ้นให้เป็นคนเรียนรู้และคิดหาเหตุผลและการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของมนุษย์จะพัฒนาควบคู่ไปกับการเติบโตด้านวุฒิภาวะหรือพัฒนาตามลำดับการแบ่งวัยของมนุษย์ กล่าวคือ เด็กจะเริ่มรับรู้หรือเรียนรู้กฎเกณฑ์และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นรูปธรรมก่อน จากนั้นจึงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถรับรู้และเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ เพียเจต์แบ่งพัฒนาการของมนุษย์เป็น ๔ ระยะ ดังต่อไปนี้ ระยะที่ ๑ การเรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว อายุ ๐-๒ ปี เป็นช่วงที่ได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่างๆโดยการสัมผัสทางตรง ระยะที่ ๒ การคิดก่อนปฏิบัติการ อายุ ๒-๗ ปี เป็นระยะที่เด็กสามารถใช้ภาษาได้มากขึ้น การรับรู้ และสามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ยังมีขอบเขตจำกัด ระยะที่ ๓ การคิดแบบรูปธรรม อายุ ๗-๑๒ ปี เป็นระยะที่เด็กสามารถคิดและแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมง่ายๆและไม่ซับซ้อนได้ เช่น แยกประเภทของสิ่งต่างๆได้บอกความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ ความคิดแบบรูปธรรมนี้เป็นพื้นฐานของการคิดทางตรรกศาสตร์และการคิดเชิงระบบต่อไป ระยะที่ ๔ ปฏิบัติการเชิงระบบ อายุตั้งแต่ ๑๒ ปี ขึ้นไป เป็นระยะที่เด็กสามารถแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้ หรือแก้ปัญหาตามหลักตรรกศาสตร์

ได้อย่างสมเหตุผล และพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบสามารถกำหนดการให้เหตุผลได้ สามารถตั้งสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และสรุปผลจากการทดสอบสมมติฐานได้^{๓๔}

๓) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

แบ่งออกเป็น ๓ ขั้น ดังนี้คือ ขั้นก่อน จริยธรรม เป็นระดับจริยธรรมของเด็กอายุ ๐-๒ ปี ซึ่งยังไม่สามารถรับรู้สิ่งต่างๆได้อย่างละเอียดทำให้ความคิดในการตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำหรือความคิดในเลือกกระทำหรือไม่กระทำเป็นไปตามความต้องการทางร่างกายหรือความคิดเห็นของคนใกล้ชิด ขั้นปฏิบัติตามคำสั่ง เป็นระดับจริยธรรมของเด็ก อายุ ๒-๘ ปี ซึ่งสามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและบทบาทที่เขาควรปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ สามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ ตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำได้ด้วยตนเอง เริ่มรับรู้และกระทำตามความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองมากขึ้น หรือใกล้เคียงกับการกระทำตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม ขึ้นเหตุผลของตนเอง เป็นระดับจริยธรรมของเด็ก อายุ ๘ ปี ขึ้นไปสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยเหตุผลของตนเอง เริ่มปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม สังเกตและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้ ถูกต้องมากขึ้นประพฤติปฏิบัติเพื่อตอบสนองพัฒนาการด้านจิตใจมากขึ้น^{๓๕}

๔) ทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นแนวทางการคิดที่มีต้นกำเนิดมาจากเพียเจต์ และผู้ที่นำเอาแนวความคิดนี้มาพัฒนาอย่างกว้างขวางเป็นที่ยอมรับกันอย่างมากคือ โคลเบอร์ก ซึ่งเขาได้ทำการศึกษาบุคคลต่างเชื้อชาติและวัฒนธรรมทั้งในทวีปยุโรป เอเชียและอเมริกา ผลการศึกษามนุษยชาติทำให้สามารถแบ่งระดับการพัฒนาการทางจิตใจและใช้เหตุผลออกเป็น ๓ ระดับ และแต่ละระดับแบ่งออกเป็น ๒ ขั้น ดังรูป

^{๓๔}Jean Piaget, *Piaget's Cognitive Development Theory*, (Journal of Behavioral Science Vol. 17 No. 1 , January 2011), p.22.

^{๓๕}Ibid., p.22.

ภาพที่ ๑ โครงสร้างทางจิต ๖ ชั้น ของจริยธรรมในมนุษย์

ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Reconvention) เป็นระดับที่บุคคลยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจกระทำ การจะทำสิ่งใดมักคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นใหญ่ โดยมีได้คำนึงถึงว่าการกระทำนั้นจะส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร ระดับนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ชั้น

ชั้นที่ ๑ หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกลงโทษ บุคคลที่มีการตัดสินใจอยู่ในชั้นนี้ จะตัดสินใจกระทำว่าดี-เลว ถูก-ไม่ถูก โดยพิจารณาที่ผลการกระทำว่าจะส่งผลต่อตนเองอย่างไร หลบหลีกการถูกลงโทษทางกายเพราะกลัวได้รับความเจ็บปวด ยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนผู้ที่ใช้หลักการตัดสินใจชั้นนี้มักเป็นเด็กอายุ ๒-๗ ปี

ชั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล บุคคลที่มีการตัดสินใจอยู่ในชั้นนี้ เป็นผู้ที่ยึดว่าการกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำที่สนองความต้องการของตนและทำให้คนเกิดความพอใจ การสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นไปในลักษณะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การกระทำแบบตีมาตีตอบ ร้ายมาร้ายตอบ เข้าทำนอง“ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ผู้ใช้หลักการตัดสินใจชั้นนี้มักเป็นเด็กอายุ ๗-๑๐ ปี ผู้ใหญ่ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมจะชักชั้นนี้จะมีเหตุผลในการทำหรือไม่ ทำอะไร เช่น ทำแล้วไม่คุ้ม ทำหน้าที่ที่ต้องขอสิ่งตอบแทน มิฉะนั้นจะไม่ทำ

ระดับตามกฎเกณฑ์ (Convention) เป็นระดับที่บุคคลเรียนรู้ที่จะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน กระทำตามกฎหมายหรือกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของศาสนา รู้จักที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมเมื่ออยู่ในสังคม ระดับนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ชั้น

ชั้นที่ ๓ หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ พฤติกรรมที่ดีตามทัศนะของผู้ใช้หลักการตัดสินใจชั้นนี้ก็คือ การทำให้ผู้อื่นพอใจและยอมรับ ลักษณะที่เด่นก็คือ การคล้อยตามและส่วนใหญ่ที่จริยธรรมหยุดชะงักในชั้นนี้จะเป็นผู้กระทำการใด ๆ โดยเห็นแก่พวกพ้อง เครือญาติ และเพื่อนฝูงมากกว่าจะตัดสินใจกระทำการใดเพื่อส่วนรวม พยายามทำตนให้ผู้อื่นรักหรือมองเห็นว่าน่ารักผู้ใช้หลักชั้นนี้มักเป็นเด็กอายุประมาณ ๑๐-๑๓ ปี

ชั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ของสังคม บุคคลจะเริ่มมองเห็นความสำคัญของกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ เห็นความสำคัญของการทำตามหน้าที่ตน แสดงการยอมรับ เคารพในอำนาจและมุ่งรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ทางสังคม ผู้มีหลักการตัดสินใจชั้นนี้ มักเป็นเด็กช่วงอายุ ๑๓-๑๖ ปี และผู้ใหญ่โดยทั่วไป หากจริยธรรมหยุดชะงักในชั้นนี้ บุคคลจะกระทำการใด ๆ โดยอ้างกฎระเบียบ เป็นสำคัญ โดยไม่สนใจประโยชน์ส่วนรวม

ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Convention) ในระดับนี้ การตัดสินใจพฤติกรรมใดๆ เป็นไปตามความคิดและเหตุผลของตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามที่ตนคิดว่าเหมาะสม ระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น เช่นกัน

ชั้นที่ ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ชั้นนี้ยึดประโยชน์และความถูกต้องเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นการกระทำที่เป็นไปตามข้อตกลงและยอมรับกันของผู้ที่มีจิตใจสูง โดยจะต้องนำเอากฎเกณฑ์ของสังคม กฎหมาย ศาสนา และความคิดเห็นของบุคคลรอบด้านมาร่วมในการพิจารณาความเหมาะสมด้วยใจเป็นกลาง เข้าใจในสิทธิของตนและเคารพในสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้มีความภาคภูมิใจเมื่อทำดีและละอายใจตนเองเมื่อทำชั่ว ผู้มีการตัดสินใจโดยใช้หลักนี้มักเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า ๑๖ ปีขึ้นไป

ชั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล มีลักษณะแสดงถึงความเป็นสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน มีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่มีหลักธรรมประจำใจของตนเอง มีความเกลียดกลัวความชั่ว เลื่อมใสศรัทธาในความดีงาม ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ผู้มีหลักการตัดสินใจชั้นนี้ส่วนมาเป็นผู้ใหญ่อ่อนกลาง

หลักการตัดสินใจและใช้เหตุผล แบบไทย	หลักการตัดสินใจและใช้เหตุผลตาม ทฤษฎีของโคลเบอร์ก
ระดับ ๑ หลักเพื่อประโยชน์ตนเองเพื่อ อึดตา	ขั้น ๑ หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกล งโทษทางกาย ขั้น ๒ หลักการแสวงหารางวัล
ระดับ ๒ หลักทำเพื่อผู้อื่นในวงแคบ	ขั้น ๓ หลักการทำตามสิ่งที่ผู้อื่นเห็นชอบ
ระดับ ๓ หลักเพื่อประโยชน์ของสังคม ส่วนใหญ่	ขั้น ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม
ระดับ ๔ หลักอุดมการณ์อันเป็นสากล	ขั้น ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ขั้น ๖ หลักอุดมคติสากล

ตารางที่ ๒ แสดงการเปรียบเทียบหลักการตัดสินใจแบบไทยกับหลักการตัดสินใจและใช้เหตุผลตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก

หลักการตัดสินใจทั้ง ๖ ขั้นนี้ ครอบคลุมพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งพัฒนาการถึงขีดสูงสุด และมีลักษณะเป็นสากล คือบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใด เชื้อชาติใด วัฒนธรรมใดก็มีแนวโน้มว่าเจริญโดยผ่านกระบวนการเหล่านี้ตามลำดับขั้น จากขั้นต่ำไปหาขั้นสูง โดยไม่ข้ามขั้นตอนใด เว้นแต่บุคคลอาจพัฒนาในอัตราที่เร็ว-ช้าแตกต่างกัน สำหรับแนวปรัชญาและวัฒนธรรมไทย มีความคล้ายคลึงกันในลำดับขั้นของการพัฒนาจะแตกต่างกันก็ตรงที่แบ่งรายละเอียดมากกว่ากันเท่านั้น ซึ่งถ้านำมาเทียบเคียงกันจะได้ดังนี้

โคลเบอร์ก ได้เขียนบทความนำเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมที่สูงกว่าขั้นที่ ๖ ไว้หลายบทความเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ ๗ โดยเรียกว่า “Ultimate Faith” เป็นการที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำการใดโดยความเชื่อถือศรัทธาขั้นปรมาตมในความเกี่ยวเนื่องของชีวิตใกล้เคียงกับหลักพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด

โคลเบอร์ก ได้ทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง และพบว่าบุคคลจะสามารถพัฒนาการทางจริยธรรมถึงขั้นที่ ๖ เมื่อการพัฒนาความคิด สติปัญญาสมบูรณ์ ซึ่งอย่างรวดเร็วที่สุดคือ อายุ ๑๓ ปี และมีเพียง ๒๕ % ของมนุษย์ในโลกเท่านั้นที่สามารถพัฒนาเกินขั้นที่ ๔^{๓๖}

จากที่กล่าวมาพบข้อสรุปที่น่าเชื่อได้ว่า สติปัญญาของบุคคลนั้นมีความ สัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างมาก เป็นส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางจริยธรรมอีกด้วย แต่ความคิดตามทฤษฎีนี้แท้จริงสติปัญญาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้จริยธรรมของบุคคลพัฒนาไปได้ด้วยดีจะต้องมีสิ่งกระตุ้นหรือสภาวะจากภายนอกประกอบด้วย ซึ่งทั้งเพียร์เจท์ และโคลเบอร์กต่างก็มองพัฒนาการทางจริยธรรมว่าเป็นผลผลิตของอิทธิพลร่วมระหว่างพัฒนาการของสติปัญญา (Cognitive development) กับประสบการณ์ทางสังคม (Social experience)

จึงกล่าวได้ว่า ความคิดและหลักของทฤษฎีนี้ ทั้งเพียร์เจท์และโคลเบอร์กได้เน้นความสำคัญขององค์ประกอบสองประการ คือ (๑) พัฒนาการทางสติปัญญา และ (๒) ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือ

^{๓๖}Ibid., p.23.

ประสบการณ์ทางสังคม ซึ่งอิทธิพลและความสำคัญของสติปัญญานั้นได้กล่าวมาแล้ว ส่วนด้านประสบการณ์ทางสังคมนั้นโคลเบอร์กกล่าวว่าการได้เกี่ยวข้องกับคนอื่นในสังคมมาก ๆ ทำให้บุคคลมีโอกาสมอบทบาทบ่อยๆ จึงเกิดความสามารถในการสวมบทบาททางสังคม (Social role taking) หรือความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม (social perspective taking)

๔) ทฤษฎีสร้างเสริมมโนธรรมและคุณธรรมของเอสเตบัน

มีความเชื่อว่า ความแตกต่างทางอายุจะมีผลทำให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันไป ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการทางสมอง ประสบการณ์และความสามารถ และความสามารถในการตัดสินใจที่แตกต่างกันจะส่งผลให้ตัวคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันไปด้วย จึงได้เสนอตัวคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย พร้อมกับแนวทางในการสร้างเสริมมโนธรรมและคุณธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ ๒ ประการ ของการศึกษาเพื่อสร้างค่านิยม (Values Education) เนื่องจากตัวมโนธรรมเป็นเรื่องของความสามารถในการตัดสินใจประเด็นทางจริยธรรม และการรู้จักนำหลักศีลธรรมมาใช้อย่างมีเหตุผลและถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ ในขณะที่ตัวคุณธรรมเป็นคุณภาพของจิตใจ ซึ่งจัดเป็นหลักพื้นฐานของการเลือก การตัดสินใจ เอสเตบัน มีความเห็นว่า คุณธรรมเป็นลักษณะที่สามารถพัฒนาได้ตามพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย เนื่องจากเยาวชนในแต่ละวัยมีเงื่อนไข มีปัจจัยของชีวิตแตกต่างกัน จุดเน้นเพื่อการพัฒนาคุณธรรมแต่ละตัว จึงแตกต่างกัน^{๓๗}

๕) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ในประเทศไทย ศ.ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๒๖, ๒๕๒๘, ๒๕๓๘) ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย เพราะผู้สร้างทฤษฎีได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ผลงานวิจัยที่เป็นของตนเองและนักวิจัยอื่น ที่ทำกับคนไทยในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ต้นไม้จริยธรรม” ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบันเชื่อว่าเป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัยและการประยุกต์เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี เก่ง และมีสุข ของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ๒๕๓๖) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจากผลการวิจัย ๑๒ เรื่อง และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบและมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน ทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของ ได้แก่ ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอก และผลของผลไม้

ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก ๓ ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ ๒) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget (๑๙๖๖) และ ๓) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราความเอื้อ

^{๓๗} Ibid., p.24.

อาหาร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น จิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ จะเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของจิตลักษณะ ๕ ตัวบนลำดับ และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย ดังนั้น บุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ ในปริมาณสูงเหมาะสมตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก ๕ ตัวบนลำดับพัฒนาได้อย่างดี และมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำดับ อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) **ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม** ทัศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์ – โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติในทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein (๑๙๘๐) ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวมเห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น และค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยมในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น ๒) **เหตุผลเชิงจริยธรรม** หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg ๓) **ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน** หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่า สิ่งที่จะกระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้ ๔) **ความเชื่ออำนาจในตน** หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่นเป็นความรู้สึกในการทำน่ายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมากจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter (๑๙๖๖) และ ๕) **แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์** หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (๑๙๖๓)

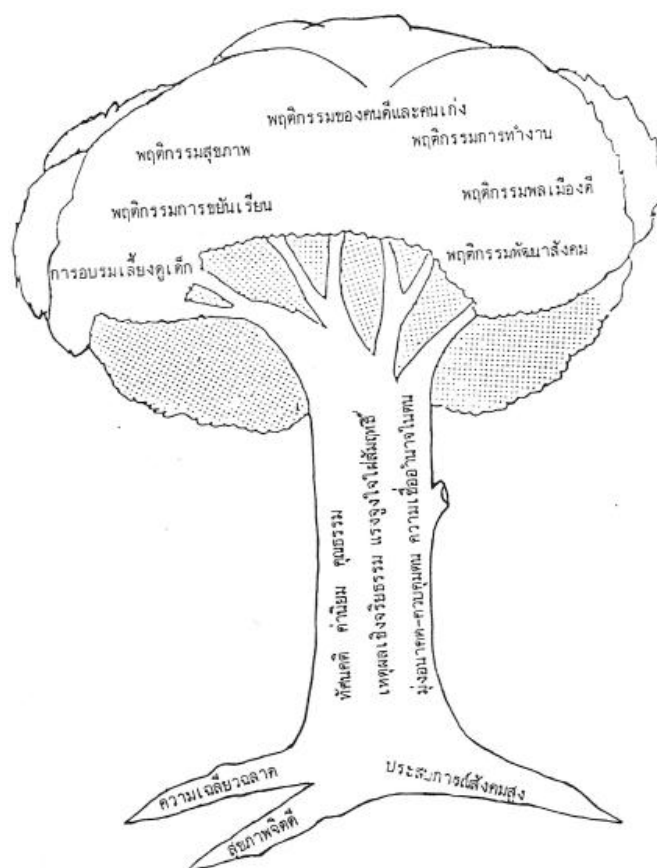
จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการบนลำดับร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ในการอธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจการกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง สามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ

ข้อหนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่ (๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น และ (๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่

ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับขี่อย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

ข้อสอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่ (๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนรู้การทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น (๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง (เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรักการอ่าน เป็นต้น) พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น (เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น) และพฤติกรรมพัฒนาสังคม (เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น)^{๓๘}

ภาพที่ ๓ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย

^{๓๘} ศ.ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ, ๒๕๔๓), หน้า ๙๙-๑๐๑.

๖) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนจากสภาพเดิมเพื่อไปสู่สภาพที่ต้องการและมีการเคลื่อนที่จากสภาพปัจจุบัน ความเชื่อหรือทัศนคติ ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมุ่งพิจารณาในระดับพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นการประพฤติปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนนั่นเองพฤติกรรมที่แสดงออกนี้จะมีลักษณะบทบาท (Role) ที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพทางสังคม ฉะนั้นบทบาทที่แสดงออกจะสอดคล้องกับบทบาทที่กลายเป็นบทบาทของสถาบันแล้ว การเปลี่ยนแปลงที่ (๑) การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบเอง ไม่มีพลังภายนอกเข้ามาบีบบังคับ และตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ ดังนี้ (๑.๑) การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ในสังคมการประดิษฐ์คิดค้นนี้เป็นการนำเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ เป็นการนำความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา การประดิษฐ์คิดค้นเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปมีการผสมผสานอย่างต่อเนื่องกัน การประดิษฐ์คิดค้นนี้ยังจำแนกออกไปได้อีก ๒ ประการ ได้แก่ (๑) การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological Invention) เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และ (๒) การประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม (Social Invention) เช่น การมีกฎหมายใหม่ขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ลัทธิศาสนาใหม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป (๑.๒) การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ (Imperfect Socialization) การอบรมสั่งสอนสมาชิกผู้เยาว์ของสังคมนี้ เป็นของสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาเป็นหลัก แต่สภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน พ่อแม่ที่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนผู้เยาว์โดยตรงออกไปทำงานนอกบ้านและทิ้งให้บุตรหลานของตนต้องอยู่กับคนแก่ที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนใช้จะทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น และอาจเลียนแบบนิสัยของคนใกล้ชิดทำให้เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมไม่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสังคมในอนาคตได้

(๒) การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากภายนอกระบบสังคมนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการรับวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้ (๒.๑) การแพร่กระจาย (Diffusion) หมายถึงการที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมาจากกาแพร่กระจาย ตัวอย่างเช่นในสังคมไทยได้รับเอาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกายสวมเสื้อนอก ผูกเนคไท สวมกระโปรง สวมรองเท้าส้นสูง หรือการที่คนไทยรับเอาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนา รับเอาค่านิยมในด้านความขยันอดทน การเอาประโยชน์จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น (๒.๒) การขอยืมวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) ปัจจุบันมีการขอยืมกันทางวัฒนธรรมในลักษณะของการแลกเปลี่ยน (Exchange) แล้วก็นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคม เช่น สังคมไทยปัจจุบันได้มีการยืมวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้ ทั้งภาษาพูดจะเกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่ง มาจากสาเหตุที่สำคัญ ๒ ประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายในระบบของสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายนอกของสังคม

รายละเอียดมีดังนี้การแต่งกาย ทักษะคิด ค่านิยม รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี^{๓๔}

๗) คุณธรรมแม่บทของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

คุณธรรมแม่บท ๔ คือ ลักษณะจำเป็น ๔ ประการที่ทำให้การกระทำได้ชื่อว่าดี หากไม่ครบก็ถือว่าเป็นความประพฤติไม่ดี ดังนี้ (๑) ความรอบรู้ (Prudence) ความรอบรู้ ที่เป็นลักษณะจำเป็นของความประพฤติดีนั้น มิได้หมายถึงการมีความรู้มาก “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” มีถมไป ความรอบรู้จึงหมายถึง การเล็งเห็น หรือ การหยั่งรู้ได้ง่ายและชัดเจนว่าอะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ การแสวงหาความรู้มีส่วนช่วยให้เกิดความรู้รอบ แต่ทว่าความรู้รอบอันลึกซึ้งซึ่งส่วนมากเกิดจากการคิดคำนึงและประสบการณ์ (๒) ความเข้มแข็ง (Fortitude, Courage) ความเข้มแข็งทางกายภาพ ได้แก่ กล้าเสี่ยง ความยากลำบาก อันตรายและความตาย เพื่ออุดมการณ์ ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ กล้าเสี่ยง การถูกเข้าใจผิด กล้าเผชิญการใส่ร้ายและการเยาะเย้ย โดยมั่นใจว่าตนทำดี (๓) ความพอเพียง (Sufficiency, Temperance) สัตว์มีสัญชาตญาณกระตุ้นให้กระทำการบางอย่างเพื่อการอยู่รอดของมันและเผ่าพันธุ์ เมื่อหมดความจำเป็นสัญชาตญาณนั้นก็หยุดทำงานโดยอัตโนมัติ

มนุษย์มีสัญชาตญาณเช่นเดียวกันแต่มนุษย์ยังมีความสำนึก สามารถสำนึกและปลูกสัญชาตญาณได้ตามใจ มนุษย์จึงมักจะใช้สัญชาตญาณเลยเถิดเกินความจำเป็นตามธรรมชาติ จนบางครั้งปลูกสัญชาตญาณเพื่อความพึงพอใจเท่านั้น การไม่รู้จักควบคุมพลังงานในตัวให้อยู่ในขอบเขตของจุดมุ่งหมายของชีวิต มักจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากมากมายแก่ตัวเองและสังคมเมื่อคนหนึ่งใช้พลังเกินขอบเขตอย่างไม่ถูกต้อง ก็มักจะก้าวก่ายสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่นเช่น อยากสร้างความมั่นคงให้แก่อนาคตของตนและทายาท ก็จะมีวิธีสั่งสมสมบัติไว้ ไว้มากๆ โดยวิธีไม่สุจริต เป็นต้น คุณธรรมความพอเพียงช่วยให้รู้ว่าอะไรควรอยู่ในขอบเขตแค่ไหน การไม่ใช้สัญชาตญาณเลยจะทำให้เป็นคนไร้พลังและไร้ประโยชน์

การใช้สัญชาตญาณเกินขอบเขตก็มักจะเกิดความเดือดร้อน จึงต้องฝึกให้รู้จักใช้พลังและสัญชาตญาณในขอบเขตอันควรในแต่ละสภาพและฐานะของบุคคล ความพอเพียงได้แก่ การเดินสายกลางระหว่างกิเลสที่ตรงข้าม เช่น ความเข้มแข็งเป็นทางสายกลางระหว่างความขี้ลาดกับความบ้าบิ่น ความพอเพียงเป็นทางสายกลางระหว่างการขาดกับการเกิน ให้สังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่าทางสายกลางมิได้หมายถึง บวกกันหารสองหรือตัวกลางทางเลขคณิต แต่หมายถึงการเก็บแง่ดีจาก ๒ ข้างที่เลยเถิดเพื่อดำเนินชีวิตให้สูงขึ้นๆ เรื่อยไป ดังนั้นทางสายกลางจึงอยู่ระหว่างกิเลสที่ตรงข้ามกัน แต่อยู่คนละระดับกับกิเลส (๔) ความยุติธรรม (Justice) ได้แก่ การให้แก่ทุกคนตามความเหมาะสมของแต่ละคน (giving each his due) ดัง อริสโตเติล ได้นิยามไว้ นั่นคือว่าต้องรู้ว่าเรามีกำลังให้เท่าไร ควรให้แก่ใครเท่าไรและอย่างไร เช่น แก่ตัวเราเอง แก่บุคคลในครอบครัว แก่บุคคลในวงญาติเพื่อนฝูง มิตรสหาย แก่บุคคลร่วมงาน แก่ผู้บังคับบัญชา แก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ฯลฯ ซึ่งทั้งนี้ย่อมต้องมีคุณธรรมความรอบรู้ ความเข้มแข็ง และความพอเพียงเข้ามากำกับด้วยโดยจำเป็น

^{๓๔} Jean Piaget, Piaget's Cognitive Development Theory, p.26.

ความยุติธรรมเป็นพื้นฐานของคุณธรรมทุกอย่างดังที่เพลโตได้ให้ข้อสังเกตไว้ อาจจะกล่าวได้ว่า คุณธรรมอาจเป็นเพียงแง่ต่างๆ ของความยุติธรรมนั่นเอง ความยุติธรรมจึงเป็นแก่นหรือสาระสำคัญของคุณธรรมทุกชนิด ผู้ใดมีความยุติธรรมสูงย่อมเปรียบพร้อมด้วยคุณธรรมทุกอย่าง คุณธรรมบางอย่างอาจไม่ปรากฏออกมาให้เห็น เพราะไม่มีโอกาสจะแสดงออกมา แต่ถ้ามีโอกาสเมื่อใดก็พร้อมที่จะแสดงออกได้ทันทีอย่างถูกต้องเปรียบพร้อม ผู้มีความยุติธรรมสูงจึงเป็นผู้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในตัว สังคมที่มีความยุติธรรมย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข เพราะทุกคนมั่นใจว่าตนเองจะได้รับสิทธิอันชอบธรรม หากมีผู้ใดละเมิดก็จะได้รับการลงโทษอันควรแก่โทษ จึงมั่นใจได้ว่า ไม่มีใครอยากจะทำผิดโดยง่าย^{๔๐}

๔) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กลั่นกรอง พระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเป็นกรอบความคิดเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และเผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒ (สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง ๒๕๔๙) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ส่วนดังนี้

(๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา (๒) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติโดยทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน (๓) คำนียาม ความพอเพียงประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

(๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล ตลอดจนคำนึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

(๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน คือ

(๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นการปฏิบัติ

^{๔๐}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

(๒) เจื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต^{๔๑}

๙) นโยบายคุณธรรมนำความรู้ ของกระทรวงศึกษาธิการ

การปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิธีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม “คุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ” ที่ควรเร่งปลูกฝังประกอบด้วย

(๑) ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทน ความขยัน ต้องปฏิบัติควบคู่กันกับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จผู้ที่มีความขยันคือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

(๒) ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จัก ฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

(๓) ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอะเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้ง ต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

(๔) มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคมผู้มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน / องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

(๕) สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้ง กาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกลั่นจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

(๖) สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิจกรรมายาที่ดั่งงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจ ข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้มีการยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

^{๔๑}สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๓

(๗) สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอา รัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความ หลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้เรียกอีกอย่างว่า “ความสมานฉันท์” ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่น ต่อการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหา และขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

(๘) มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์ สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้ อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจผู้ที่ มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน^{๔๒}

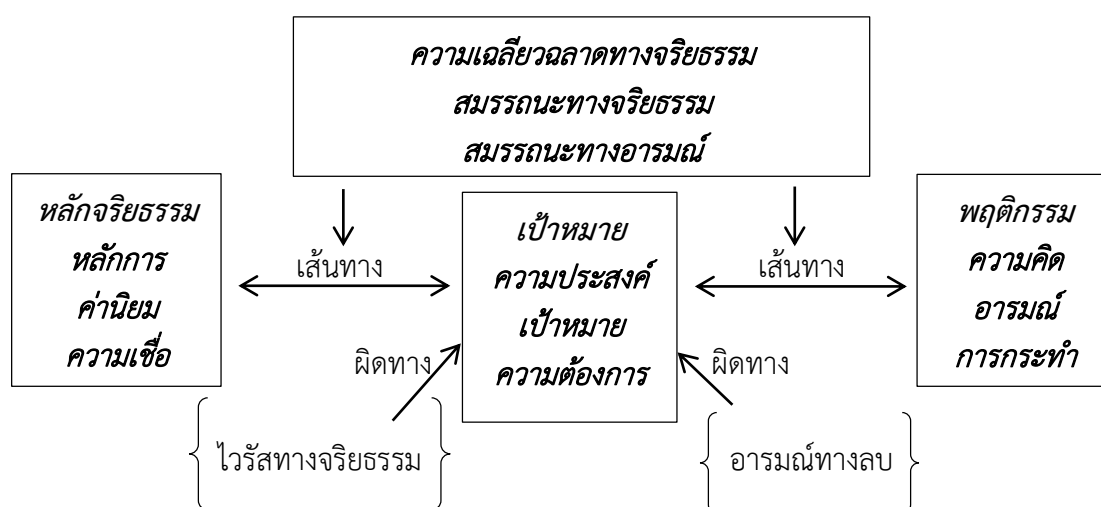
๑๐) ทฤษฎีความเฉลียวฉลาดเชิงจริยธรรม (Moral Intelligence : MI)

เนื่องจากน้อยกว่าปีที่ผ่านมา มีการศึกษามากมายที่ทำให้สรุปได้ว่า มนุษย์ในโลกรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด แต่ยังมีกรกระทำที่ไม่ถูกต้องของมนุษย์โดยเฉพาะ ผู้นำทำให้เกิดวิกฤตของโลกหลาย ครั้งหลายคราว ซึ่งสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของผู้นำ โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านคุณธรรม ความกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง

แม้มนุษย์จะมีค่านิยมที่ตนยึดถือทางชีวิต ค่านิยมเป็นเครื่องสะท้อนให้มนุษย์รับรู้และ ตีความหมายสิ่งต่าง ๆ และเหตุการณ์รอบตัวของเรา แต่จากงานวิจัยต่าง ๆ ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า ค่านิยมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกภายนอกในระดับน้อย ปรัชญา ทั้ง ๓ สาขา คือ สาขาประจักษ์นิยม (pragmatic) สาขาปัญญานิยม (intellectual) และสาขา มนุษย นิยม (humanistic) ได้อธิบายการกระทำ การคิด ความรู้ของมนุษย์ในวิถีทางที่แตกต่างกัน ในขณะที่ ปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมเชื่อในเรื่องอัตถประโยชน์ ค่านิยม และความเชื่อของมนุษย์ว่า ขึ้นกับ ความรับผิดชอบของบุคคลต่อเหตุการณ์ที่เข้ามาในชีวิต เป็นเรื่องการจัดการตนเอง (self-management) และปรัชญาสาขามนุษยนิยม เน้นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกับค่านิยม สัมพันธภาพระหว่างคนใกล้ชิด เช่น ครอบครัว เพื่อนสนิทมากกว่าสัมพันธ์ภาพอื่น ๆ ส่วนในสภาพ การทำงาน ค่านิยมความจงรักภักดีต่อหน่วยงานจะมีคุณค่ามาก ในการทำงานสมรรถนะทางมนุษย์ สัมพันธ์จะสำคัญที่สุด Lennick และ Fred Kiel ได้ทำการวิเคราะห์ Moral Intelligence (MI) ที่บุคคล โดยเฉพาะผู้นำต้องมี เพื่อนำพาองค์กรและสังคมไปสู่ความสำเร็จและเป็นสุข ซึ่ง MI นี้จะ เปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศที่จะนำพาบุคคลให้กระทำตามอุดมการณ์ ค่านิยม และความเชื่อของตนเอง

^{๔๒}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและ จริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

โดยข้อค้นพบของเขาได้จากการศึกษาผู้นำองค์กรของธุรกิจชั้นนำของโลกที่ประสบความสำเร็จว่า จะต้องมีความยึดมั่นในหลักการ อุดมการณ์ ซึ่งเป็นสากลทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ซึ่งได้แก่ความกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง ยึดมั่นในคุณธรรมขั้นสูง, ความรับผิดชอบ, ความเอื้ออาทร, การให้อภัยทั้งสองคนได้คิดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางจริยธรรมของมนุษย์ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ทำงานด้านจริยธรรมของหน่วยงานเข้าใจได้ชัดเจนว่า หลักจริยธรรมข้าราชการมีที่มาอย่างไรเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมอย่างไร

ภาพที่ ๔ กรอบแนวคิดเส้นทางจริยธรรม

ซึ่งหลักการ หรืออุดมคติ หรือคุณธรรมซึ่งเป็นสากลนี้ นักมานุษยวิทยา คือ Donald E. Brown พบว่ามีอยู่ทุกสังคมและวัฒนธรรม เป็นสมรรถนะที่ทำให้มนุษย์สามารถแบ่งแยกความถูกต้องออกจากความผิด ความตระหนักในความรับผิดชอบ American Humanist Association และสหประชาชาติได้อธิบายเกี่ยวกับความถูกต้องที่มวลมนุษยชาติต้องกระทำ ได้แก่ การรักษาพันธะสัญญาที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าตนเอง, การเคารพตนเองอย่างมีมนุษยธรรม มีวินัยในตนเองและพร้อมรับผิดชอบ ต่อตนเอง, เคารพและห่วงใยบุคคลอื่น (ซึ่งเป็น “Golden Rule”), ห่วงใย ปกป้องรักษาสิ่งมีชีวิตอื่นและสิ่งแวดล้อม^{๔๓}

๒.๑.๓ กลวิธีในการเผยแผ่

พุทธวิธีในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า นั้น ทรงใช้รูปแบบที่ต่างกัน เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนพุทธธรรม ของพระพุทธองค์ เบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้จากตัว ของบุคคลที่กำลังรับฟังการสนทนา ถ้าหากว่าบุคคล มีระดับสติปัญญาน้อยพระองค์ก็จะใช้วิธีสอนธรรม อีกรูปแบบหนึ่งถ้าผู้มีสติปัญญาแก่กล้าแล้ว ก็จะใช้วิธีเพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงและวางรากฐาน แก่พระสาวกได้เป็นแนวทางในประกาศธรรม ของ

^{๔๓}Jean Piaget, Piaget's Cognitive Development Theory, p.28.

พระองค์สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงคำนึงถึงการเผยแผ่ ถ้าพิจารณาจากวิธีการเบื้องต้นจะสอดคล้องและมีเนื้อหาสำคัญในการใช้เผยแผ่ ดังนี้ ๑) สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรมสอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่าย เข้าใจกันอยู่แล้วไปยังสิ่งที่รู้ เห็นได้ยากหรือยังไม่เข้าใจ เช่น สอนหลักอริยสัจ ๔ ทรงนำเอาทุกข์เป็นตัวปัญหาขึ้นแสดงก่อน เพราะเห็นได้ง่ายเข้าใจง่ายจากนั้นก็สาวไปหาเหตุของทุกข์แล้วโยงเข้าถึงการดับทุกข์พร้อมบอกหนทางว่า จะดับทุกข์ได้อย่างไร ๒) สอนลุ่มลึกลงตามลำดับ การสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ไปสู่วิจัยที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อนได้แก่ สอนแบบอนุพัทพิกถา เป็นต้น โดยท่านเปรียบเทียบเหมือนการเดินทางลงสู่ทะเล ๓) สอนด้วยอุปการณเสริม ยกเรื่องที่มาแสดงให้ดู เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู เช่น สอนพระนันทะ โดยทรงนำไปชมนางอัปสรที่สวยงามเนื่องจากท่านเป็นคนรักสวยรักงาม ๔) สอนตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมาหรือสอนนอกนอกเรื่อง ๕) สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น สิ่งที่เขาอยากรู้ไม่ได้สอนทุกเรื่อง ๖) สอนมีเหตุมีผลผู้ฟังตรงเห็นจริงตามได้ ๗) สอนสิ่งที่มีความหมายเป็นประโยชน์ มีสาระแก่ผู้ฟัง การมุ่งเน้นการเผยแผ่พระธรรมนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้สดับ โดยพระองค์ทรงเน้นให้เห็นถึงประโยชน์สูงสุดและผู้ฟังสามารถวิเคราะห์ตามได้ด้วยวิธีการของโยนิโสมนสิการ

“ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี ๒ ประการ ดังนี้คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ”^{๔๔}

ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ๒ อย่าง ตามพุทธพจน์ที่ตรัสไว้นี้ คือ ๑) ปรโตโฆสะ = เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจง อธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงเอาเฉพาะส่วนที่ดั่งามถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้ หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร (hearing or learning from others; inducement by others) เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก ได้แก่ปัจจัยทางสังคม อาจเรียกง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งศรัทธา ๒) โยนิโสมนสิการ = การทำในใจโดยแยบคาย = การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือ คิดอย่างมีระเบียบ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามทีละสิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน และโดยวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นหาอุปาทานของตนเข้าจับ (analytical reflection; reasoned or systematic attention) เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน ได้แก่ปัจจัยในตัวบุคคล อาจเรียกง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งปัญญามีพุทธพจน์แสดงปัจจัยทั้งสองนี้ในภาคปฏิบัติของการฝึกอบรม เน้นถึงความสำคัญอย่างควบคู่กันดังนี้ (๑) “สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา...เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นใด มีประโยชน์มากเท่าความมีกัลยาณมิตร เลย” (๒) “สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา...เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายในอื่นใด มีประโยชน์มากเท่าโยนิโสมนสิการ เลย”^{๔๕}

ปัจจัยทั้ง ๒ อย่างนี้ ย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกันสำหรับคนสามัญซึ่งมีปัญญาไม่แก่กล้า ย่อมต้องอาศัยการแนะนำชักจูงจากผู้อื่น และคล้อยไปตามคำแนะนำชักจูงที่ฉลาดได้ง่าย แต่ก็จะต้อง

^{๔๔} อัง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๓๗๑/๑๑๐

^{๔๕} พุ.อิติ. ๒๕/๑๙๔-๕/๒๓๖-๗; เทียบ ส.ม. ๑๙/๕๑๘, ๕๒๐/๑๔๑-๒

ฝึกหัดให้สามารถใช้ความคิดอย่างถูกวิธีด้วยตนเองได้ด้วย จึงจะก้าวหน้าไปถึงที่สุดได้ส่วนคนที่มีความปัญญาก็ก้าวหน้า ย่อมรู้จักใช้โยนิโสมนสิการได้ดีกว่า แต่กระนั้นก็ต้องอาศัยคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเครื่องนำทางในเบื้องต้น และเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้นในระหว่างการศึกษาฝึกอบรม โยนิโสมนสิการ^{๔๖} (บาลี: yonisomanasikāra, คำอ่าน: โยนิโสมนะสะสิกาณ) หมายถึง การทำในใจให้ละเอียดถี่ถ้วน กล่าวคือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ทางพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญเท่าเทียมกับความไม่ประมาทหรือ "อัปมาท" ซึ่งเป็นแหล่งรวมแห่งธรรมฝ่ายดีหรือ "กุศลธรรม" ทั้งปวง นอกจากนั้น ยังจัดเป็นธรรมะข้อหนึ่งในกลุ่มธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญาและเป็นธรรมะมีอุปการะมากแก่มนุษย์^{๔๗} การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดย อุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย เช่น คิดจากเหตุไปหาผล, คิดจากผลไปหาเหตุ, คิดแบบเห็น ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เป็นลูกโซ่, คิดเน้นเฉพาะจุดที่ทำให้เกิด, คิดเห็น องค์ประกอบที่มา ส่งเสริมให้เจริญ, คิดเห็น องค์ประกอบที่มา ทำให้เสื่อม, คิดเห็นสิ่งที่มา ตัดขาดให้ดับ, คิดแบบ แยกแยะองค์ประกอบ, คิดแบบ มองเป็นองค์รวม, คิดแบบ อะไรเป็นไปได้ หรือเป็นไปได้ไม่ได้, คำ "โยนิโสมนสิการ" นั้นประกอบด้วยคำสองคำ^{๔๘} คือ

"โยนิโส" มาจาก "โยนิ" แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี ทาง

"มนสิการ" หมายถึง การทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา

ดังนั้น "โยนิโสมนสิการ" จึงหมายถึง การทำในใจให้แยบคาย หรือ การพิจารณาโดยแยบคาย กล่าวคือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถูกวิธีถูกระบบ พิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุหรือต้นตอของเรื่องที่กำลังคิด คือคิดถึงรากถึงโคนนั่นเอง แล้วประมวลความคิดรอบด้านจนกระทั่งสรุปออกมาได้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี เป็นวิถีทางแห่งปัญญา เป็นธรรมสำหรับกลั่นกรองแยกแยะข้อมูลหรือแหล่งข่าวหรือที่เรียก "ปรโตโฆสะ" อีกชั้นหนึ่ง กับทั้งเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดชอบหรือ "สัมมาทิฐิ" ทำให้มีเหตุผล และไม่มุงาย^{๔๙} การคิดด้วยเหตุผลยังแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ เช่นการคิดโดยแยกประเภท (thinking by classification) การคิดโดยตัดประเด็น (thinking by classification) การคิดโดยตัดประเด็น (thinking by elimination) การคิดแบบอุปนัย (inductive thinking) การคิดแบบนิรนัย (deductive thinking) และการคิดแบบไตร่ตรองหรือการคิดสะท้อน (reflective thinking) ทั้งหมดนี้เป็นการคิดตามแนวปรัชญาตะวันตก โยนิโสมนสิการประกอบด้วยโยนิโส กับมนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญาอุบาย วิธี ทาง ส่วนมนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ ท่านแปลสืบทอดกันมาว่า การทำในใจโดยแยบคาย..."

^{๔๖} ส.ม. (ไทย) /๑๙ /๔๖๔/๑๒๙

^{๔๗} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖๙-๖๗๐.

^{๔๘} อ. จตุกฤต(ไทย) ๑๒/ ๒๖๘-๙/๓๓๒

^{๔๙} อ. จตุกฤต(ไทย) ๑๒/ ๒๖๘-๙/๖๗๐-๖๗๑.

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การทำในใจโดยแยกกายก็คือการคิดเป็น คือคิดถูกต้องตามความเป็นจริงอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ^{๕๐} และคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูล เพื่อนำไปใช้ต่อไป การทำในใจโดยแยกกายนี้ความหมายอาจแยกเป็นลักษณะต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้ ๑)อุบาย มนสิการ แปลว่า คิดพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธีหรือคิดถูกวิธี หมายถึง ถูกวิธีที่จะเข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวสัจจะทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย ๒)ปณสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับจัดลำดับได้หรือมีลำดับมีขั้นตอนแล่นไปเป็นแถว เป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ไม่ไขว่เวียนติดพัน ประเดี๋ยวเรื่องนี้ ที่นี้ เดี๋ยวเตลิดออกไปเรื่องนั้นที่โน้น หรือกระโดดไปกระโดดมา ต่อเป็นขึ้นเป็นอันไม่ได้ ทั้งนี้รวมทั้งความสามารถที่จะชักความนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง ๓)การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดหาผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่สืบทอดกัน พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ ๔) อุปาทกมนสิการ แปลว่าคิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์เล็งถึงกาคิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึง การคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้าให้เกิดความเพียรการรู้จักคิดที่จะทำให้หายหวาดกลัวให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น ลักษณะต่างๆ ของความคิดที่กล่าวมาข้างต้นนั้นพอสรุปได้ว่า คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล และคิดเป็นกุศล

ความสำคัญของโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการ เป็นความคิดที่สกัดกั้นอวิชชาตัณหา (อวิชชา คือ ความไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ และความรู้ในสิ่งที่ไม่ควรรู้ ส่วนตัณหา คือ ความทะยานอยาก ความใคร่ในกาม) กล่าวคือ เป็นการคิดอย่างมีเหตุ และผล ไม่คิดตามความต้องการของตนที่ไร้ซึ่งเหตุ และผล เพราะปุถุชนทั่วไปมักคิดภายใต้พื้นฐานความต้องการของตนดั่งนั้น บุคคลที่คิดแบบเป็นโยนิโสมนสิการจะมีกระบวนการคิดวิเคราะห์ภายใต้พื้นฐานเหตุ และผล นั่นคือ การเกิดสภาวะผู้มีปัญญา ด้วยการใช้ความคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองในเหตุ และผล นำไปสู่การรับรู้ความจริง และการหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ ความรู้ ความเข้าใจตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาตนเองไปสู่อิสรภาพได้อย่างแท้จริงได้นั้นต้องอาศัยปัจจัย ๒ ประการ คือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน คือ ๑)ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่นที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ เสียงที่ดิงาม เสียงที่ถูกต้องเสียงที่บอกกล่าวชี้แจงความจริง มีเหตุผล มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดจากความรักความปรารถนาดี เสียงที่ดิงามเช่นนี้เกิดจากแหล่งที่ดี คือ คนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม คนเช่นนี้ทางธรรมเรียกว่า สัตบุรุษหรือบัณฑิต ทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน อธิบาย ชี้แจง ชักนำความคิดที่ถูกต้องให้เกิดแก่ผู้อื่น ซึ่งเราเรียกว่า “กัลยาณมิตร” ซึ่งตามปกติกัลยาณมิตรจะทำหน้าที่ให้เกิดผลดี และประสบผลสำเร็จได้นั้นจะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดเสียก่อน ๒) ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ และความนึกคิดของตัว

^{๕๐}ศาสตราจารย์ปรีชา ช่างขวัญยืน,รองศาสตราจารย์สมภาร พรหมทา,มนุษย์กับการใช้เหตุผล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๔๙), หน้า ๖๘-๗๔.

บุคคลภายใต้พื้นฐานที่ไม่นำความรู้สึกที่คล้อยตามค้นหาของตนเข้าเกี่ยวข้อง ทำให้บุคคลนั้นๆ รู้จักมอง รู้จักพิจารณาในเหตุตามสภาวะความเป็นจริง ดังนั้น การที่จะเกิดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการได้นั้น ต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในมาสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งสำคัญ คือ การมีกัลยาณมิตรที่ดีที่เป็นปัจจัยภายนอก ที่จะมาช่วยเสริมสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดปัจจัยภายในตามมา คือ วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่งทำให้ผู้นั้นเกิดการคิดเป็น และคิดในสิ่งที่ถูกต้อง โดยใช้การคิดในพื้นฐานของปัญญาอย่างมีระเบียบแบบแผน และครอบคลุมในประเด็นทุกมิติที่เกี่ยวข้อง แต่ต้องมองทุกแง่ทุกอย่างเชื่อมโยงเป็นขั้นตอน เพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิที่จะนำคนไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันที่ถูกต้องหรือมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีงามในสังคม

การสอนแบบโยนิโสมนสิการ แนวทางการสอนของครูหรือผู้สอนแต่ละคนย่อมมีแนวทางที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักการสอนของทุกคนย่อมมีจุดมุ่งหวังเพียงไม่กี่ประการ และจุดมุ่งหวังที่สำคัญ คือ การทำให้เด็กหรือนักเรียนสามารถเรียนรู้ และเข้าใจต่อบทเรียนนั้นๆ ในที่นี้ หลักการแบบโยนิโสมนสิการ ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถทำให้เด็กหรือนักเรียนมีความศรัทธา มีความตั้งใจ และมีใจใฝ่เรียนรู้ ช่วยทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้เร็ว และเข้าใจต่อบทเรียนได้ง่าย

จากการศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่สำคัญในเวสสันดรชาดก^{๕๑} โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของเวสสันดรชาดก ๒) ศึกษาวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก ๓) ศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะตัวละครเอก คือ พระเวสสันดรจากการศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่สำคัญในเวสสันดรชาดก พบว่า เวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์ มีมูลเหตุมาจากเมื่อคราวที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จโปรดพระประยูรญาติ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ และจากการศึกษาบทบาทของตัวละครพบว่า บทบาทของตัวละครสำคัญประกอบด้วย ๑) มีความกตัญญูรู้คุณ และมีความโอบอ้อมอารี ๒) มีความเอื้ออาทร ยึดมั่นในมิตินหาชนและยอมเสียสละเพื่อปวงชน ๓) มีความรักความห่วงใย ความเมตตา สั่งสอนและส่งเสริมการทำความดีบุตรพร้อมครอบครัวของบุตรให้ยึดมั่นในคุณงามความดี ๔) มีความรักความซื่อสัตย์ต่อภรรยา ตูแลรับผิดชอบ เอาใจใส่ถนอมน้ำใจ ให้เกียรติยกย่องและมอบความเป็นใหญ่ให้ภรรยาด้วยความจริงใจ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการในทางพระพุทธศาสนามี ๑๐ ประการ มีบทบาทต่อกลไกการทำงานในกระบวนการคิด คือ ทำให้ผู้ฝึกฝนคิด เกิดการพัฒนาทางความคิดและจากการศึกษาวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดกพบว่า ตัวละครสำคัญในเวสสันดรชาดก มีวิธีคิดแบบชาณูลาด มีกุศโลบายในการคิดปัจจุบันเรียกกันว่า “คิดเป็น” สามารถนำความคิดที่ไตร่ตรองไว้ดีแล้วไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติได้ ทำให้จิตเกิดการชักพอกด้วยคุณธรรมความดีต่างๆ ส่งผลดีต่อการประพฤติอันเป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินชีวิตในหลายมิติ คือ มิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ประเพณีวัฒนธรรมและจริยธรรม ประโยชน์ของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของ

^{๕๑}พระมหาวรวัตร นภฏสิริ (อรรถาพร), การศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

ตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดกประกอบด้วย ๑) ด้านสังคม เกิดการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ หรือมีจิตสาธารณะมีจิตที่เป็นบุญเป็นกุศล และมีจิตเมตตาต่อสังคม ๒) ด้านเศรษฐกิจ เกิดการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีเพื่อนบ้าน เกิดการสร้างงานเพิ่มรายได้แก่ท้องถิ่น ๓) ด้านการเมืองการปกครอง เกิดการปกครองโดยธรรม มีความเคารพต่อกฎหมายประชาธิปไตย และมีมาตรฐานสร้างความมั่นคงต่อระบบการบริหารราชการแผ่นดินระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ๔) ด้านประเพณีวัฒนธรรม เกิดแบบอย่าง ที่ถูกต้องดีงามตามจารีต สร้างค่านิยมในการเสียสละบริจาคให้เป็นทานและสร้างศรัทธาเรื่องการทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒.๑.๔ การส่งเสริม/ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

การส่งเสริม/ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน มีผู้อธิบายและให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ดังนี้

อุปสรรคของการพัฒนา จริยธรรม คือ ระบบการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง เน้นว่าเรียนวิชาอะไร ได้ใช้ตำราอะไร สอบวิชาอะไรและสำเร็จวิชาอะไร เรื่องนี้ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ พุดมา ๒๐-๓๐ ปี ว่าเป็นการศึกษาแยกส่วน แยกการศึกษาจากชีวิตเด็ก ไม่อยากพูดคุยกับพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพราะคุยแล้วไม่ได้คะแนน คะแนนไปอยู่ในการท่องตำรา แท้จริงพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มีความรู้ในตัวมานาน่าจะเรียนรู้^{๕๒}

หากนำ จริยธรรมไปทำ เป็นวิชาจริยธรรมก็อาจจะไม่เกิด เพราะจริยธรรมไม่ใช่วิชา ท่านอาจารย์พุทธทาสจะย้ำว่า การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด คือ การปฏิบัติและการได้ผล จากการปฏิบัติที่เรียกว่า ปฏิเวธ คือ ผลจากการปฏิบัติ^{๕๓}

การสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษามีสถานศึกษา เป็นจำนวนมากที่ได้ละเลย หรือขาดความเข้มแข็งในการที่จะรักษาหรือส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร ทั้งที่เป็นผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้เพราะมีการมุ่งเน้นการผลิตคนให้มีความรู้เป็นปริญญาชนมากกว่าปัญญาชน หรือบางแห่งผลิตคนแต่เป็นคนที่ไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ มีแต่วุฒิการศึกษาเป็นเครื่องประดับเท่านั้นหรือผลิตคนที่มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม หรือมีทัศนคติและค่านิยมที่ผิดๆ จนทำให้คนในสังคมวัดคุณค่ากันที่ผลประโยชน์ การมุ่งหาสิ่งตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างขาดคุณธรรมประจำใจ มีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยัง ได้ให้ความเห็นว่าการแก้ไขหรือการสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษา ครูอาจารย์มีส่วนสำคัญในการนำและการสร้างคุณธรรมจริยธรรม เพราะเป็นเรื่อง ภายในจิตใจที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก ครูจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดี ครูจะต้องสร้างจิตใจ ที่มีความเมตตากรุณาต่อนักเรียน มีความปรารถนาดีต่อนักเรียน การสอนทุกครั้งจะต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิต ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องหมั่นหาบทความรายงานการวิจัย งานเขียนเรื่องราว

^{๕๒}ประเวศ วะสี, ระบบการศึกษาที่คนธรรมนำความรู้, (นนทบุรี : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๕๓}วิจิตร ศรีสอาน, คุณธรรม ๘ ประการ, (สยามรัฐ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๐), หน้า ๗.

หรืออาจสร้างบทความที่ดีที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สังคม และนำมาเผยแพร่ให้กับนักเรียนในห้องเรียน หรือติดบอร์ดเพื่อให้มีการอ่านอย่างทั่วถึงอยู่เสมอ ครูต้องการการรณรงค์ ส่งเสริมยกย่อง ประกาศให้รางวัลแก่ผู้เรียนหรือคนในสังคมที่ทำความดี ความงาม มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยกย่อง และเป็นแบบอย่าง ขณะเดียวกันนักเรียนที่ขาด คุณธรรมจริยธรรมที่พึงาม ครูจะต้องให้อภัยและให้โอกาสสนับสนุนให้นักเรียนคนนั้นกลับตัว กลับใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียใหม่อย่างอดทนอดกลั้น และทุ่มเท^{๕๔}

คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัยซึ่งในมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ ๖ ประการ คือ ๑. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ ๒. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต ๓. ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวทิตา ๔. ผู้เรียนมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ๕. ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ๖. ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๕๕}

ขุมความรู้หรือปัญญาธรรมว่า เป็นหลักการระบบความเชื่อ ที่คนได้รวบรวมสะสมจากประสบการณ์อันยาวนาน และได้ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมา และสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างแยบยลและกลมกลืนกัน การสั่งสอน อบรม บ่มนิสัย เป็นวิธีการสอบแบบไทยที่น่าจะนำมาใช้พัฒนาจิตใจ โดยปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม^{๕๖}

การวัดจริยธรรมว่า การพัฒนาจริยธรรม ไม่ใช่สิ่งที่ติดมาแต่กำเนิด แต่จริยธรรมเกิดจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่คุณภาพในการเรียนรู้และสั่งสม จริยธรรมแต่ละคนแตกต่างกัน บางคนมีสำนึกทางจริยธรรมตั้งแต่เล็กๆ บางคนโตแล้วยังไม่มีสำนึกทางจริยธรรม โครงสร้างทางสมอง โครงสร้างการรับรู้ และโครงสร้างของการมีสำนึกบาปบุญคุณโทษ เป็นสิ่งสำคัญมากที่ก่อร่างสร้างมนุษย์แต่ละคนให้เป็นตัวตนคนหนึ่ง ให้คนภูมิใจและเสียใจ ในความเป็นตัวตนของตน ผลจากโครงสร้างทางสมองและอวัยวะสั่งการของร่างกายให้คนแสดงออก ทางจริยธรรมแตกต่างกัน หลายนคนจึงยกให้เป็นผลมาจากยีน (Genetic) แต่ก็ให้น้อยกว่าสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสภาพของสังคมทั้งหลายที่คนนั้นเจริญเติบโตขึ้นหรือได้เรียนรู้มีประสบการณ์ทางจริยธรรม จากสังคมนั้นๆ ครอบครัวยุเพื่อน โรงเรียน สื่อ ล้วนมีอิทธิพลในการพัฒนาจริยธรรมอย่างมาก นอกจากนี้ยังได้อ้างถึง โทมัส (Thomas) ได้สรุปองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม ๔ อย่าง คือ ความถี่ของ

^{๕๔}เพ็ชรี รูปะวิเชตร, เอกสารรวบรวมบทความทางวิชาการ บทความพิเศษและบทความงานวิจัยของอาจารย์ ดร.เพ็ชรี รูปะวิเชตร, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

^{๕๕}สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์พิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๓

^{๕๖}ศ.สุมน อมรวิวัฒน์, บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ, (นนทบุรี : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๔๙), หน้า ๓๑.

ประสบการณ์เด็กจากสิ่งแวดล้อม ชีวิตเด็กในจุดใดที่มีสิ่งแวดล้อมให้ประสบการณ์ต้นแบบของคนในสังคมที่อยู่อาศัย และผลพวงของการแสดงออกทางจริยธรรมในสังคมนั้น^{๕๗}

บทความ เรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมสามารถสอนได้หรือไม่” โดยเป็นบทความที่ลงตีพิมพ์ใน The Wall Street Journal ได้กล่าวว่า การเปิดสอนวิชาคุณธรรมจริยธรรมไม่สามารถสอนได้ในเวลานั้นมีนักจิตวิทยาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนคุณธรรมจริยธรรม ชื่อ James Rest ได้ออกมาเขียนบทความโต้แย้งโดยนำแนวคิดของนักปรัชญา ชื่อโสเครตีส (Socrates) ที่ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องประพจน์และจะต้องกระทำ ความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสอนได้ ซึ่งมุมมองในงานวิจัยของ James Rest ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาได้สรุปเทคนิคการสอนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมมี ดังนี้

๑. การแสดงออกที่ปรากฏของคนวัย ๒๐-๓๐ ปี ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่สำคัญของการสอนเพื่อสร้างกลยุทธ์การแก้ปัญหาพื้นฐานในเนื้อหาจริยธรรมของคน

๒. การเปลี่ยนแปลงนี้เชื่อมโยงกับพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงที่ว่าบุคคลจะรับรู้สังคมอย่างไร เขาและเธอจะมีบทบาทในสังคมอย่างไร

๓. ขยายไปที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีความสำคัญกับจำนวนปี ของการศึกษาภาคปกติ

๔. ความพยายามจัดการศึกษาแบบทางการในหลักสูตรมีอิทธิพลที่รับรู้ถึงปัญหาคุณธรรมจริยธรรม มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลที่สามารถแสดงถึงผลกระทบของการกระทำ

๕. การศึกษาชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของคนมีอิทธิพลจากการรับรู้คุณธรรมจริยธรรมและการตัดสินใจต่างๆ ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม^{๕๘}

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมว่าต้องดำเนินการพัฒนาร่วมกันทั้ง ระบบในโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน สำหรับขั้นตอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมี ๗ ขั้นตอน คือ

๑. ศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน
๒. จัดตั้งองค์กรในโรงเรียนและพัฒนาบุคลากร
๓. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน
๔. จัดตั้งองค์กรนักเรียน
๕. จัดกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย
๖. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

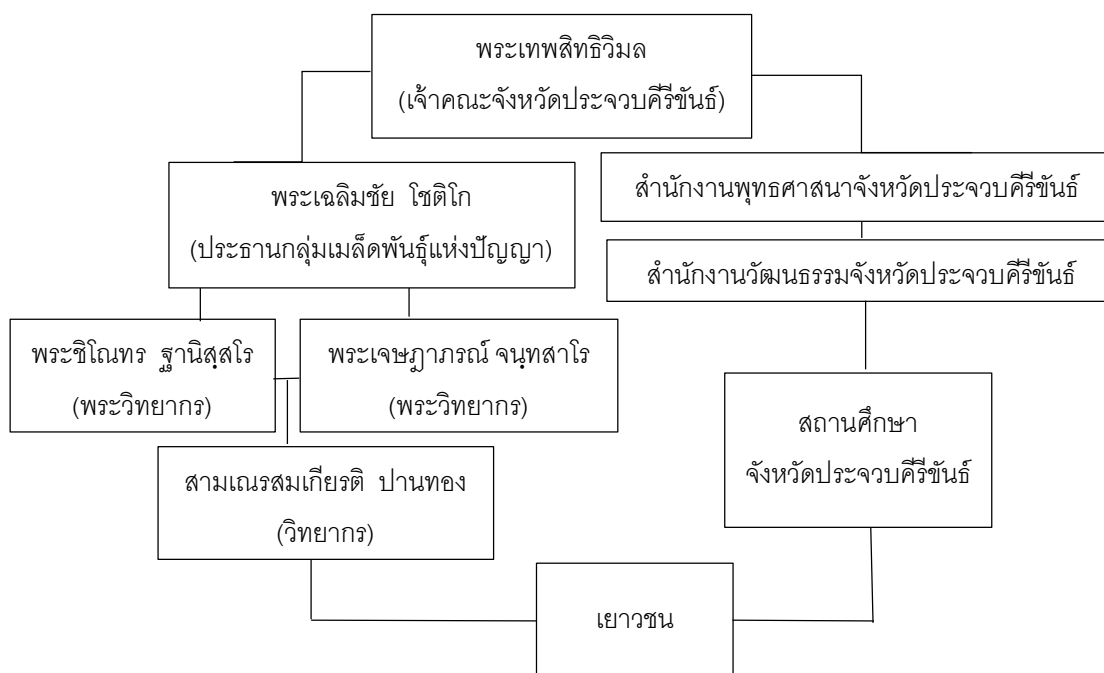
^{๕๗} ล้วน สายยศ, **ทฤษฎีทางจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๙-๑๗๐.

^{๕๘} นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ, **เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๕**

๗. ประเมินผล^{๕๙}

๒.๒ ข้อมูลพื้นที่วิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจึงทำให้ได้ทราบโครงสร้างของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ดังนี้

ภาพที่ ๕ โครงสร้างของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเมล็ดพันธุ์ ดังนี้

๑.วัตถุประสงค์

ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญามีวัตถุประสงค์ในการทำงานด้านเผยแผ่ให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ในศักยภาพพื้นฐานของตนที่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลัก ส่งเสริมให้เยาวชนมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบวัยรุ่นให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรมที่จะเป็นในช่วงแห่งวัยที่แสวงหาความหมายของชีวิต โดยที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาเน้นย้ำเสมอว่า “เมื่อเยาวชนคิดเป็น ก็ใช้ชีวิตเป็น เมื่อเยาวชนคิดถูก ก็ใช้ชีวิตถูก ไม่ต้องสอนอะไรมาก ขอแค่มีจิตใต้สำนึกที่ดี รอบข้างสังคมของเขาก็จะดี” ดังนั้น จึงทำให้กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาอยากจะเป็นสื่อกลางขององค์กรทางศาสนากับสถานศึกษาให้เกิดมิติของการเข้าหากันง่ายขึ้นระหว่างธรรมะและเยาวชน

^{๕๙}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๗-๑๑.

๒.เป้าหมาย

กลุ่มเมล็ดพันธุ์มีเป้าหมายอยู่ในสามระยะคือ (๑)ระยะฝังเมล็ดพันธุ์ความคิด (๒)ระยะหยั่งราก (๓)ระยะแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ ซึ่งมีความหมายดังนี้

๑)ระยะฝังเมล็ดพันธุ์ความคิด เป็นช่วงแรกที่เยาวชนได้พบเจอกับกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ซึมซับเรื่องราว วิถีคิด วิธีการ โดยทางกลุ่มจะมีวิธีการใช้จิตวิทยาให้เยาวชนมีความร่วมมือเพื่อสร้างภาพเก็บไว้ในความทรงจำซึ่งกระบวนการนี้เป็นความสามารถส่วนบุคคลของหนึ่งในทีมงานของกลุ่มพระวิทยากร ให้ผู้เข้าร่วมรับฟังเกิดมุมมองความคิดที่แตกต่างจากเดิมที่เคยพบเจอมา จะเป็นช่วงเวลาที่ยาวจนสามารถจดจำเรื่องราว เรื่องเล่า และความประทับใจได้ดีที่สุด

๒)ระยะหยั่งราก ช่วงระยะเวลานี้เป็นช่วงที่เยาวชนจะกลับคืนสู่สภาวะเดิมของตัวเองแต่จะเป็นช่วงเวลาเดียวกันที่เยาวชนเริ่มเกิดการตั้งคำถามต่อตัวเอง ต่อชีวิตในอนาคต เกิดการวางแผน เกิดกระบวนการค้นหาคำตอบ แม้จะอยู่ในวิถีชีวิตปกติ แต่ผู้เข้าร่วมรับฟังบรรยายจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาส่วนใหญ่จะเกิดผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว นั่นคือขั้นตอนของรากแห่งเมล็ดพันธุ์เริ่มที่จะออกรากแก้วทางความคิด

๓)ระยะแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ ระยะในการที่ต้นกล้าแห่งปัญญาจะสามารถแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ทางความคิดให้แก่รุ่นต่อไปได้นั้น ก่อนจะใช้เวลามากเพราะนั่นเป็นการแบ่งปันความคิดที่เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ เมื่อเยาวชนคนนั้นเห็นผลสัมฤทธิ์แก่ตนเองว่า สิ่งที่ดีตนโตมากับวิถีคิดแบบนี้ วิถีคิดที่มีจิตสำนึกสาธารณะ ตัวเขาก็สามารถดูแลตัวเองได้ดี การศึกษาดี หน้าที่การงานดี ครอบครัวและสังคมโดยรอบเป็นอยู่ดี เพราะมีวิถีคิดแบบนี้ จนเกิดความมั่นใจว่า วิถีคิดแบบนี้มีค่าและควรส่งต่อให้กับรุ่นต่อไป ซึ่งอาจใช้เวลาในการเติบโตด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน แต่นั่นคือประสิทธิภาพผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้วางเอาไว้

๓.วิธีการ

ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการออกแบบการทำงานกับสถานศึกษาเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไว้เป็นหลักโดยใช้รูปแบบที่แตกต่างกันไปทั้งอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม อบรมค่ายพุทธบุตร แต่ในกรณีนี้ผู้วิจัยเลือกเอาเฉพาะกิจกรรมเทศน์มหาชาติที่ทางกลุ่มได้มีโครงการที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนั้น ซึ่งเป็นที่น่าสนใจเพราะที่เป็นความแปลกใหม่ต่อวงการสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และกิจกรรมของกลุ่มพระสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากการจัดกิจกรรมเทศน์มหาชาตินับเป็นงานยากสำหรับสถานศึกษาและเป็นสิ่งไม่เคยมีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ดำเนินการโดยกลุ่มพระวิทยากรในรูปแบบนี้มาก่อน ซึ่งทางกลุ่มพระวิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีวิธีการดังนี้

- ๑) เตรียมพร้อมวางรูปแบบการเทศน์บรรยายโดยใช้เรื่องราวของพระเวสสันดรเป็นข้อมูลที่จะนำมาเทศน์เปรียบเทียบให้เยาวชนได้ฟัง
- ๒) แสดงธรรมด้วยวิธีการนำเสนอคือการเทศน์มหาชาติเพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสพบเห็นสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่กำลังเลือนหายไปจากสังคมไทยในปัจจุบัน
- ๓) สอดแทรกแนวความคิดเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้สอดคล้องกับตัวละครเพื่อให้เยาวชนเกิดกระบวนการวิเคราะห์ตามให้เป็นรูปธรรม
- ๔) มีการขยายผลเรื่องราวให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตัวเองเป็นการเปิดประเด็นทางความคิดให้เห็นแง่มุมหลายมิติมากขึ้น
- ๕) เปิดโอกาสให้เยาวชนแลกเปลี่ยนความคิดว่าตัวของเยาวชนสามารถทำอะไรให้กับผู้อื่นได้บ้าง ในอนาคต และให้เยาวชนเขียน time line ตัวเองไปอนาคตนับจากวันที่เข้าร่วมฟังบรรยายว่าสิ่งใดมีความเป็นไปได้ และอันไหนควรเพิ่มเติมแก้ไข

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์^{๖๐}

ด้านผู้ส่งสาร หมายถึง กลุ่มองค์กรที่ทำงานเพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพแฝงของเด็กและเยาวชนโดยไม่แสวงผลกำไร กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา คือ กลุ่มบุคลากรที่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความเชื่อในรูปแบบเดียวกันว่าคนทุกคนสามารถเป็นคนดีได้ ด้วยคำว่า “สามัญสำนึก” ซึ่งสามัญสำนึกนั้นมีความหมายว่า สามัญสำนึกหรือความเฉลียวใจที่คนปกติธรรมดาทั่วไปควรจะต้องรู้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำสั่งสอน สามัญสำนึกพัฒนาจากความรู้ที่ได้จากการผ่านประสบการณ์ การลองผิดลองถูก หรือบรรดาความรู้ที่ได้รับจากจารีตประเพณี หลายคนใช้วลีนี้เพื่ออธิบายสิ่งที่อ้างถึงความเชื่อและญาติที่คนส่วนใหญ่วินิจฉัยและประเมินอย่างรอบคอบ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ที่ซับซ้อน การเรียน หรือการวิจัยเพิ่มเติม แต่มีพื้นฐานอยู่บนความรู้ที่คนธรรมดาทั่วไปเข้าใจ สามัญสำนึกมีความเท่าเทียมกับความรู้หรือประสบการณ์ที่อนุমানขึ้นให้กับคนส่วนใหญ่หรือเชื่อว่าบุคคลใดก็ตามจะเป็นอย่างนั้น จะทำอย่างนั้น จะเชื่ออย่างนั้น

ด้านข้อมูล ข้อมูลที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในงานวิจัยนี้คือเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่ยกเอาคุณธรรมในแต่ละอันมาเปรียบเทียบให้เยาวชนได้ศึกษาตามมหาเวสสันดรชาดก เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป บางครั้งนิยมเรียกว่า มหาชาติ เนื่องจากเป็นเรื่องของ พระโพธิสัตว์ เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร เป็นชาดกเรื่องสุดท้ายในจำนวน ๕๔๗ เรื่องของนิบาตชาดก ในประเทศไทยนั้นมีมหาชาติคำหลวงเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาเล่มแรก แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ต่อจากนั้นก็ยังมีมหาชาติคำหลวงอีกสำนวนหนึ่ง แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๐ สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ภายหลังเรียกว่ากาพย์มหาชาติ

^{๖๐}สัมภาษณ์ พระเชษฐาภรณ์ จันทสาโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่องมหาชาตินี้ในประเทศไทยเป็นที่นิยมกันมากในหมู่พุทธศาสนิกชน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะถือกันว่าเป็นพระชาติที่สำคัญที่สุดของพระโพธิสัตว์^{๖๑} เวสสันดรชาดก จัดเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่สำคัญ เพราะตีพร้อมทั้งเนื้อหาศิลปะ การประพันธ์ กวี ใช้สำนวนโวหารประณีตลึกซึ้งและมีคุณค่ามากทั้งในด้านอักษรศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและคตินิยม ด้วยเหตุนี้ เวสสันดรชาดกจึงมีความสำคัญประดุจเพชรเม็ดงามที่สามารถนำไปประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวันได้ทุกระดับ เป็นตัวอย่างแห่งการปฏิบัติราชการ ตลอดจนการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนยังนับถือกันมาแต่โบราณ^{๖๒}ว่า ผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติจะได้ผลานิสงส์มากจึงเกิดเป็นประเพณีมีเทศน์มหาชาติกันเป็นประจำทุกปี และถือกันอีกว่าต้องฟังให้จบในวันเดียว จึงจะได้านิสงส์แรง

ความนิยมนี้มีมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยจนถึงปัจจุบันเวสสันดรชาดกมีความสำคัญที่สัมพันธ์กับความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมคือ เป็นความเชื่อที่ปรากฏในตำนานว่าพระเวสสันดร คือ พระโพธิสัตว์ที่เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร เพื่อบำเพ็ญเพียรบารมีอันยิ่งใหญ่และเชื่อว่าช้างปัจจัยนาเคนทร์ช้างเผือกเพศผู้มีอำนาจพิเศษอยู่ที่ใดก็จะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มีความอุดมสมบูรณ์ ความสำคัญทางด้านภูมิปัญญา^{๖๓} ด้านศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในเรื่องนี้จะเห็นว่ามีศาสนาอื่นรวมอยู่ด้วย จากข้อความ “ส่งพรหมณ์แปดคนไปแคว้นสีพี” ส่วนภูมิปัญญาในการสืบทอดพุทธศาสนาให้มั่นคง น่าจะเป็นการเล่าเรื่องสืบทอดกันมาทำให้ได้รู้พระจริยวัตรขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและด้านสังคม ทำให้ตระหนักถึงการให้ การเสียสละ เพื่อบ่มบ่มให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และตัวผู้ให้เองก็จะได้รับความสุข สังคมก็ จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่ขัดแย้งและชิงดีชิงเด่นกันแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา เวสสันดรชาดก เป็นเรื่องราวที่นำเสนอในรูปแบบ ชาดก หมายถึง การที่พระพุทธเจ้าเวียนว่ายตายเกิด ถือเอากำเนิดในชาติต่างๆ บำเพ็ญเพียรบารมีก่อนจะตรัสรู้เป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธ

เวสสันดรชาดก เป็นพระพุทธรูปพระอัครมเหสีองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสประทานแก่พระภิกษุสงฆ์และพุทธบริษัท ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์เป็นการแสดงความจริงบนโลกมนุษย์ ไม่ว่าผู้ใดก็ตามมีอาจหกลึกเลี้ยวได้ เวสสันดรชาดกหรือมหาชาตินี้ยังเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เปี่ยมไปด้วยภูมิความรู้ ภูมิปัญญาภูมิธรรม สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะการสอดแทรกการสอนคตินิยมที่เป็นกระบวนการซึมซับอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นวรรณกรรมต้นแบบที่สอนให้รู้จักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอนให้รู้จักวิธีการแก้ปัญหา รู้จักการผ่อนหนักให้เป็นเบา

^{๖๑} ภัลลนา ศิริเจริญ, *อลังการในมหาชาติคำหลวง*, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๒.

^{๖๒} พระครูวิจิตรธรรมโกศล (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), *กะเทาะเปลือกเวสสันดรชาดก*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๖๓} ประจักษ์ ประภาพิตยาร, *สมณานุกิจมหาเวสสันดรชาดก*, (กรุงเทพมหานคร : สยามพัฒนา, ๒๕๒๒), หน้า คำนำ.

ตลอดจนสอนให้รู้จักการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคีมีน้ำใจเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งจะช่วยให้อสังขมเกิดความสุขประมัตต์เป็นสุขมากยิ่งขึ้น

มหาชาติ เป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ที่ได้เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรและเป็นพระชาติสุดท้ายก่อนจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คนไทยรู้จักและคุ้นเคยกับมหาชาติมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังที่ปรากฏในหลักฐานในจารึกนครชุม และในสมัยอยุธยาได้มีการแต่งและสวดมหาชาติคำหลวงในวันธรรมสวนะ ส่วนการเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีที่สำคัญในทุกท้องถิ่นและมีความเชื่อกันว่า การฟังเทศน์มหาชาติจบภายในวันเดียวจะได้รับอานิสงส์มาก

ผู้แต่ง มหาชาติจากภาษาบาลีมาเป็นภาษาไทยโดยใช้ภาษาที่สละสลวย ๑) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส งานพระนิพนธ์ที่สำคัญ ได้แก่ สรรพสิทธิ์คำฉันท์ ภาษณาสนนึ่งคำฉันท์ ตำราฉันทมาตรภาพุติและวรรณภาพุติ ลิลิตตะเลงพ่าย สมุทโฆษคำฉันท์ ทรงนิพนธ์ต่อจากพระมหाराชาครูและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งค้างไว้ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ยกเว้นกัณฑ์มหาพนและกัณฑ์มัทรี เพราะทรงเห็นว่าพระเทพโมลี (กลิ่น) แต่งกัณฑ์มหาพน และเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งกัณฑ์มัทรี กัณฑ์กุมาร ไว้ดีแล้ว ปฐมสมโพธิกาหนังสือเบ็ดเตล็ดได้แก่ โคลงภาษิตัดตน โคลงกลบท และเพลงยาวเจ้าพระ เป็นต้น ๒) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๓) กวีสำนักวัดถนน ๔) กวีวัดสังฆาย ๕) พระเทพโมลี (กลิ่น) ๖) เจ้าพระยาพระคลัง (หน) – เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นกวีเอกในสมัยธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นบุตรของเจ้าพระยาบดินทร์สุรินทรภักไชย กับท่านผู้หญิงเจริญ เข้ารับราชการในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสรวิชิต จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกดำรงตำแหน่ง เจ้าพระยาพระคลัง ผลงานของท่าน ได้แก่ ลิลิตเพชรมงกุฎ อิเหนาคำฉันท์ ราชอิราษสามก๊ก กากีคำกลอน สมบัติอมรินทร์คำกลอน ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี ท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ลักษณะคำประพันธ์ ความเรียงร้อยแก้ว ร่ายยาว กลอนพื้นบ้าน

คัมภีร์ธัมมบทพุทธทศนิกายกล่าวว่า เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นพุทธดำรัสที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ชีนาสพสองหมื่นรูป และพระประยูรญาติที่นิโครธารามหาวิหารในนครกบิลพัสดุ์ ในคราวเสด็จโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา และพระวงศ์ศากยะบรรดาพระประยูรญาติไม่ปรารถนาจะทำความเคารพพระองค์ ด้วยเห็นว่าอายุน้อยกว่า

พระองค์ทรงทราบความคิดนี้จึงทรงแสดงยมกปฏิกิริยา โดยเสด็จขึ้นเบื้องหน้าอากาศแล้วปล่อยให้ผู้เฒ่าองค์พระบาทตกลงสู่เศียรของพระประยูรญาติทั้งหลาย พระประยูรญาติจึงได้ละทิ้งทิฐิแล้วถวายบังคมพระพุทธรูป ณ ขณะนั้นได้เกิดฝนโบกขรพรรษ พระภิกษุทั้งหลายเห็นเป็นอัศจรรย์จึงได้ทูลถาม พระพุทธรูปเจ้าจึงตรัสว่าฝนชนิดนี้เคยตกมาแล้วในอดีต แล้วจึงทรงแสดงธรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก หรือเรื่องมหาชาติให้แก่พระภิกษุและพระประยูรญาติ

มหาเวสสันดรชาดก เป็นชาดกที่มีความสำคัญมากกว่าชาดกอื่น ๆ เพราะพระบารมีของพระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญบริบูรณ์ในพระชาตินี้ มหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๐ บารมี คือทศบารมีที่พระเวสสันดรทรงบำเพ็ญ ๑) ทานบารมี “ทาน” คือการให้ปัน ทรงบริจาคทรัพย์ ข้าว ม้า ราชรถ พระกุมารทั้งสอง และพระ มเหสี รวมเรียกว่า “ปัญจมหาบริจาค” ๒) ศีลบารมี “ศีล” คือความ

ประพตติดี ละเว้นความชั่ว ทรงรักษาศีลอย่างเคร่งครัดระหว่างผนวชอยู่ ณ แขวงกต ๓) เน ก ชัม ม บารมี “เนกชัมมะ” คือการออกบวช ทำจิตใจให้ผ่องใส ไม่หมกมุ่นในกามคุณ ทรงครองเพศบรรพชิต ตลอดเวลาที่ประทับ ณ แขวงกต ๔) ปัญญาบารมี “ปัญญาคือการฝึกให้รอบรู้ในสิ่งที่เป็นคนและโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ ตลอดจนจนการแก้ปัญหาด้วยวิธีแห่งเหตุผล ความเฉลียวฉลาด ทรงบำเพ็ญภาวนามัยปัญญาตลอดเวลาที่ประทับ ณ แขวงกต ๕) วิริยบารมี “วิริยะ” คือความเพียร การก้าวไปข้างหน้าไม่ทอดถอยในการระงับบาปทุจริต เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ละเสีย และพยายามบำเพ็ญเพียร ในทางที่ดี ทรงปฏิบัติธรรมมิได้ย่อหย่อน ๖) สัจจบารมี “สัจจะ” คือการรักษาวาจาสัตย์ ความตั้งใจมั่น ต่อการปฏิบัติ มุ่งแสวงหาความจริง อันได้แก่ความจริงใจ คือประพตติสิ่งใดก็ให้ทำได้จริง ทรงล้นวาจา จะยกสองกุมารให้ชุก เมื่อพระกุมารหลบหนีก็ทรงติดตามให้ ๗) ขันติบารมี “ขันติ” คือความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบากตรากตรำ ความหิวกระหาย อดทนต่อภัยอันตราย ทุกขเวทนาต่าง ๆ แม้กระทั่งคำล่วงเกิน ทรงอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ขณะที่เดินทางมายังแขวงกต และ ตลอดเวลาที่ประทับ ณ ที่นั้น แม้เมื่อทอดพระเนตรเห็นชุกเขียนตีสองกุมาร พระองค์ก็ข่มพระทัยได้ ๘) เมตตาบารมี “เมตตา” คือ ความสงสารต่อสัตว์ มีจิตใจเพื่อแผ่ปรารถนาความสุขแก่คนทั่วไป เมื่อ พราหมณ์เมืองกลิงคราษฎร์มาทูลขอช้างปัจจัยนาคนเพราะเมืองนั้นฝนแล้ง ก็ทรงพระเมตตาประทาน ให้ และเมื่อชุกเขียนทูลขอสองกุมารโดยอ้างว่าตนได้รับความยากลำบากต่าง ๆ พระองค์ก็มีพระเมตตา ประทานให้ด้วย ๙) อุเบกขาบารมี “อุเบกขา” คือการวางเฉย รักษาจิตใจให้คงที่ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อมีอารมณ์ต่าง ๆ มากระทบ ทรงวางเฉยเมื่อสองกุมารซึ่งถูกชุกเขียนตีวิงวอนขอความช่วยเหลือ เพราะว่าทรงเห็นว่าได้ประทานสองกุมารเป็นสิทธิ์ขาดแก่ชุกชุกไปแล้ว ๑๐) อธิษฐานบารมี “อธิษฐาน” คือความตั้งใจมั่นอยู่ในความดี แล้วตั้งปณิธานแน่วแน่ว่าจะต้องทำสิ่งนั้นให้สำเร็จด้วยดี ถ้ายังไม่สำเร็จก็จะไม่เลิกเสีย ทรงตั้งพระทัยมั่นที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อสำเร็จพระโพธิญาณเบื้องต้น แม้จะมีอุปสรรคก็มีได้ย่อท้อ จนพระอินทร์ต้องประทานความช่วยเหลือต่าง ๆ เพราะตระหนักในน้ำ พระทัยอันแน่วแน่ของพระองค์ ในจำนวนบารมีทั้ง ๑๐ ข้อนี้ ยังแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ บารมีชั้น ปกติ, บารมีชั้นกลาง, บารมีชั้นสูง รวมเป็น ๓๐ เรียก “บารมี ๓๐ ทศ” เช่นการบริจาครทรัพย์เป็นทาน บารมี การบริจาคเลือดเนื้อเป็นทานชั้นอุปบารมี การบริจาคชีวิตเป็นทานชั้นปรมัตถบารมีจะมีชื่อ เรียกโดยเฉพาะว่า “สมดังสพารมี”

ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงเล่าเรื่องในอดีตชาติให้ใครฟังนั้นต้องมีคนอาราธนา ก่อนจึงทรง เล่า ดังเรื่องเวสสันดรชาดก ทรงเล่าเมื่อเสด็จไปโปรดพระประยูรที่วัดนิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ มี พระประยูรญาติบางส่วนไม่ยอมละทิฐิแสดงความเคารพพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงทรงแสดง ปาฏิหาริย์และมีฝนโบกพรพรชตกลงมา พระสงฆ์สาวกทั้งหลายซึ่งเข้าเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นต่างประหลาดใจและพากันพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่เคยเห็นฝนชนิดนี้ตกมาก่อนเลย พระพุทธเจ้าบอกว่าเคยตก มาครั้งหนึ่งแล้วในสมัยที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร พระสงฆ์สาวกทั้งหลายจึงอาราธนา ให้เล่า เรื่องในอดีตชาติที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าให้ฟังด้วยพระองค์เองนั้นมีถึง ๕๔๗ เรื่อง ปรากฏอยู่ใน พระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนา ใช้เป็นประโยชน์ในการชักชวนให้ผู้ที่ยังมีความ

พอใจในความงาม ความไพเราะ และความบันเทิงได้ร่วมกันฟังพระธรรมเทศนา^{๖๔} อันแสดงถึงบาร์มีของพระโพธิสัตว์ซึ่งค่อยสั่งสมพระบาร์มีมาเป็นเวลาหลายร้อยชาติ โดยอาศัยความไพเราะของการประพันธ์ แลความครึกครื้นของการเทศน์มหาชาติ ให้มราวาสซึ่งยังไม่พร้อมที่จะเข้าใจและรับความหมายโดยตรง ได้รับรู้ธรรมะสำคัญไปบ้าง เนื้อเรื่องของเรื่องมหาเวสสันดรแบ่งออกเป็นตอน ๆ แต่ละตอนเรียก “กัณฑ์” รวมทั้งสิ้น ๑๓ กัณฑ์ดังนี้

๑. กัณฑ์ทศพร มูลเหตุที่เกิดเทศน์มหาชาตินั้นมาจาก ฝนโบกขรพรรษ (เป็นฝนพิเศษ มีสีแดง เวลาตกลงมา ใครต้องการให้เปียกจึงเปียก ใครไม่ต้องการให้เปียกก็ไม่เปียก เมื่อตกลงมาแล้วไม่ขังอยู่ ไหลลงดินทันที) ฝนนี้ตกเมื่อคราวพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพระราชนิพิตาและพระญาติวงศ์ที่เมืองกบิลพัสดุ์ แล้วทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ปราบพญาศพระญาติวงศ์ผู้ใหญ่ที่แสดงความกระด้างกระเดื่องเกิดฝนโบกขรพรรษตกลงมาเลยทำให้พระญาติเหล่านั้นละทิฐิมานะ ถวายมนัสการแด่พระองค์โดยทั่วกัน พระสงฆ์สาวกเห็นอัศจรรย์จึงทูลถามขึ้น พระองค์ทรงตรัสว่าฝนนี้เคยตกมาก่อนเมื่อเราเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์พระสงฆ์ทูลอาราธนาจึงตรัสเล่าเรื่องเวสสันดรชาดกเริ่มตั้งแต่เมื่อกัปที่ ๔๘ นับแต่พระเจ้าสิพีได้ทรงอภิเษกพระราชโอรส คือ พระเจ้าสุริยชัยกับพระนางมุสตี-พระธิดาในพระเจ้ากรุงมัทราช พระนางมุสตีนี้ในอดีตชาติทรงเป็นพระราชธิดาองค์ใหญ่ของท้าวพันธุมาลา พระบิดาได้พระราชทานแก่นจันทร์แก่พระนาง พระนางนำไปถวายพระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วตั้งความปรารถนาว่าขอให้เป็นพุทธมารดา ต่อมาได้จุติเป็นพระธิดาของพระเจ้ากสิราช ชื่อ “สุธรรมา” เมื่อสิ้นชีพแล้วได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นมเหสีของพระอินทร์ เมื่อจุติจากสวรรค์ได้ขอพรจากพระอินทร์ ๑๐ ประการ กัณฑ์ที่ ๑ ทศพร ภาคสวรรค์ – พระนางมุสตีเทพอัปสรจะสิ้นบุญ ท้าวสักกะเทวราช(พระอินทร์) สวามีทรงทราบจึงพาไปประทับยังสวนนันทวันในเทวโลกพร้อมให้พร ๑๐ ประการ คือให้ได้อยู่ในปราสาทของพระเจ้าสิริราชแห่งนครสิพี ขอให้มัจจุรดาคุณันดา ลูกเนื้อ ขอให้มัจจุรดาสนธิ ขอให้พระนามว่ามุสตี ขอให้มัจจุรดาที่ทรงเกียรติยศเหนือกษัตริย์ทั้งหลายและมีใจบุญ ขอให้มัจจุรดาที่ผิดไปจากสตรีสามัญคือแบนราบในเวลาทรงครรภ์ ขอให้มัจจุรดางามอย่างรู้ดำและหย่อนยาน ขอให้มัจจุรดาสนธิ ขอให้มัจจุรดา และข้อสุดท้ายขอให้มัจจุรดาปลอดปล่อยนักโทษได้ อาณิสย์ของผู้บูชากัณฑ์นี้คือ ผู้นั้นจะได้รับทรัพย์สมบัติตั้งปรารถนา ถ้าเป็นสตรีจะได้สามีที่เป็นที่ชอบเนื้อเจริญใจ บุรุษจะได้ภรรยาเป็นที่ต้องประสงค์อีกเช่นเดียวกันจะได้บุตรหญิงชายเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีรูปร่างที่งดงาม มีความประพฤติดีกริยาเรียบร้อย

๒. กัณฑ์หิมพานต์ กล่าวถึงพระนางมุสตีจุติจากสวรรค์มาเป็นธิดาของท้าวมัทราช ได้อภิเษกกับพระเจ้ากรุงสุชัย ซึ่งมีพระราชโอรสนามว่า “เวสสันดร” ในวันเดียวกับที่พระเวสสันดรประสูตินั้น นางช้างได้ตกถูกเป็นช้างเผือก ได้ชื่อว่า “ปัจจันตนา” ถือว่าเป็นช้างคู่บารมีของพระเวสสันดร ต่อมาพระเวสสันดรได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางมัทรี มีพระราชโอรสพระราชธิดาคือ พระขาลี และ พระกัณหา พระนางเทพมุสตีได้จุติลงมาเป็นราชธิดาของเจ้ามัทราชเมื่อเจริญชนม์ได้ ๑๖ ชันษา จึงได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้ากรุงสุชัยแห่งสิพีรัฐนครต่อมาได้ประสูติพระโอรส

^{๖๔}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต, พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, (สำนักพิมพ์ : เลียงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗.

นามว่า “เวสสันดร” ในวันที่ประสูตินั้นได้มีนางช้างฉันทันต์ตกลงเป็นช้างเผือกขาวบริสุทธิ์จึงนำมาไว้ในโรงช้างต้นคู่บารมีให้นามว่า “ปัจจัยนาค” เมื่อพระเวสสันดรเจริญชนม์ ๑๖ พรรษา ราชบิดาก็ยกราชสมบัติให้ครอบครองและทรงอภิเษกกับนางมัทรี พระราชบิดาราชวงศ์มัทราชมียะโอรส ๑ องค์ ชื่อ ชาลี ราชธิดาชื่อกัณหา พระองค์ได้สร้างโรงงานบริจาคนกแก่ผู้เข็ญใจ ต่อมาพระเจ้ากาสิงคแห่งนครกลิงคราชภริยาได้ส่งพราหมณ์มาขอพระราชทานช้างปัจจัยนาคพระองค์จึงพระราชทานช้างปัจจัยนาคแก่พระเจ้ากาสิงคประชาชนชาวสิหิงคร จึงเนรเทศพระเวสสันดรออกนอกพระนคร อาณิสงค์ของผู้บุชชาภักดิ์นี้คือ ย่อมได้สิ่งที่ปรารถนาทุกประการ ครั้นตายแล้ว ได้บังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เสวยสมบัติอันมโหฬาร มีบริวารแวดล้อมบำรุงบำเรออยู่เป็นนิตย์จตุตจากสวรรค์แล้วจะลงมาเกิดในตระกูลขัตติยะมหาศาล หรือตระกูลพราหมณ์มหาศาลอันบริบูรณ์ด้วยทรัพย์ศฤงคารบริวารมากมาย นานาประการจะประมาณมิได้ ประกอบด้วยการสบายใจทุกอิริยาบถ

๓. กัณฑ์ทานกัณฑ์ เมืองกลิงคราชภริยาเกิดข้าวยากหมากแพง พระเจ้ากาสิงคราชภริยาแต่งพราหมณ์มาทูลขอช้างปัจจัยนาค พระเวสสันดรพระราชทานให้จึงถูกเนรเทศออกจากพระนคร ระหว่างที่เสด็จได้พระราชทาน “สัตตสดกมหาทาน” (คือ ทาน ๗ สิ่ง ๆ ละ ๗๐๐ ได้แก่ ราชรถ ช้าง ม้า โคนม ทาสหญิง ทาสชาย และ เงินทอง) เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงแจกมหาสัตตสดกทาน คือ การแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ก่อนที่พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรี ชาลีและกัณหาออกจากพระนครจึงทูลขอพระราชทานโอกาสบำเพ็ญมหาสัตตสดกทาน คือ การให้ทานครั้งยิ่งใหญ่ อันได้แก่ช้าง ม้า โคนม นารี ทาสี ทาสา สรรพวัตถุอาหารต่าง ๆ รวมทั้งสุราปานอย่างละ ๗๐๐ อาณิสงค์ของผู้บุชชาภักดิ์นี้คือ จะบริบูรณ์ด้วยแก้วแหวนเงินทองทาสทาสี และสัตว์ ๒ เท่า ๔ เท่า ครั้นตายแล้วจะได้ไปเกิดในฉกาวจรสวรรค์ มีนางเทพอัปสรแวดล้อมมากมายเสวยสุขในปราสาทแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ

๔. กัณฑ์วนปเวศน์ พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระชาลี พระกัณหา เดินทางมาถึงมาตุลนคร แคว้นเจตราชภุฏ กษัตริย์เจตราชภุฏทูลเชิญให้ครองเมือง แต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ จึงให้พระเวสสันดรเสด็จไปประทับที่เขาวงกต โดยส่งพราหมณ์เจตบุตรไประวางยันตรายและกำชับมิให้ผู้ใดไปรบกวนสักกษัตริย์ ทั้งสี่พระองค์ผนวชเป็นดาบส บำเพ็ญศีล ประทับอยู่ที่เขาวงกตนานนับได้ ๗ เดือน เป็นกัณฑ์ที่สี่กษัตริย์เดินดงบ่ายพระพักตร์สู่เขาวงกต เมื่อเดินทางถึงนครเจตราช ทั้งสี่กษัตริย์จึงแวะเข้าประทับพักหน้าศาลาพระนครกษัตริย์ผู้ครองนครเจตราชจึงทูลเสด็จครองเมือง แต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ และเมื่อเสด็จถึงเขาวงกตได้พบศาลาอาศรมซึ่งท้าววิษณุกรรมเนรมิตตามพระบัญชาของท้าวสักกะเทวราช กษัตริย์ทั้งสี่จึงทรงผนวชเป็นฤๅษีพำนักในอาศรมสืบมา อาณิสงค์ของผู้บุชชาภักดิ์นี้คือ จะได้รับความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้าจะได้เป็นบรมกษัตริย์ในชมพูทวีป เป็นผู้ทรงปรีชาเฉลียวฉลาดสามารถปราบอริราชศัตรูให้ย่อยยับไป

๕. กัณฑ์ชูชก ชูชกอยู่ตำบลทุนวิฐู ชายแดนเมืองกลิงคราชภุฏ เป็นพราหมณ์ขอทาน ได้นางอมิตตดาเป็นภรรยา นางใช้ให้ไปทูลขอกัณหาชาลีมาเป็นทาสรับใช้นาง ชูชกจำใจต้องเดินทางไปได้หลอกลวงเจตบุตรว่า ตนเป็นราชทูตมาจากเมืองสีพี จะมาทูลเชิญพระเวสสันดรกลับไปครองเมืองดั้งเดิม พราหมณ์เจตบุตรหลงเชื่อ จึงบอกทางไปเขาวงกตให้ ในแคว้นกาลิงคมีพราหมณ์แก่ชื่อชูชก พำนักในบ้านทุนวิฐูะ เทียวขอทานตามเมืองต่างๆ เมื่อได้เงินถึง ๑๐๐ กหาปณะ จึงนำไปฝากไว้กับ

พราหมณ์ผิวเมื่อย แต่พราหมณ์ผิวเมื่อยได้นำเงินไปใช้เป็นการส่วนตัว เมื่อชูชกมาทวงเงินคืนจึงยกนางอมิตดาลูกสาวให้แก่ชูชกนางอมิตดาเมื่อมาอยู่ร่วมกับชูชก ได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี ทำให้ชายในหมู่บ้านเปรียบเทียบกับภรรยาตน หญิงในหมู่บ้านจึงเกลียดชังและรุมทำร้ายทุบตีนางอมิตดา ชูชกจึงเดินทางไปทูลขอแก้แค้นหาขาสีเพื่อเป็นทาสรับใช้เมื่อเดินทางมาถึงเขาวงกตก็ถูกขัดขวางจากพรานเจตบุตรผู้รักษาประตูป่า อาณิสค์ของผู้บุชากันนี้คือ จะได้บังเกิดในตระกูลกษัตริย์ ประกอบด้วยสมบัติอันงดงามกว่าคนทั้งหลาย จะเจรจาปราศรัยก็ไพเราะเสนาะโสต แม้จะได้สามีภรรยาและบุตรธิดาก็ ล้วนแต่มีรูปทรงงดงามสวยงาม

๖. กัณท์จุลพน พรานเจตบุตรจัดเสปียงอาหารใช้ชูชก และบอกทางไปยังเขาวงกตให้อย่างละเอียด และให้เดินทางไปพบกับพระอภัยมณี เป็นกัณท์ที่พรานเจตบุตรหลงกลชูชกและชี้ทางสู่อาศรมอภัยมณี ชูชกได้ชูกลักพริกขิงแก่พรานเจตบุตรอ้างว่าเป็นพระราชสาสน์ของพระเจ้ากรุงสุโขทัยเจตบุตรจึงได้พาไปยังต้นทางที่จะไปอาศรมฤๅษี อาณิสค์ของผู้บุชากันนี้คือ แม้จะบังเกิดในปรภพใดๆจะเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยสมบัติบริวารจะมีอุทยาน อันดาราด้วยไม้หอมตรลบไปแล้วจะมีสระโบกขรณีอันเต็มไปด้วยประทุมชาติ ครั้นตายไปแล้วก็ได้เสวยทิพย์สมบัติในโลกหน้าสืบต่อไป

๗. กัณท์มหาพน ชูชกลวงอภัยมณี ให้บอกทางผ่านป่าไม้ใหญ่ไปยังที่ประทับของพระเวสสันดร เป็นกัณท์ป่าใหญ่ ชูชกรอนแรมเดินไพร่ไปถึงอาศรมฤๅษี ชูชกได้พบกับอภัยมณี ชูชกใช้คารมหลอกล่อจนอภัยมณีให้ที่พักหนึ่งคืนและบอกเส้นทางไปยังอาศรมพระเวสสันดรอาณิสค์ของผู้บุชากันนี้คือ จะเสวยสมบัติใดในดาวดึงส์เทวโลกนั้นแล้วจะได้ลงมาเกิดเป็นกษัตริย์มหาศาล มีทรัพย์ศฤงคารบริวารมากมี อุทยานและสระโบกขรณีที่เป็นประพาสเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยด้วยศักดานุภาพเฟื่องฟูไปทั่วชมพูทวีป อีกทั้งจักได้เสวย อาหารทิพย์เป็นนิรันดร์

๘. กัณท์กุมาร ชูชกเดินทางไปถึงเขาวงกต ทูลขอสองกุมารจากพระเวสสันดร เป็นกัณท์ที่พระเวสสันดรทรงให้ทานสองโอรสแก่แม่ชูชก - พระนางมัทรีฝันร้ายเหมือนบอกเหตุแห่งการพลัดพราก รุ่งเช้าเมื่อนางมัทรีเข้าป่าหาอาหารแล้ว ชูชกจึงเข้าเฝ้าทูลขอสองกุมาร สองกุมารจึงพากันลงไปยังซ่อนตัวอยู่ที่สระ พระเวสสันดรจึงเสด็จติดตามสองกุมาร แล้วจึงมอบให้แก่ชูชก อาณิสค์ของผู้บุชากันนี้คือ ย่อมประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา ครั้นตายไปแล้วได้เกิดในภพพรหมสวรรค์ ในสมัยที่พระศรีอาริยาเมตไตรมาอุบัติก็จะได้พบศาสนาของพระองค์ จะได้ถือปฏิสนธิในตระกูลกษัตริย์ตลอดจนได้สดับรับฟังพระสัทธรรม เทศนาของพระองค์ แล้วบรรลुพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ ด้วยบุญราศีที่ได้อบรมไว้

๙. กัณท์มัทรี พระนางมัทรีกลับจากหาผลไม้ในป่า เทวดาสร้างนิรมิตกายเป็นราชสีห์เสือโคร่ง และ เสือเหลือง มาขวางทางไว้เพื่อมิให้พระนางกลับมาทักสองกุมารกุมารี พระนางตามหาสองกุมารด้วยความโศกเศร้าเสียพระทัย จนพระกำลังอ่อนแรง และทรงสัญญา(สละ)เฉพาะพระพักตร์พระเวสสันดร เมื่อทรงฟื้นแล้วพระเวสสันดรตรัสเล่าความจริงให้ฟัง พระนางทรงอนุโมทนาด้วย เป็นกัณท์ที่พระนางมัทรีทรงได้ตัดความห่วงหาอาลัยในสายเลือด อนุโมทนาทานโอรสทั้งสองแก่ชูชกพระนางมัทรีเดินเข้าไปหาผลไม้ในป่าลึก จนคล้อยเย็นจึงเดินทางกลับอาศรมแต่มีเทวดาแปลงกายเป็นเสือนอนขวางทาง จนค่ำเมื่อกลับถึงอาศรมไม่พบโอรสพระเวสสันดรได้กล่าวว่านางนอกใจ จึงออกเที่ยว

หาโอรสและกลับมาสิ้นสติต่อเบื้องพระพักตร์พระองค์ทรงตกพระทัยลืมนว่าเป็นดาบสจึงทรงเข้าอุ้มพระนางมัทรีและทรงกันแสง เมื่อพระนางมัทรีฟื้นจึงถวายบังคมประทานโทษพระเวสสันดรจึงบอกความจริงว่าได้ประทานโอรสแก่ชูชกแล้ว หากชีวิตไม่สิ้นคงจะได้พบ นางจึงได้ทรงอนุโมทนา อาณิสงค์ของผู้บูชากัณฑ์นี้ คือ เกิดในโลกหน้าจะเป็นผู้มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ เป็นผู้มีอายุยืนยาว ทั้งประกอบด้วยรูปโฉมงามกว่าคนทั้งหลาย จะไปในที่ใดๆก็จะมีแต่ความสุขทุกแห่งหน

๑๐. กัณฑ์สักกบรรพ พระอินทร์เกรงว่าจะมีผู้มาขอพระนางมัทรี จึงแปลงเป็นพราหมณ์ชรามาทูลขอ พระนางมัทรีแล้วฝากไว้กับพระเวสสันดรเพื่อให้รับใช้พระองค์สืบไป ท้าวสักกะเทวราช(พระอินทร์) เสด็จแปลงเป็นพราหมณ์เพื่อทูลขอนางมัทรี พระเวสสันดรจึงพระราชทานให้ พระนางมัทรีก็ยินดีย้อนโมทนาเพื่อร่วมทานบารมีให้สำเร็จพระสัมโพธิญาณเป็นเหตุให้เกิดแผ่นดินไหวสะท้าน ท้าวสักกะเทวราชในร่างพราหมณ์จึงฝากนางมัทรีไว้ยังไม่รับไป แล้วตรัสบอกความจริงและถวายคืนพร้อมถวายพระพรสวดประการ อาณิสงค์ของผู้บูชากัณฑ์นี้ คือ จะเป็นผู้ที่เจริญด้วยลาภยศตลอดจนจตุรพิธพรทั้ง ๔ คืออายุวรรณ สุขะ พละ ตลอดจนกาล

๑๑. กัณฑ์มหาราช – ชูชกหลงเข้าไปในเมืองสีพี พาสองกุมารเดินผ่านหน้าพระที่นั่งขณะที่พระเจ้าสุยชัยออกจากราชการ พระเจ้าสุยชัยจึงได้ตัวสองกุมารจากชูชก พระราชทานเลี้ยงชูชก ชูชกบริโภคอาหารมากเกินไปจนธาตุแตกและสิ้นใจตาย พราหมณ์ชาวเมืองกลิงคราชภูร้นำช้างปัจจัยนาคนมาถวายคืน พระเจ้าสุยชัยและพระนางมยุสดี จึงให้พระชาลีกำหนดนำพระองค์ไปยังเขาวงกต เมื่อเดินทางผ่านป่าใหญ่ชูชกจะผูกสองกุมารไว้ที่โคนต้นไม้ ส่วนตนเองปีนขึ้นไปนอนต้นไม้ เหล่าเทพเทวดาจึงแปลงร่างลงมาปกป้องสองกุมาร จนเดินทางถึงกรุงสีพี พระเจ้ากรุงสีพีเกิดนิมิตฝันตามคำทำนายถึงความปิตุปราชัย เมื่อเสด็จลงหน้าลานหลวงตอนรุ่งเช้า ทอดพระเนตรเห็นชูชกพา कुमारน้อยสององค์ทรงทราบความจริงจึงพระราชทานค่าไถ่คืน ต่อมาชูชกก็ดับชีพตักษัยด้วยเพราะเดโชธาตุไม่ย่อย ชาลีจึงได้ทูลขอให้ไปรับพระบิดาพระมารดานิวัตพระนคร ในขณะเดียวกันเจ้านครลิงคะได้โปรดคืนช้างปัจจัยนาคนแก่นครสีพี อาณิสงค์ของผู้บูชากัณฑ์นี้ คือ จะได้มนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติเมื่อเกิดเป็นมนุษย์จะได้เป็นพระราชเจ้าเมื่อจากโลกมนุษย์ไป ก็จะไปส่วยทิพย์สมบัติในฉกามาพจรสวรรค์ มีนางเทพอัปสรเป็นบริวาร ครั้นบารมีแก่กล้าก็จะได้นิพพานสมบัติอันตัดเสียซึ่งชาติภพ

๑๒. กัณฑ์กษัตริย์ กษัตริย์แคว้นเกลิงราชย์ทรงคืนช้างปัจจัยนาเคนทร์ พระเจ้ากรุงสุยชัย พระนางมยุสดี พระชาลี พระกัณหา เสด็จไปทูลเชิญพระเวสสันดร พระนางมัทรีกลับพระนคร เมื่อกษัตริย์ทั้งหกพระองค์ทรงพบกันก็ทรงวิสาธุสนทนากันทั้งหกพระองค์ พระอินทร์จึงบันดาลฝนโบกพรพรชตกลงมา ทั้งหมดจึงฟื้นฟู และยกขบวนกลับเข้าเมืองเป็นกัณฑ์ที่ทั้งหกกษัตริย์ถึงวิสาธุสัญญาพลบลเมื่อได้พบหน้า ณ อาศรมดาบสที่เขาวงกต – พระเจ้ากรุงสุยชัยใช้เวลา ๑ เดือน กับ ๒๓ วันจึงเดินทางถึงเขาวงกต เสียงโห่ร้องของทหารทั้ง ๔ เหล่า พระเวสสันดรทรงคิดว่าเป็นข้าศึกมารบนครสีพีจึงชวนพระนางมัทรีขึ้นไปแอบดูที่ยอดเขา พระนางมัทรีทรงมองเห็นกองทัพพระราชบิดาจึงได้ตรัสทูลพระเวสสันดร และเมื่อหกกษัตริย์ได้พบหน้ากันทรงกันแสงสวดประมาณรวมทั้งทหารเหล่าทัพ ทำให้ป่าใหญ่สนั่นครั่นครื้น ท้าวสักกะเทวราชจึงได้ทรงบันดาลให้ฝนตกประปรายหกกษัตริย์และ

ทวยหาญได้หายเคราะห์โรค อาณิสงค์ของผู้ชากัณท์นี้คือ จะได้เป็นผู้ที่เจริญด้วยพร ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกๆชาติแล

๑๓.กัณท์นครกัณท์ พระเวสสันดรยอมสละเพศฤๅษี กลับครองพระนครดั่งเก่า จนพระชนมายุได้ ๑๒๐ พรรษา จึงเสด็จสวรรคตคาลัย เป็นกัณท์ที่หกกษัตริย์นำพยุหโยธาเสด็จนิวัติพระนคร พระเวสสันดรขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา - พระเจ้ากรุงสญชัยตรัสสารภาพผิด พระเวสสันดรจึงทรงลาผนวชพร้อมทั้งพระนางมัทรี และเสด็จกลับสู่สีพีนคร เมื่อเสด็จถึงจึงรับสั่งให้ชาวเมืองปล่อยสัตว์ที่กักขัง ครั้นยามราตรีพระเวสสันดรทรงปริวิตกว่ารุ่งเช้าประชาชนจะแตกตื่นมารับบริจาคทาน พระองค์จะประทานสิ่งใดแก่ประชาชนทั่วโกสีย์ได้ทราบจึงบันดาลให้มิฝนแก้ว ๗ ประการ ตกลงมาในนครสีพีสูงถึงหน้าแข้ง พระเวสสันดรจึงทรงประกาศให้ประชาชนขนเอาไปตามปรารถนา ที่เหลือให้ขนเข้าพระคลังหลวง ในกาลต่อมาพระเวสสันดรเกลี้ยราชสมบัติปกครองนครสีพีโดยทศพิธราชธรรมบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดพระชนมายุอาณิสงค์ของผู้ชากัณท์นี้คือ จะได้เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวงศาคุณาญาติ ข้าทาสชาย-หญิง ธิดา สามี หรือบิดามารดา เป็นต้น อยู่พร้อมหน้ากันด้วยความผาสุก ปราศจากโรคพาฬทั้งปวงจะทำการใด ๆ ก็พร้อมเพียงกันยังการงานนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เนื้อหาเทศน์มหาชาติทั้ง ๑๓ กัณท์ กล่าวถึงเมืองทั้ง ๕ เมือง คือ เมืองสีพี เมืองกลิงคราฐ เมืองเจตาราฐ เมืองมาตุลนคร และเมืองมัทราฐ โดยมีเมืองสีพีเป็นเมืองหลักเพราะการดำเนินเรื่องกล่าวถึงเมืองนี้ตั้งแต่ต้นไปจนจบ ส่วนเมืองอีก ๔ เมือง นั้น จัดว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะบางเมืองตลอดทั้งเรื่องกล่าวถึงเพียงครั้งหรือสองครั้งเท่านั้นเพื่อประกอบการดำเนินเรื่อง เช่น เป็นเมืองที่ใช้กำเนิดตัวละคร เป็นเมืองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในเรื่อง หรือเป็นเมืองที่เสริมเนื้อเรื่องหลักเพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย เป็นต้น นอกเหนือจากสถานที่ที่เป็นบ้านเมือง อันมีพระมหากษัตริย์ ปกครองแล้ว ในเรื่องยังได้กล่าวถึงหมู่บ้านเล็ก ๆ คือหมู่บ้านทุนวิฐ มีป่าใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์เรียกว่าป่าหิมพานต์และยังกล่าวถึงภูเขาก่อ ๕ ลูก ได้แก่ เขาวงกต เขาคันธมาถน์ และเขาอัญชัน เขาตาลบรรพต และเขาวิบูลบรรพต โดยมีเขาวงกตเป็นสถานที่หลักเพราะพระเวสสันดรและพระนางมัทรีต่างก็ทรงบำเพ็ญพรตอยู่ในอาศรมบริเวณหว่างเขานี้กล่าวถึงชื่อแม่น้ำไว้ถึง ๘ สาย แม่น้ำที่คนฟังรู้จักกันเป็นอย่างดีคือ แม่น้ำทั้งห้าสายที่ชูชกยกมาอุปมาอุปไมยในกัณท์กุมารว่า คงคา ยมูนา อจิรวดี สรภูณที มหิมหาสาครเรศ และ แม่น้ำโสดุมพราอยู่ในที่แจ้ง กล่าวไว้ในกัณท์ทานกัณท์ แม่น้ำโกติมารา แม่น้ำเกตุมดี ซึ่งกล่าวถึงขณะที่พระเวสสันดรเสด็จผ่านมาในกัณท์วนปเวสน์ มีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ ๒ สระ คือ สระมูจลินท์เป็นสระใหญ่สี่เหลี่ยมมีน้ำเต็มเปี่ยมใสสะอาดตา และสระโบกขรณีซึ่งเป็นสระสี่เหลี่ยมมีน้ำเต็มใสสะอาด

เรื่องมหาชาติ หรือเวสสันดรชาดก มีความดงามหลายอย่าง แต่หนักไปในทางเสียสละไม่เห็นแก่ตัว เป็นเรื่องเร้าใจให้ผู้ฟังปลุกฝังนิสัยเมตตาการุณย์ และแสวงหาโอกาสสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ตกยากแม้ตนจะลำบากก็ยินดี ดังพระเวสสันดรเป็นอุทาหรณ์ คนส่วนใหญ่ได้ฟังเทศน์มหาชาติ ก็เกิดอุปนิสัยโน้มเอียงตามเยี่ยงจรรยาของพระเวสสันดร นั่นคือความเห็นแก่ตัวจะค่อยเบาบางลง หากเป็นไปได้ว่าทั้งโลกไม่มีคนเห็นแก่ตัวเลยแล้วโลกสมัยพระศรีอริยเมตไตรยก็จะผ่านเข้ามาหาเอง ความทุกข์ร้อนยุ่งยากไม่มี มีแต่สมบุรณ์พูนสุข โดยมีต้องรอให้ตายเสียก่อนแล้วจึงไปเกิดประสบพบพาน

พระศรีอารียในชาติหน้า ความเห็นแก่ตัวนี้แหละที่ทำให้โลกสมบูรณ์ขึ้นมาไม่ได้ เพราะถ้ามีแต่ก้มมองตัว, เห็นแก่ตัว, ใจตัวของตัวมันปิดบังมิให้มองแลเห็นผู้อื่น เมื่อไม่มีการมองผู้อื่น ความเมตตากรุณาก็ไม่เกิด โลกที่ไร้เมตตาเป็นโลกที่คับแคบ ต้องเบียดเบียนกระทบกระทั่งกัน เหมือนคนมากมาย มารวมกันอยู่ในห้องแคบๆ โลกก็พินาศถึงยุคมิคสัญญีแน่ๆ ด้วยมีความเชื่อ อันเป็นพื้นฐานดั้งเดิม ว่ามหาชาติเวสสันดรชาดกนี้ เป็นคัมภีร์แห่งมงคล เป็นคัมภีร์สำคัญคู่บ้านคู่เมือง เพราะเนื้อความเนื้อหาในท้องเรื่องนั้น มีกระแสแห่งความเมตตา การเสียสละ ความช่วยเหลือเจือจุนอยู่ในนี้ สอนให้รู้จักให้ออมาริเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นแก่ตัว อันจะเป็นเหตุบันดาลให้สังคมสงบสุข เพราะฉะนั้น จึงถือว่าผู้ได้สดับศึกษามหาชาดಿಯ่อมจะเป็นแนวทางอันจะโน้มนำไปสู่ความสุขความเจริญ ถึงกับมีความเลื่อมใสยึดมั่นว่า แม้จะฟังไม่รู้เรื่อง เช่นฟังคาถาพันก็ย่อมจะเกิดสิริมงคลมากมาย และนิยมเอาน้ำมนต์น้ำพรจากคาถาที่พระเทศน์มาอาบและประพรมอาคารสถานบ้านเรือน เพื่อหวังให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่สมาชิกในครอบครัวของตน นอกจากนี้ท่านยังพรรณนาอานิสงส์ไว้อีก ๖ ประการดังนี้

๑. เป็นวรรณกรรมชั้นสูง ที่รัตนกวีของชาติและของโลกได้รจนาขึ้น
๒. เป็นแม่แบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
๓. เป็นคัมภีร์ที่สอนให้รู้ถึงการแก้ปัญหาแบบประชาธิปไตย (ฟังเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน) ดุจในกัณฑ์หิมพานต์ ทานกัณฑ์

๔. สอนการผ่อนหนักให้เป็นเบา โดยใช้หลักนิติศาสตร์ควบกับรัฐศาสตร์ รู้จักประนีประนอม ผ่อนปรน ยามบ้านเมืองเข้าที่คับขัน เช่น เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๑๗-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกปฏิบัติเยี่ยงเดียวกับพระเจ้ากรุงสยาม จนกระทั่งเหตุการณ์สิ้นสุดปกติ

๕. สอนการดำเนินนโยบายต่างประเทศอันนุ่มนวล มุ่งผูกมิตรทำลายความเป็นศัตรู
 ๖. สอนการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามัคคี มีน้ำใจ เสียสละ ให้อภัย และให้เกียรติกัน
- ฉะนั้น ควรจะรับฟังเรื่องมหาชาดกนี้ด้วยความกตัญญูรู้คุณด้วยการประพฤติปฏิบัติตน จำเรียรอยตามปฏิบัติของพระโพธิสัตว์เวสสันดร นั่นคือบูชาการระงับด้วยการเสียสละ กำจัดความเห็นแก่ตัวให้ลดลงทีละน้อยๆ ก็จักได้ชื่อว่า เป็นผู้มีส่วนช่วยให้โลกสันนิบาต คือสังคมมนุษย์น่าอยู่อาศัยขึ้น อบอุ่นขึ้น ดังพระเวสสันดรทรงบำเพ็ญให้ดูเป็นตัวอย่างมาแล้วคุณธรรม คือเครื่องหมายที่วัดคุณค่าความดีงามที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ โดยส่วนมากมนุษย์เรานั้นปรารถนาที่อยากจะมีคุณธรรมในตัวเอง เพราะถ้าบุคคลใดมีคุณธรรมประจำใจเรา จะเป็นมนต์เสน่ห์ให้กับชีวิตตนเองและคนที่อยู่รอบข้างพลอยได้รับความสุขไปด้วย โดยทั่วไปแล้วมนุษย์เรามีคุณธรรมพื้นฐานอยู่ในจิตใจอย่างน้อยสามประการ ประการที่หนึ่งคือ การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือคน ประการที่สองคือมีระเบียบวินัย ประการที่สามคือ มีไมตรีจิตมิตรภาพที่ดีต่อกัน

แต่ถ้าเราพูดถึงความดีหรือคุณธรรมของพระโพธิสัตว์เวสสันดรนั้นมีคุณธรรมที่อยากที่มนุษย์ธรรมดาอย่างเราทำกันทั้งหลายจะฟังมิได้ คุณธรรมของพระโพธิสัตว์เวสสันดรนั้นคือ ๑.ให้ในสิ่งที่บุคคลให้ได้ยาก ๒.ทำในสิ่งที่บุคคลทำได้ยาก ๓.ทนในสิ่งที่บุคคลทนได้ยาก ๔.ชนะในสิ่งที่บุคคลชนะได้ยาก ๕.ละในสิ่งที่บุคคลละได้ยาก

ประการแรก ให้ในสิ่งที่บุคคลให้ได้ยากนั้น พระโพธิสัตว์เวสสันดรเป็นเนติแบบอย่างของยอดนักเสียสละของโลก เป็นนักให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะพระองค์ยอมสละความสุขทั้งประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมยากที่จะหาบุคคลใดๆ เปรียบได้ เพราะพระเวสสันดรนั้นให้เสียสละ ช่างประจำบ้านเมืองเป็นทาน ลูกอันเป็นสุดที่รักแก่พราหมณ์ชุก ให้ภรรยาสุดที่รักยิ่งของตนเป็นทาน และยอมเสียสละอวัยวะและชีวิตของตนเอง เพื่อให้ได้ความสุขที่ตนเองปรารถนา

ประการที่สอง ทำในสิ่งที่บุคคลทำได้ยาก การกระทำที่มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงตนเองเป็นสำคัญนั้น ยากที่จะหาผู้ใดเหมือนได้ ดังเช่นพระโพธิสัตว์เวสสันดร พระองค์ทรงทำเพื่อหวังให้มนุษย์โลกนี้ได้พบกับความสว่างทางแห่งการดำเนินชีวิตในหนทางที่ถูกต้องได้

ประการที่สาม ทนในสิ่งที่บุคคลทนได้ยาก พระโพธิสัตว์เวสสันดร พระองค์ทนตรากตรำทนเจ็บใจ ทนเจ็บแค้นที่ถูกไล่ออกจากเมือง หนีอยู่ป่าเขาลำเนาไพร ทั้งชีวิตที่สะอึกสอ มุ่งหาสัจธรรมความจริง โดยที่ไม่คำนึงถึงความยากลำบากใด ๆ ถึงแม้จะฉนมน้ำมันและเผือกเป็นอาหารก็ตาม

ประการที่สี่ ชะนะในสิ่งที่บุคคลชนะได้ยาก พระโพธิสัตว์เวสสันดรได้ชนะใจตนเอง เพราะตลอดเวลาแห่งการเสวยพระชาติเป็นเวสสันดรนั้น ต้องมีปัญหายุ่งยากอุปสรรคนานัปประการ แต่พระองค์ไม่คิดหวั่นไหว ต่อคำนิทาและคำสรรเสริญ ดุจดั่งหินผาที่แข็งแกร่ง

ประการสุดท้าย ละสิ่งที่บุคคลละได้ยาก ละความสุขส่วนตัว ละความเห็นแก่ตัว ละความตระหนี่ที่จะพึงเกิดแก่พระองค์เอง ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายไม่ชวนหาความสุขทางโลกียวิสัย แฉกเช่นสามัญชน แต่มุ่งหาโลกุตระสุข นำผลให้พระองค์กลายเป็นมหาบุรุษที่ยิ่งใหญ่ในโลก

ดังนั้น ตัวละครในเวสสันดรชาดก มีพระนางมัทรี เป็นแบบอย่างภรรยาที่เป็นกัลยาณมิตรต่อสามี คอยเอาใจใส่ หนุนสามีให้ถึงเป้าหมายชีวิตอันประเสริฐที่สามีตั้งไว้ พระชาลีกัณหา เป็นแบบอย่างลูกที่ประเสริฐเชื่อฟังพ่อแม่ พราหมณ์ชุก เป็นตัวอย่างของคนที่ยึดติดในกาม มักมากไม่รู้จักความพอดี พราหมณ์เจตบุตร เป็นตัวอย่างของคนดีแต่ไม่มีความเฉลียวฉลาด กษัตริย์เจตราช เป็นตัวอย่างของเพื่อนแท้ พร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนทุกยาม มีน้ำใจไม่ทอดทิ้งกัน และชาวเมืองกลิงครัฐ เป็นตัวอย่างของกระแสนิยม ซึ่งบางอย่างไม่ถูกต้องเสมอไป เพราะฉะนั้นถ้าหากมนุษย์เราได้ยึดเอาตัวอย่างของตัวละครในเวสสันดรชาดกมาเป็นคติสอนเตือนใจตัวเองแล้ว ในฐานะปุถุชนธรรมดาอย่างน้อยคนในสังคมนี้มีคุณธรรมสักครึ่งหนึ่งของพระโพธิสัตว์เวสสันดร สังคมและโลกใบเล็ก ๆ ใบนี้คงจะเต็มไปด้วยความสุข เพราะคนในสังคมนี้มีทานบารมีและขันติบารมี ซึ่งเป็นคุณธรรมอันเต็มเปี่ยมในจิตใจของเราท่านทั้งหลายนั่นเอง

คุณธรรมของตัวละครในเรื่องพระเวสสันดร^{๒๕}

พระเจ้าสุทโธ - พระนางผุสดี เป็นแบบอย่างของนักปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากรุณาธิคุณเป็นประมุข ฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่ รู้จักผ่อนผันเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ ไม่แว่นแก่วกฟ้อง แม้จะเป็นพระโอรสก็ตาม

^{๒๕} พระราชวินิจฉัยตรปฎิภาณ, มหาชาติ มหาเวสสันดรชาดก ฉบับทรงเครื่อง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดบุ๊ค, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖-๕๐.

พระเวสสันดร เป็นแบบอย่างของผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มุ่งบำบัตทุกข์ บำรุงสุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ยอมเสียสละความสุขส่วนพระองค์ แม้จะทุกข์ก็ไม่หวั่น เป็นแบบอย่างของบุคคลผู้ไม่ยึดติดอำนาจวาสนา รู้ซึ่งถึงโลกธรรมที่ว่า "ยามมียศ เขาก็ยก ยามต่ำตก เขาก็หยาม" หาได้หวั่นไหวหรือล้มเลิกบำเพ็ญบารมีไม่

พระนางมัทรี เป็นแม่แบบของภรรยาผู้มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรของสามี สนับสนุน เป้าหมายชีวิตอันประเสริฐที่สามีได้ตั้งไว้ และยังเป็นแบบอย่างของภรรยาตามทัศนะของคนตะวันออก เช่น ปฏิบัติดูแลเรื่องข้าวปลาอาหาร เป็นต้น ทรงคุณธรรมสำคัญ คือ "ซื่อตรง จงรัก หนักแน่น"

พระชาลี - พระนางกัณหา เป็นแบบอย่างของลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่ เข้าใจในเจตนาแห่งการ ประพฤติธรรม เพื่อประโยชน์ของคนหมู่มากของพ่อคือพระเวสสันดร

นางอมิตตดา เป็นแบบอย่างของลูกที่เชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ตามคติของคนยุคนั้น และของภรรยาที่ปฏิบัติต่อสามีตามคตินิยม แต่ขณะเดียวกันก็เป็นตัวอย่างของคนที่ไม่มีความเป็น ตัวของตัวเอง ปลดปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามกระแสของสังคมจนเกินควร

พ่อแม่ของนางอมิตตดา เป็นแบบอย่างของคนสุรุษสุร่าย ไม่ประมาณตนเอง ประมาทในการใช้จ่าย สร้างหนี้สินก่อเวรก่อกรรมไว้ให้ลูก

ชูชก เป็นตัวอย่างของคนที่ดีอยู่ในกามคุณเข้าลักษณะว่า "ว้าวแกกินหญ้าอ่อน" ต้องตก ระกำลำบากในยามชรา เพราะ "รักสนุก จึงต้องทุกข์หนัก" ตำราหิโตปเทศว่า "ความรู้เป็นพิษเพราะ เหตุไม่ใช่ปราสาทเป็นพิษเพราะคนเขี้ยวใจ อาหารเป็นพิษเพราะไฟธาตุไม่ย่อย เมียสาวเป็นพิษเพราะ ผัวแก่"

นางพราหมณ์ เป็นตัวอย่างของชาวบ้านที่อิจฉาริษยาผู้อื่น โดยไม่คิดที่จะพิจารณาหาทาง ปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น

พราณเจตบุตร เป็นแบบอย่างของคนดี แต่ขาดความเฉลียวจึงต้องตกเป็นเหยื่อของเฒ่าชูชก พระอจุตฤาษีเป็นแบบอย่างของนักธรรมผู้ฉลาด แต่ขาดเฉลียว หูเบาเชื่อคนง่าย ดังโบราณว่า "สงสาร นิบหาย เชื่อง่ายเป็นทุกข์" กษัตริย์เจตราชเป็นแบบอย่างของมิตรแท้ที่พร้อมที่จะช่วยเหลือมิตรในยาม ยาก มีน้ำใจไม่ทอดทิ้งแม้ในยามที่มิตรสิ้นทรัพย์อับวาสนา เข้าลักษณะว่า "ยามปกติก็อุปัฏฐาก ยาม ตกยากก็อุปถัมภ์" ชาวเมืองกลิงครรัฐเป็นแบบอย่างของผู้คลั่งไคล้ในกระแสค่านิยม ซึ่งไม่จำเป็นต้อง ถูกต้องเสมอไป ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล เป็นต้นเหตุของการเดินขบวน และปลุก "ม็อบ" แสดง ความเป็นประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตยชนิด "บาบาทิปไตย" คือแก้ปัญหาด้วยเท้า นิยมความ รุนแรง ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล

คุณค่าของมหาชาติ

มหาชาติเวสสันดรชาดกเป็นคัมภีร์สำคัญคู่บ้านคู่เมือง สอนให้รู้จักโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มิเห็นแก่ตัว ซึ่งจะทำให้สังคมสงบสุข โดยมีอานิสงค์ ๕ ประการ ดังนี้ ๑) เป็นวรรณกรรมชั้นสูงที่รัตนกวีของชาติได้รจนาขึ้น ๒) เป็นแม่แบบของการปกครอง แบบ ประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ๓) เป็นคัมภีร์ที่สอนให้รู้ว่า การแก้ไขปัญหา แบบ ประชาธิปไตย (ฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่) และการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่รุนแรง นอกจากไม่

สามารถแก้ไขปัญหาได้แล้ว ยังเป็นการสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นไปอีก ๔)สอนการผ่อนหนักให้เป็นเบา รู้จักประนีประนอม ผ่อนปรน ในยามบ้านเมืองเข้าที่คับขัน เช่น เหตุการณ์รุนแรงสำคัญ ๆ ในบ้านเมือง ตัวอย่างเช่น กรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเลือกปฏิบัติเยี่ยงเดียวกับพระเจ้าสุริยชัย โดยให้ผู้บริหารประเทศ ออกจากบ้านเมืองไปก่อน จนกระทั่งเหตุการณ์คืนสู่ปกติ ๕)สอนการดำเนินนโยบายต่างประเทศอันนุ่มนวล ที่มุ่งผูกมิตร ทำลายความเป็นศัตรู

ด้านช่องทางในการส่ง การที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสาร ข้อมูลโดยผ่านประสานสัมพันธ์ทั้ง ๕ หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น วิธีการนำเสนอของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในงานวิจัยนี้หมายถึงการเทศน์มหาชาติ

ประเพณีการเทศน์มหาชาติจัดเป็นการทำบุญที่สำคัญและมีความหมายมากที่สุด ในสังคมไทย เนื่องจากเป็นประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ทำสืบเนื่องมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน เพราะความเชื่อว่าถ้าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติแล้วจะได้กุศลแรง และหากใครตั้งใจฟังให้จบในวันเดียว จะได้เกิดร่วม และพบพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ^{๖๖}ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมพระสงฆ์นักปราชญ์ราชบัณฑิตแปลและแต่งมหาชาติคำหลวงขึ้นเป็นภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕ สำหรับสวดในพระราชพิธีเข้าพรรษาและสวดให้อุบาสกอุบาสิกาฟังระหว่างพรรษาองค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกเรื่องราวของมหาชาติชาดกมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพุทธศาสนิกชน เพราะถือว่าเป็นตอนที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายที่ทรงบำเพ็ญพระบารมีครบ ๑๐ ประการ ก่อนจะตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ ด้วยทานบารมีขั้นสุดยอดที่ยากยิ่ง จึงเรียกว่า มหาชาติความนิยมและความสำคัญของเรื่องมหาชาติชาดก ปรากฏให้เห็นได้จากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นมากมาย ทั้งต่างสำนวนและต่างยุคสมัยเฉพาะที่เป็นฉบับหลวงก็มีมากมายในลักษณะของรูปแบบคำประพันธ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีมหาชาติฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ อีก เช่น ทางภาคเหนือมีมหาชาติภาคพายัพ เขียนเป็นอักษรล้านนา มีหลายฉบับและหลายสำนวน ทางภาคอีสาน มีมหาชาติคำเฉียง ส่วนทางภาคใต้มีมหาชาติชาดกฉบับวัดมณีมาวาส สงขลา เป็นต้น และยังมีมหาชาติสำนวนต่าง ๆ อีกมากมายที่แต่งกันเองโดยอิสระกระจายอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ

ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติจึงปรากฏในสังคมไทยทุกภูมิภาคทั้งในราชสำนักและในหมู่ประชาชนทั่วไปในราชสำนัก ปรากฏเป็นพระราชพิธีในวังหลวงมาแต่สมัยสุโขทัยแล้ว ในสมัยอยุธยาพระมหากษัตริย์ถึงกับทรงโปรดเกล้าฯให้สร้างพระที่นั่งทรงธรรม ด้วยพระราชประสงค์ให้เป็นที่ทรงธรรมในงานพระราชพิธีเทศน์มหาชาติ พระราชพิธีนี้สืบเนื่องมาจนถึงสมัยองค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกกรุงรัตนโกสินทร์ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเกณฑ์พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทำกระจาดใหญ่บูชาภัณฑ์เทศนาคราวหนึ่ง แม้พระบาทสมเด็จพระ

^{๖๖}สำรวย นักการเรียน นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ, องค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก, กรรการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้งที่ทรงดำรงอยู่ในสมณเพศก็ทรงหัดเทศน์กัณฑ์มัทรี จนกลายเป็นธรรมเนียมให้พระราชโอรสถวายเทศน์มหาชาติในวังหลวงในท้องถื่น โดยเฉพาะในเขตภาคอีสานถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่สำคัญที่สุดของปี จะจัดขึ้นในราวเดือน ๔ เรียกว่า บุญพระเวส ทั้งยังมีประเพณีเกี่ยวเนื่องกับเทศกาลนี้ด้วย เช่น พิธีแห่พระเวสเข้าเมืองและพิธีแห่ข้าวพันก้อนเพื่อบูชาคาถาพัน ทางภาคเหนือก็ให้ความสำคัญกับการเทศน์มหาชาติมาก เห็นได้จากมีประเพณีสร้างหลาเงินหรือแผ่นเงินแกะลาย แขนงห้อยรอบฉัตรถวายเป็นเครื่องขันธ์ตั้งธรรมหลวงในงานบุญเทศน์มหาชาติ แผ่นเงินเหล่านี้จะจำหลักเป็นรูปลวดลายต่าง ๆ ส่วนทางภาคใต้นั้น ประเพณีเทศน์มหาชาติได้คลี่คลายไปเป็นประเพณีสวดด้านซึ่งคล้ายคลึงกับการสวดโอ้วิหารายอย่างกรุงเทพฯ

ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามจะเห็นว่าประเพณีเทศน์มหาชาติที่เป็นประเพณีหลวงได้ส่งผลกระทบต่อประเพณีราษฎร์อย่างกว้างขวาง แต่ท้องถิ่นได้พัฒนารูปแบบการเทศน์และประเพณีต่าง ๆ ให้แตกต่างกันไป เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมเนียมท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปในแต่ละภาค ในภาคกลางจะคงลักษณะองค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกสำคัญของประเพณีหลวงไว้มาก เช่น ในการเทศน์มักจะมีปี่พาทย์ประโคมขณะดำเนินพิธีตามแบบของหลวงด้วย เชื่อว่าเป็นการเสริมศรัทธาให้เกิดความปิติในผลบุญที่ได้บำเพ็ญ กับทั้งเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้ที่ได้ยินเสียงปี่พาทย์ได้ทราบว่ากำลังมีพิธีเทศน์มหาชาติอยู่ ผู้ได้รับกัณฑ์เทศน์ใดไว้จะได้เตรียมตัวได้ทัน ปี่พาทย์ในงานเทศน์มหาชาติจะเริ่มด้วยเพลงโหมโรง และกำหนดเพลงปี่พาทย์ประจำกัณฑ์ไว้ ซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์ตามแบบหลวงที่มีความศักดิ์สิทธิ์และถือเป็นเพลงชั้นสูงทั้งสิ้น เช่นกัณฑ์ทศพร ใช้เพลงสาธุการ กัณฑ์หิมพานต์ ใช้เพลงดวงพระธาตุ เป็นต้นการเทศน์มหาชาติในส่วนที่เป็นประเพณีราษฎร์ นอกจากจะรักษาขนบแบบราชสำนักที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังแฝงด้วยความสนุกสนานและการละเล่นแทรกอยู่ด้วย เช่น พระที่เทศน์มหาชาติกัณฑ์ต่าง ๆ อาจจำแลงเพื่อให้ผู้ฟังได้รสยั้งขึ้น แล่ต่าง ๆ ที่มีประจำกัณฑ์เรียกว่า แล่หน้านอกนี้จะแต่งเป็นพิเศษนอกเนื้อเรื่องพระเวสสันดรก็ได้หรือชาวบ้านในบางท้องที่แถบภาคกลางจะมีการเล่นมหาชาติทรงเครื่องเวลามีพิธีเทศน์มหาชาติ ซึ่งชาวบ้านจะรับมาจากวัดและไปเล่นกันเองต่อมาชาวบ้านกลับไปชวนพระมาเล่นด้วยกัน จึงเป็นการเล่นระหว่างแม่เพลงที่มีเสียงดีที่มีกระบพเป็นพระนางผุสดีหรือพระนางมัทรีกับพระที่มักจะรับบทพระเวสสันดรและชูชก เป็นต้น

องค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกจะเห็นได้ว่าคติธรรมต่อการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคติของการทำบุญให้ทาน การกลับชาติมาเกิดของพระโพธิสัตว์คือพระเวสสันดร ความเชื่อเรื่องบุญ-กรรมอยู่ในสำนึกของชาวไทยทั้งสังคม ด้วยอิทธิพลของมหาชาติชาดกที่มีบทบาทอย่างสูงในการสร้างบูรณาการทางศาสนาให้เกิดขึ้น ต่อชาวไทยทุกภูมิภาคมาเป็นเวลาช้านานแล้ว พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อกระบวนการเชื่อมต่อประเพณีหลวงสู่ประเพณีราษฎร์ ทำให้เกิดความกลมกลืนในทางวัฒนธรรมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นสัญลักษณ์แห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันท่ามกลางคติความเชื่อในท้องถื่นที่แตกต่างกันลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์ที่เห็นจากประเพณีการเทศน์มหาชาติ แสดงให้เห็นถึงเจตนาในการพยายามเผยแพร่ประเพณีหลวงสู่ท้องถื่นโดยตรง อิทธิพลของประเพณีหลวงที่ส่งต่อประเพณีราษฎร์ กระทำโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษาและอบรมสั่งสอน สอดแทรกค่านิยมจากราชสำนักที่เน้นแบบแผนที่เป็นระเบียบให้คล้ายคลึงกันแต่ความโน้มเอียงของ

ประเพณีราชภัฏที่จะเลียนแบบประเพณีหลวงตามธรรมชาติของการยกย่องแบบแผนจากราชสำนักเป็นพื้นเดิมของสังคมมานานอยู่แล้ว ทำให้ประเพณีหลวงบางอย่างกลายเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการเอาอย่างโดยที่ราชสำนักเองไม่ได้มีเจตนาหรือต้องการจะมีอิทธิพลแต่ประการใด

ด้านผู้รับสาร ผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในงานวิจัยนี้หมายถึงเยาวชนของสถานศึกษาต่างๆที่เข้าร่วมโครงการกับทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาโดยเน้นย้ำที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยเฉพาะซึ่งเป็นเด็กนักเรียนจากหลายระดับชั้นป่งตามสถานศึกษา ทั้งประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย อันประกอบด้วย ๑)วิทยาลัยการอาชีพปราณบุรี อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๑๕๐ คน ๒)โรงเรียนปากคลองปราณ อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๗๐๐ คน ๓)โรงเรียนบ้านหนองขาม(สันติกาญจน์ราชภัฏบำรุง) อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๕๕๐ คน ๔)โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์)อ.กุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๔๐๐ คน ๕)โรงเรียนบ้านคลองวาฬ อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๓๔๐ คน ๖)โรงเรียนเทศบาลปราณบุรี (บ้านปลายน้ำ)อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๖๑๐ คน ๗)โรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม อ.สามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๑,๒๐๐ คน ๘)โรงเรียนหัวหิน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๒,๔๐๐ คน และ ๙)โรงเรียนวังไกลกังวลในพระบรมราชูปถัมภ์ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียนผู้เข้าร่วมฟัง ๑,๓๐๐ คน

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) งานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษาได้มีผู้ทำการศึกษาไว้มากมาย ดังที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษาพอสังเขป ดังนี้

พระมหาสิงห์ชัย ธมฺขโย (เขี้ยวสุก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรม เยาวชนในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่” จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าบทบาทของพระสงฆ์ ตามความคาดหวังของกลุ่มผู้ปกครอง มีความเห็นว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศการศึกษาเป็นอันดับหนึ่ง และตั้งความคาดหวังให้พระสงฆ์แสดงบทบาทในการอบรมเยาวชนให้ตั้งอยู่ในศีล ในธรรม มากกว่านี้ และคาดหวังให้พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกชุมชนทำให้มีเวลาอบรมบุตรหลานได้ไม่เต็มที่^{๖๗}

^{๖๗}พระมหาสิงห์ชัย ธมฺขโย (เขี้ยวสุก), บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรม เยาวชนในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๐)

พระมหาบุญมี ฐานักโร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน” จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวิสัยทัศน์ ปรารถนาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในการสอนต่างก็มีบทบาทต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนไม่แตกต่างกัน พระสงฆ์ที่มีคุณวุฒิทางโลก คุณวุฒิทางธรรม ความรู้ความเข้าใจในการกับกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เจตคติที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการสนับสนุนจากทางโรงเรียนต่างก็มีผลอย่างมากต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนแตกต่างกัน^{๖๘}

พระครูนิฐวิริยคุณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นว่า โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน ดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนระดับมาทั้ง ๔ วิธี คือ

๑. ครูมีความคิดเห็นว่า วิธีการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นให้ผลมากที่สุด รองลงมาคือการกำหนดระเบียบปฏิบัติและการควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และที่ให้ผลน้อยที่สุดคือการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

๒. นักเรียนมีความคิดเห็นว่า วิธีการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นให้ผลมากที่สุด รองลงมาคือการกำหนดระเบียบปฏิบัติและการควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และที่ให้ผลน้อยที่สุดคือการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

๓. แนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามความคิดเห็นของครู ที่มีผลที่สุดคือ บุคลากรทุกส่วนของโรงเรียนต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ถัดมาคือ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากกว่าที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

๔. แนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีผลมากที่สุดคือ ครูผู้สอนควรใส่ใจต่อการแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน รองลงมาคือเป็นขวัญ กำลังใจ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และท้ายที่สุดคือ ควรจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม, เอื้ออำนวย, ให้นักเรียนมีส่วนร่วมและมอบหมายงานให้รับผิดชอบและควบคุม ดูแลตนเอง^{๖๙}

ขอบ เอี่ยมประสงค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

^{๖๘}พระมหาบุญมี ฐานักโร, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑)

^{๖๙}พระครูนิฐวิริยคุณ, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๑)

๑. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ดำเนินการส่งเสริมจริยธรรมของเด็กนักเรียนทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ การบริหาร, การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน, การนิเทศและการสอน, การจัดกิจกรรม, การประเมินผลทางจริยธรรม มีผลอยู่ในระดับปานกลางและมีแนวโน้มไปในทิศทางระดับมาก

๒. โรงเรียนประสบปัญหาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในระดับปานกลางและมีแนวโน้มไปในทิศทางระดับน้อย ๔ ด้าน คือ การบริหาร, การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน, การนิเทศและการสอน, การประเมินผลทางจริยธรรม ส่วนการจัดกิจกรรมนั้นโรงเรียนประสบปัญหาในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง ปัญหาที่มีมากกว่าประเด็นอื่นๆคือ สภาพแวดล้อมที่บ้านของนักเรียนทำให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมได้ยากและขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม^{๗๐}

ธวัช ตัสโต ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและไม่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๗๑}

ปริญญา ตริธัญญา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นว่า พระสงฆ์ควรนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์สังคมในปัจจุบัน เช่น การปฏิบัติสมาธิเพื่อให้เยาวชนมีจิตใจสงบและโอภาสอารมณ์ต่อผู้อื่น พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ ประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างจริงจังและแพร่หลาย ควรคำนึงถึงช่วงวัยและสภาพพื้นฐานทางสังคมของเยาวชน ควรเตือนสติให้เยาวชนเห็นโทษของสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ ปฏิบัติ, การขาดสติและความประมาท โดยนำเหตุการณ์ใกล้ตัว ท้นต่อสถานการณ์ในปัจจุบันมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม พระสงฆ์ควรส่งเสริมให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และควรจัดกิจกรรมควบคู่ไปกับการให้ความรู้หรือการบรรยาย เช่น การจัดค่ายคุณธรรม, การนำสื่อมัลติมีเดียหรือเทคโนโลยีมาประกอบการสอน นอกจากนี้พระสงฆ์ยังควรเป็นแกน

^{๗๐}ชอบ เอี่ยมประสงค์, สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔)

^{๗๑}ธวัช ตัสโต, ความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓)

นำในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสานศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี ให้เยาวชนเกิดความตระหนัก รัก ห่วง แห่น และรู้จักช่วยเหลือสังคมในด้านอื่นได้ตามความเหมาะสม^{๗๒}

รวิชัย ชัยจิรฉายากุล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญ แนวทางการสอนและการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม ให้แก่นักเรียน” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ค่านิยมทางจริยธรรมทั้ง ๑๐ ประการ มีความแตกต่างกันเรียงลำดับตามความเข้าใจความสำคัญ คือ ความรับผิดชอบ, การมีระเบียบวินัยในตนเอง, ความซื่อสัตย์, การยึดถือในหลักการ, ความกตัญญู กตเวที, ความเสียสละ, ความเมตตา กรุณา, การตรงต่อเวลา, การพึ่งพาอาศัยกันและการยึดถือตัวบุคคล สำหรับการจัดการเรียนการสอนและการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม เห็นว่าเป็นหน้าที่หลักของครอบครัวและสถานศึกษาที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบ และไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการเปิดการเรียน การสอนจริยธรรมเป็นรายวิชา และมีการเก็บคะแนน ตัดเกรดเช่นการเรียนในเชิงวิชาการปกติ แต่ควรเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังและสอดแทรกไปในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่โอกาสเอื้ออำนวย^{๗๓}

เบญจมาศ เอี่ยมอ้อม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่ได้รับการส่งเสริมในระดับมาก คือด้านการกำหนดนโยบายและวางแผนการปฏิบัติ ส่วนปัญหาที่พบในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๓ ด้าน (การกำหนดนโยบายและวางแผนการปฏิบัติ, การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร) อยู่ในระดับปานกลาง^{๗๔}

ผกา มาศ อ่อนบรรจง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรม ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยทั้ง ๘ ด้าน คือ การดำเนินการ, กิจกรรมการอบรม, วินัย ความรับผิดชอบ, ความซื่อสัตย์, ความเมตตา กรุณา, ความประหยัด อดออม, ความกตัญญูและผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็น

^{๗๒}ปริญญา ตรีธัญญา, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔)

^{๗๓}รวิชัย ชัยจิรฉายากุล, การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญ แนวทางการสอนและการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม ให้แก่นักเรียน, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓)

^{๗๔}เบญจมาศ เอี่ยมอ้อม, การส่งเสริมจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกำแพงเพชร, ๒๕๕๐)

โดยจำแนกตามเพศ อายุและระดับผลการเรียนเฉลี่ยสะสม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความรับผิดชอบและที่ระดับ ๐.๐๑ ในด้านความกตัญญู ส่วนด้านอื่นไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ^{๗๕}

ธนพงษ์ มงคล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม ในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยแผนกประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าผู้ปกครองมีความคิดเห็นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร, ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรมและด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก^{๗๖}

จิตรประสงค์ ขาวเจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเล” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูแยกตามตัวแปร ได้แก่ เพศ, หมวดวิชาที่สอน, ประสบการณ์ในการสอนและขนาดโรงเรียน พบว่าครูที่มีหมวดวิชาที่สอนต่างกันและขนาดโรงเรียนที่ทำการสอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๗}

ประสาธ สุขเกษม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรม วัดอุโมงค์อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาวิจัยพบว่ากระบวนการที่พระสงฆ์ใช้ในการขัดเกลาคุณธรรมแก่เยาวชนนั้นเป็นไปทั้งในลักษณะทางตรง คือการอบรม สั่งสอน หรือการเทศนา โดยผ่านเทคนิค การเรียนรู้แบบต่างๆ และในลักษณะทางอ้อม โดยใช้ระเบียบที่เข้มงวดของค่าย กำหนดหลักสูตรที่ใช้ในการอบรมเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการพัฒนาร่างกาย อารมณ์และสติปัญญาของผู้เข้ารับการอบรม ให้อยู่ในภาวะสมดุล

^{๗๕}ผกามาศ อ่อนบรรจง, ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรม ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔)

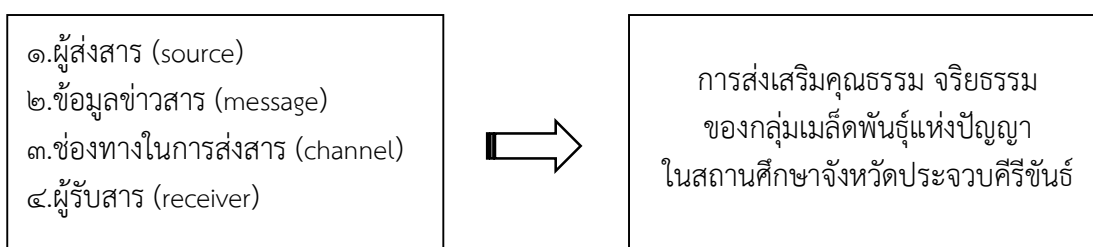
^{๗๖}ธนพงษ์ มงคล, ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม ในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยแผนกประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗)

^{๗๗}จิตรประสงค์ ขาวเจริญ, ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเล, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐)

เพื่อให้เกิดปัญหาในการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม มีคุณธรรม จริยธรรมตามเป้าหมายหรือบรรลุมัตถุประสงค์ในการอบรม^{๗๘}

๒.๓ กรอบแนวคิดงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ทฤษฎีของเบอร์โล ซึ่งมีส่วนประกอบด้วย ๑ ผู้ส่งสาร (source) ๒ ข้อมูลข่าวสาร (message) ๓ ช่องทางในการส่งสาร (channel) ๔ ผู้รับสาร (receiver) เข้ากับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดงานวิจัย

^{๗๘}ประสาธ สุธาเกษม, บทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรม วัดอุมงค์อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ ศึกษาตามลำดับดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔.การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๐ รูป/คน

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ คน ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากโรงเรียนจำนวน ๙ สถานศึกษาด้วยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น ๓ กลุ่มคือ คือ ผู้บริหารจำนวน ๙ คน ตัวแทนนักเรียนจำนวน ๙ คน วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจำนวน ๒ รูป รวมทั้งหมด ๒๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๑.นางบุญเรียม จันทร์ชูกุล	ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านตำหรุ
๒.นายรวมพล โทอาษา	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนบ้านตำหรุ
๓.นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน
๔.นางสาวพัชรพร เข้มกลัด	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนหัวหิน
๕.นายสืบศักดิ์ ไบรัมย์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปราณบุรี
๖.เด็กหญิงพัชรภรณ์ สีนสอน	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนเทศบาลปราณบุรี
๗.นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาฬ
๘.เด็กหญิงชนิษฐา แนนสนิท	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนบ้านคลองวาฬ

- ๙.นายเตชะภู พงษ์แจ่ม ตำแหน่ง ครูวิทยาลัยการอาชีพปราณบุรี
 ๑๐.นางสาวรุ่งฟ้า เทียงตรง ตำแหน่ง นักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพปราณบุรี
 ๑๑.นายวัชรินทร์ ปลื้มจิตต์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม
 ๑๒.เด็กหญิงธัญชนก ไทรน้อย ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองขาม
 ๑๓.นายเจียรชัย แสงชาติรี ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม
 ๑๔.นางสาวพิมพ์ภัส วงษ์คงคำตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม
 ๑๕.นายธีรพล แข่งวา ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล
 ๑๖.นางสาวกนกอร อรรถาโรจน์ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล
 ๑๗.นายสมโภชน์ อนันต์โรจน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากน้ำปราณ
 ๑๘.เด็กหญิงรัชนี แอม ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนบ้านปากน้ำปราณ
 ๑๙.พระเจษฎาภรณ์ จนทสาโร ตำแหน่ง วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา
 ๒๐.สามเณรสมเกียรติ ปานทองตำแหน่ง วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์

- ๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- ๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- ๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- ๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์
- ๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้
- ๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์
- ๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มีวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลวิจัยจำนวน ๒๐ คนซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นต่างๆซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

๔.๑ สภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๒ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในส่วนของคุณข้อมูลที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อวิธีการนำเสนอของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๕ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของ กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๖ แนวทางส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๗ องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of knowledge)

๔.๑ สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประเด็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ผู้วิจัยหยิบยกมาเป็นเนื้อหาแรกเพราะสิ่งนี้ถือเป็นต้นทางที่จะทำให้เกิดการทำงานของกลุ่มนเิล็ดพันธุ้แห่งปัญญา ได้เห็นช่องว่างและเข้ามาร่วมทำงานในโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้ สามารถสรุปแยกประเด็นปัญหาได้ทั้งหมด ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านเนื้อหาสาระตามบทเรียน ๒)ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ๓)ด้านกระแสสังคมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑.๑ ด้านเนื้อหาสาระตามบทเรียน

ตามนโยบายที่สืบเนื่องจากกลุ่มวิชาสาระที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมโดยมีองค์ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในบทเรียน^๑ ผู้เรียนคือเยาวชนจำต้องศึกษาตามรูปแบบที่ผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดในรายวิชามอบให้ การเรียนการสอนเบื้องต้นนี้อาจเป็นข้อมูลที่ทำให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์หรือจดจำบางช่วงบางตอนบางส่วนเพื่อไปสอบหรือนำไปใช้ได้อย่างไม่มากพอ^๒ เพราะการเรียนเช่นนี้เป็นไปด้วยความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ อาจมีส่วนช่วยให้มีผลการเรียนที่ดีเพิ่มขึ้นแต่ไม่เพียงพอต่อการการมีคุณภาพชีวิตที่ดี^๓

๔.๑.๒ ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง

การสอนจากความเข้าใจเป็นการส่งเสริมให้เกิดองค์ความรู้ได้ดีที่สุด^๔ เพราะฉะนั้นความจำเป็นที่มีส่วนสำคัญที่สุดนี้ควรเกิดจากผู้สอนเองที่ควรเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ^๕ ทว่าการค้นหาหรือการพบเจอคนที่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรมนั้นกลับเป็นเรื่องขำยากพอสมควร^๖ จึงส่งผลให้การเรียนการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาต่างๆไม่เป็นไปตามผลสัมฤทธิ์ที่ทางสถานศึกษาคาดหวัง นี่เป็นอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนในเนื้อหาสาระกลุ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชนลดประสิทธิภาพลง

๔.๑.๓ ด้านกระแสสังคมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

เมื่อโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนที่ไม่อยากหลุดกระแสนของระบบสังคมนิยมจึงทำให้กลิ่นไอของกระแสสังคมหอมหวานอยู่ตลอดเวลา^๗เป็นเหตุที่ทำให้กระบวนกรสนใจในเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของคุณธรรมจริยธรรมแลดูล้าสมัยในขั้นตอนความคิดของเยาวชน^๘ เมื่อเกิดการเข้าสู่หลักการเรียนการสอนอันมีเนื้อหาสาระที่เกิดขึ้นในห้องเรียน หรือในระบบกลุ่ม หรือระดับโรงเรียนเช่นการเข้าค่ายพุทธบุตร หรือโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ทางสถานศึกษาจัด

^๑สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๒สัมภาษณ์ นายวัชรินทร์ ปลื้มจิตต์ , ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๓สัมภาษณ์ นายธีรพล เข่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๔สัมภาษณ์ นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาฬ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐0

^๕สัมภาษณ์ นายเดชะภู พงษ์แจ่ม, ครูวิทยาลัยการอาชีพปราณบุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐0

^๖สัมภาษณ์ นายเจียรชัย แสงชาติ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐0

^๗สัมภาษณ์ นายธีรพล เข่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ขึ้น เยาวชนไม่มีความสนใจใคร่รู้และเมินเฉยต่อกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆเพียงเพราะมีมุมมองว่า การที่ตนหรือเพื่อนของตนสนใจธรรมะ^๘ หรือ เรื่องราวของคุณธรรมจริยธรรม จะทำให้เป็นคนที่ไม่ทันสมัย รวมถึงการแสดงออกถึงซึ่งการมีคุณธรรมจริยธรรมในบริบทที่ควรจะเป็น

สรุปว่าสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่ทุกสถานศึกษาควรเป็นแต่เมื่อพิจารณาลงลึกไปนั้นพบว่าปัญหาที่เป็นสิ่งสำคัญ ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ทางสถานศึกษาพบมีอยู่ ๓ ด้านด้วยกันคือ ๑)ด้านเนื้อหาสาระตาม บทเรียนที่ไม่สอดคล้องกับวิถีปกติของผู้เรียน ๒)ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยตรงไม่สามารถแนะนำบทเรียนได้ ๓)ด้านกระแสสังคมที่ทำให้เยาวชนลดทอนความสนใจ ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมลง

๔.๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา(source) ในการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประเด็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาผู้วิจัยสามารถสรุปแยกประเด็นปัญหาได้ทั้งหมด ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑)ด้านความชัดเจนของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ๒)ด้านการสอดคล้องตารางปฏิทิน ของสถานศึกษา ๓)ด้านระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม ๔)ด้านการส่งเสริมจากหน่วยงาน โดยมี รายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑ด้านความชัดเจนของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

ปัญหา อุปสรรคในด้านนี้คือ กิจกรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำร่วมกันกับ สถานศึกษาคือโครงการพระ “เวสสันดร สอนเด็ก” ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและ ปลุกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนในสถานศึกษาที่ผ่านมา ถือเป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยการทำงานนั้นมียอดประกอบจากบุคลากรทางศาสนาคือพระภิกษุและสามเณรเพื่อเผยแพร่และสอน วิธีการในการดำเนินชีวิตให้กับเยาวชนถือเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์^๙ การทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่ง ปัญญานั้น หลายสถานศึกษาพบว่าโครงการที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้ทำขึ้นถือเป็นโครงการที่ ดี^{๑๐} แต่เสียดายแทนอีกหลายๆสถานศึกษาที่ทราบว่าไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้เป็นเพราะว่าเบื้องต้นใน ความเป็นรูปแบบของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา^{๑๑} อาจยังไม่ชัดเจนพอว่าจะเข้าไปทำอะไรให้กับ สถานศึกษา^{๑๒} จึงทำให้บทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาเหมือนกับตัวแทนทางศาสนา คือ พระภิกษุบางรูปที่ต้องการเข้าไปในสถานศึกษาเพื่อจัดหาผลประโยชน์^{๑๓} นี่จึงเป็นเหตุที่ทำให้หลาย สถานศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมอาจมุ่งประเด็นหรือคิดคาดคะเนว่ากลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาอาจเป็น

^๘สัมภาษณ์ นายวัชรินทร์ ปลั่งจิตต์ , ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๙สัมภาษณ์ นางบุญเรียม จันทร์ชูกุลิน, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านตำหรุ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ใบแย้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรานบุรี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายเดชะภู พงษ์แจ่ม, ครูวิทยาลัยการอาชีพปรานบุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

เช่นนั้นดังนั้นการไม่ชัดเจนต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา จึงทำให้เยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษานั้นๆขาดโอกาสที่จะได้เข้าร่วมรับฟังกิจกรรมจากโครงการดีๆเช่นนี้^{๑๔} ข้อเสนอแนะ ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาควรที่จะมีรูปแบบที่ชัดเจนบอกเป้าประสงค์ที่ถูกต้องในกิจกรรมนั้นๆเพื่อให้สถานศึกษาได้มีโอกาสทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่ากลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญามีโครงการกิจกรรมใดใด^{๑๕} เพื่ออะไรที่จะนำไปเสนอให้กับสถานศึกษาได้มีโอกาสในการเข้าร่วมให้เยาวชนและนักเรียนในสถานศึกษานั้นๆ^{๑๖} มีโอกาสในการรับฟังการบรรยายเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาอันจะเป็นแนวคิดแนวทางที่ดีในการดำเนินชีวิตและโรงเรียนสถานศึกษาจะได้ใช้เรื่องราวการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนี้เป็นการต่อยอดทางการศึกษาหรือปรับประยุกต์ให้เข้ากับระบบเนื้อหาข้อมูลที่จะมีการเรียนการสอนต่อไป^{๑๗}

๔.๒.๒ ด้านการสอดคล้องตารางปฏิทินของสถานศึกษา

ปัญหา อุปสรรคในด้านนี้คือ บางสถานศึกษาพบว่าการที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการนำโครงการที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและปลูกฝังแนวคิดที่ดีให้กับเยาวชนได้เข้าไปติดต่อเพื่อจะจัดกิจกรรมโครงการ “พระเวสสันดรสอนเด็ก” ให้กับสถานศึกษานั้นๆ แต่บางสถานศึกษาไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้เพราะตารางปฏิทินของการทำงานในโรงเรียน เพราะผ่านการประชุมโดยคณะผู้บริหารคณะครูบาอาจารย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วในแต่ละช่วงเวลาตลอดระยะเวลาหนึ่งปีของการศึกษานั้นๆ จะต้องมีการทำกิจกรรมใดๆบ้าง^{๑๘} เมื่อมีการวางแผนล่วงหน้าเช่นนี้แล้วจึงทำให้หลายสถานศึกษาเมื่อพบโครงการจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาแต่ก็ไม่สามารถเข้าร่วมได้เพราะระยะเวลาไม่อำนวยให้แก่นักเรียน ข้อเสนอแนะ ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาควรมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างน้อย ๑ ปี^{๑๙} บัญชีการศึกษาเพื่อได้มีการนำเสนอโปรเจกต์โครงการใดใดที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจะได้มีการทำงานร่วมกันกับสถานศึกษาโดยมีการยื่นแบบฟอร์มเข้าไปก่อนให้ทางสถานศึกษา^{๒๐} โดยเฉพาะทางกลุ่มภาษาไทยหรือทางกลุ่มสังคมหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางคุณธรรมจริยธรรม^{๒๑} ได้มีโอกาสในการตัดสินใจและนำเสนอทางกลุ่มงานฝ่ายสาระก่อนที่จะมีการจัดตารางปฏิทินกิจกรรมของโรงเรียนนั้นๆสถานศึกษานั้นๆให้ได้มีโอกาสเข้าร่วมกับกิจกรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

๔.๒.๓ ด้านระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม

ปัญหา อุปสรรคในด้านนี้คือ ช่วงระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา เมื่อได้เข้ามาดำเนินโครงการในสถานศึกษาเป็นที่เรียบร้อยแล้วพบเห็นได้ว่าการเตรียม

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายวัชรินทร์ ปลื้มจิตต์ , ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายเอียรชัย แสงชาติ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖}สัมภาษณ์ นายธีรพล เชงวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗}สัมภาษณ์ พระเจษฎาภรณ์ จนทสาโร, พระวิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์ปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ไบแย้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรานบุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙}สัมภาษณ์ นางศิริรุ่ง ทพยรัตนานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาฬ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐}สัมภาษณ์ นายเอียรชัย แสงชาติ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ตัวในการจัดการในการบริหาร ในการวางรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหา ถือว่าประสบความสำเร็จและเป็นที่น่าพึงพอใจ^{๒๒} ต่อผู้เข้าร่วมการรับฟังการบรรยายของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหา^{๒๓}แต่สิ่งหนึ่งที่พบว่าเป็นปัญหาของบทบาทกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหา คือระยะเวลาที่เมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาทางพระวิทยากรผู้ให้ความรู้มีการจัดสรรเวลาที่น้อยเกินไป^{๒๔ ๒๕ ๒๖}นั้นหมายความว่าด้วยเนื้อหาที่ต้องประกอบที่ดีและผู้เข้าร่วมรับฟังเข้าใจดีมีความสนอกสนใจ^{๒๗} จึงทำให้เห็นวาระเวลาของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาที่ได้เข้ามาทำงานเผยแผ่คุณธรรมจริยธรรมนั้นมีระยะเวลาในการแสดงธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาน้อยเกินไปข้อเสนอแนะทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาควรเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินโครงการ^{๒๘}ให้กับบรรยากาศที่กำลังดำเนินอยู่ตอนนั้นเพื่อเยาวชนที่มีความสนใจมีสมาธิกับสิ่งที่กำลังฟังให้เพิ่มขึ้นมากขึ้น^{๒๙}หรืออาจมีการเพิ่มรอบการแสดงธรรมให้มีความครอบคลุมมากขึ้น^{๓๐}โดยเฉพาะในส่วนของสถานศึกษาที่มีจำนวนเยาวชนนักเรียนมาก ควรมีการแบ่งช่วงระยะเวลาออกเป็นหลายครั้งอาจมีการแบ่งจำนวนผู้เข้าฟังโดยคิดเป็นช่วงชั้นตามลำดับ^{๓๑}

๔.๒.๔ ด้านการส่งเสริมจากหน่วยงาน

ปัญหา อุปสรรคในด้านนี้คือ จากการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาที่ผ่านมา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาคุณครูและเยาวชนนักเรียน ได้เห็นว่าการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาถือว่ามีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง คือสามารถสะท้อนองค์ความรู้ในการคิดวิเคราะห์ให้เยาวชนปรับใช้ได้^{๓๒} กลุ่มของผู้เข้าร่วมรับฟังการบรรยายได้สามารถเข้าใจหลักของคุณธรรมจริยธรรมที่ผ่านเรื่องราวที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาได้เตรียมมาเป็นอย่างดี^{๓๓} ซึ่งทำให้รู้สึกว่าการกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญหาควรเป็นต้นแบบของการทำงานเพื่อสังคมโดยกลุ่มพระวิทยากรโดยไม่แสวงผลกำไร^{๓๔} แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าเป็นปัญหาในอนาคตต่อสถานศึกษาและโอกาสก็คือการที่กลุ่มและพันธุ์แห่งปัญหาขาดการสนับสนุนการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๓๕} ซึ่งทำให้อาจจะ

^{๒๒}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓}สัมภาษณ์ นางสาวพัชรพร เข้มกลัด, นักเรียนโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔}สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ไบแอ้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรานบุรี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖}สัมภาษณ์ นายรวมพล โทอาษา, นักเรียนโรงเรียนบ้านตำหรุ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗}สัมภาษณ์ นางสาวพัชรพร เข้มกลัด, นักเรียนโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘}สัมภาษณ์ นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาฬ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙}สัมภาษณ์ นางสาวกนกอร อรรถาโรจน์, นักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐}สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ลภัส วงษ์คงคำ, นักเรียนโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑}สัมภาษณ์ นายสมโภชน์ อนันตโรจน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากน้ำปราน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒}สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ไบแอ้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรานบุรี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔}สัมภาษณ์ นางสาวพัชรพร เข้มกลัด, นักเรียนโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ผลกระทบต่อเนื่องถ้าจะเป็นโครงการในระยะยาว^{๓๖} เพราะการที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้ลงมาทำงานแบบนี้มันถือเป็นกลุ่มบุคคลที่ทำงานโดยไม่แสวงผลกำไร^{๓๗} แต่ถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศใหม่ในมิติใหม่ของสถานศึกษาเพราะเดิมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่สถานศึกษาได้นั้นถือว่ามียุแล้ว แต่อาจจะยังไม่หลากหลายมิติเช่นนี้จึงเห็นว่าเป็นปัญหาต่อระยะยาว^{๓๘} ข้อเสนอแนะคือทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาควรได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกัน ไม่ว่าจะเป็นส่วนของวัฒนธรรมหรือศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน^{๓๙} ดังนั้นถ้าหากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีโอกาสจากการสนับสนุนหรือมีการแบ่งปันทางความรู้ประกอบความเข้าใจก็สามารถทำให้บุคคลอื่นๆที่มีใจที่จะลุกขึ้นมาทำงานเพื่อที่จะเป็นตัวต้นแบบของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมหรือการแบ่งปันช่วยเหลือเอาความรู้ให้กับเยาวชนโดยมีแบบอย่างที่ดี ก็ถือว่าเป็นต้นแบบที่สามารถทำตามได้^{๔๐}

สรุปว่าด้านบทบาทกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลพบว่าทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษานั้น (๑) ควรที่จะมีความชัดเจนของกลุ่มบุคลากร (๒) ควรมีตารางกิจกรรมที่สอดคล้องกับปฏิทินของสถานศึกษา (๓) ควรมีการเพิ่มระยะเวลาที่เหมาะสมในการแสดงธรรม (๔) กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาควรมีการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องทางด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมหรือเยาวชนเพื่อจะได้เป็นต้นแบบอย่างในการสร้างกลุ่มบุคลากรที่สามารถทำงานด้านนี้ได้โดยตรง

๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในส่วนของคุณธรรม(message)ที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ส่วนของคุณธรรมที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปแยกประเด็นปัญหาได้ทั้งหมด ๒ ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นที่หนึ่งข้อมูลที่ใช้ค่อนข้างมีเนื้อหาที่ยาว และประเด็นที่สองการสอดแทรกคุณธรรมอาจพลาดจุดน่าสนใจบางส่วน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่งข้อมูลที่ใช้ค่อนข้างมีเนื้อหาที่ยาวเนื้อหาข้อมูลที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้นำมาใช้คือเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกอันเป็นเรื่องหนึ่งในทศชาติที่เป็นการเสวยชาติพระโพธิสัตว์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกนั้นประกอบไปด้วยคุณงามความดีและคุณธรรมรวมถึงบารมีทั้ง ๑๐ ประการ^{๔๑} ที่ครบถ้วนเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกเป็นการสะท้อนแง่มุมการใช้ชีวิตในการดำรงชีวิตที่คุ้นชินกับประชาชนคนไทยมาเนิ่น

^{๓๖}สัมภาษณ์ นายสมโภชน์ อนันตโรจน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากน้ำปราณ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗}สัมภาษณ์ สามเณรสมเกียรติ ปานทอง, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๘}สัมภาษณ์ นายธีรพล เพ่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๙}สัมภาษณ์ นายเดชะภู พงษ์แจ่ม, ครูวิทยาลัการอาชีพปราณบุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระเจษฎาภรณ์ จนทสาโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

นาน เพราะมีการจัดเทศน์มหาชาติในวัดและยังมีลงอยู่ในบทเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ในปัจจุบันการทำงานวิจัย ๒๕๖๐ ดังนั้นเมื่อมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องกับความคุ้นชินของคนไทยแล้ว^{๔๒} จึงเป็นเหตุผลที่ว่าเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกที่ทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาได้นำมาใช้เป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้นถือว่าเป็นข้อมูลที่ดี แต่ปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมดำเนินโครงการ “พระเวสสันดรสอนเด็ก” จากกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญานั้นคือข้อมูลที่นำมาส่งต่อหรือแสดงพระธรรมเทศนาให้กับเยาวชนในสถานศึกษา^{๔๓} มีเนื้อหาที่ค่อนข้างยาวเกินระยะเวลาที่ทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาได้จัดทำและบริหารจัดการลงด้วยเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกมีองค์ประกอบทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์ตั้งแต่กัณฑ์ทศพรจนถึงกัณฑ์ท้งสิ้น ๑,๐๐๐ คาถา แต่เมื่อทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาได้นำมาใช้ก็มีการจัดการบริหารสรุปเรื่องราวในความหน้าสนอกสนใจและสอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมได้เป็นอย่างดี^{๔๔} แต่จำนวนทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์ ๑,๐๐๐ พระคาถาที่ทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาได้นำมาใช้นั้น เยาวชนคนรุ่นใหม่อาจจะยังไม่สามารถเข้าใจทั้งหมดได้จึงทำให้เรื่องราวรายละเอียดที่ทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาจะได้นำมาถ่ายทอดส่งต่อให้กับเยาวชนได้ฟัง ในการบรรยายเนื้อหาที่อาจจะไม่ครบถ้วนเพราะความยาวต่อวรรณกรรมเรื่องนี้นั้นมากพอสมควร^{๔๕} ข้อเสนอแนะคือการใช้ข้อมูลที่นำมาส่งมอบให้กับผู้ฟังอันเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่แม้เรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกอาจจะยืดเยื้อเกินจึงจะเสนอแนะว่าให้ทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญารวมถึงพระวิทยากร ลองหาเนื้อหาสาระหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆนำมาใช้โดยประยุกต์ให้เข้ากับทักษะความสามารถของทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาและพระวิทยากร หรืออาจจะนำเรื่องราวบางช่วงบางตอนหรือทุกๆ ๑ ปีก็ใช้เนื้อหาสาระจากพระเวสสันดรชาดกจำนวนหนึ่งกัณฑ์ แล้วนำมาขยายหรืออาจจะใช้เป็นการที่ให้ความสำคัญมุ่งเฉพาะเจาะประเด็นอันมีการสะท้อนบทบาทคุณธรรมจริยธรรม หรือหลักธรรม หรือแนวความคิดที่จะทำให้เยาวชนผู้ฟังได้^{๔๖} สามารถนำสิ่งนั้นๆไปประยุกต์ใช้ให้ตรงกับตัวเยาวชนเอง ซึ่งเนื้อหาสาระทั้ง ๑๓ กัณฑ์จะมีรูปแบบเรื่องราวที่แตกต่างกันเป็นการยกบทวิเคราะห์ว่ากัณฑ์ใดมีเนื้อหาสาระแบบใด ก็สามารถที่จะประยุกต์เรื่องราวที่ตรงกันกับในช่วงปีนั้นๆให้เหมาะสมที่สุด

ประเด็นที่สอง การสอดแทรกคุณธรรมอาจพลาดจุดน่าสนใจบางส่วนเนื้อเรื่องของพระเวสสันดรชาดกที่ทางกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาได้นำมาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามโครงการพระเวสสันดรสอนเด็กซึ่งถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ดีด้านการเผยแพร่ทางตรง พระภิกษุสามเณรที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการนำมาประยุกต์ให้เกิดเรื่องราวเนื้อหาสาระที่น่าสนอกสนใจสำหรับ

^{๔๒}สัมภาษณ์ นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาฬ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นายธีรพล เพ่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๔}สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ลภัส วงษ์คงคำ, นักเรียนโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายธีรพล เพ่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นายรวมพล โทอาษา, นักเรียนโรงเรียนบ้านตำหรุ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่เคยมีการฟังเทศน์มหาชาติมาก่อน^{๔๗} ผันวนกันกับความสามารถ ศักยภาพทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้มีการคัดสรรบุคลากรเข้ามาทำงานร่วมกันจึงทำให้เกิดมิติใหม่แห่งการแสดงธรรมทำให้เยาวชนมีแปลกหูแปลกตากับการเข้ารับฟังการบรรยายจากเรื่องราวที่เคยหายไปจากวิถีชีวิต^{๔๘} หรือเยาวชนมักคนอาจจะยังไม่เคยได้ฟังก็มีความอยากฟังอยากติดตาม รวมถึงพยายามคิดวิเคราะห์ตามที่พระวิทยากรได้นำเสนอแต่บางช่วงบางตอนสำหรับผู้เคยศึกษามาแล้วหรือเคยเรียนเคยฟังมาก็จะมีการลงรายละเอียดว่ากันนี้มีเรื่องราวน่าสนใจตรงนี้มีการสอดแทรกคุณธรรมตรงนี้อย่างนี้จึงทำให้บรรยายกาศหรือสุนทรียภาพของการฟังแบบเก่ากับแบบใหม่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ในส่วนของแต่ละกันที่เคยได้ยินได้ฟังได้ศึกษากันมา มีความแตกต่างมี Detail รายละเอียดในโวหารคุณธรรมที่สอดแทรกในแต่ละตัวละครในแต่ละกันเป็นเช่นไรจึงมีข้อเสนอแนะทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา^{๔๙} ควรมีการขยายช่วงเวลาในการแสดงธรรม ด้วยการเพิ่มเนื้อหาสาระของแต่ละกันให้ยาวขึ้นมากขึ้นเพื่อที่จะได้ลงรายละเอียดในช่วงจังหวะตอนกัณฑ์เทศน์ไหนที่มีเนื้อหาสาระของกลุ่มตัวละครเป็นอย่างไร มีคุณธรรมบ่งชี้ถึงเรื่องไหนอย่างไร ก็จะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังรวมถึงยังเก็บรักษาบรรยายกาศความรู้สึกห้วงอารมณ์รวมถึงสุนทรียาศาสตร์โวหาร^{๕๐} ที่ถูกซ่อนไว้อยู่ในรูปแบบของวรรณกรรมทางศาสนาเพื่อให้เยาวชนได้ศึกษารายละเอียดและสามารถจินตนาการจดจำตามได้

สรุปว่าด้านทางด้านข้อมูลทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้นำไปส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้นที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลพบว่าทางผู้ให้สัมภาษณ์ที่สำคัญได้ชี้ให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้นำไปใช้มีลักษณะค่อนข้างยาว โดยทางกลุ่มพระวิทยากรควรมีการแบ่งเนื้อหาสาระให้อยู่ในความพอดีและควรเพิ่มเติมในส่วนของการสอดแทรกเรื่องราวของคุณธรรมจริยธรรมในตัวละครที่มีความสอดคล้องกับกระแสสังคมไทยในปัจจุบันเพื่อเป็นการกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ให้เยาวชนสามารถมองเห็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนได้อย่างง่ายดาย

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อวิธีการนำเสนอ(channel) ของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ต่อวิธีการนำเสนอของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปแยกประเด็นปัญหาได้ทั้งหมด ๓ ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นที่หนึ่งรูปแบบของการแสดงธรรม ประเด็นที่สองบรรยายกาศสถานที่ และ ประเด็นที่สามนิเทศการเชิงวิชาการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่งรูปแบบของการแสดงธรรมรูปแบบในการแสดงธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกันกับสถานศึกษาโดยใช้วิธีการนำเสนอก็คือเรื่องราวของเทศน์มหาชาติซึ่ง

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ใบแย้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรางมณี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางสาวรุ่งฟ้า เทียงตรง, นักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพปรางมณี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายธีรพล เข่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาฬ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

การเทศน์มหาชาตินั้นเป็นประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมาแต่โบราณ เป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อยู่ในตัวเองที่ได้บอกกล่าวเรื่องราวบรรยากาศของเรื่องที่สอดคล้องกันกับป่าและพระราชามหากษัตริย์^{๕๑} ดังนั้น จึงทำให้เรื่องราวของเทศน์มหาชาติเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือจะลงใจและเป็นการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ในการที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้นำเรื่องราวของเทศน์มหาชาติมาเป็นเครื่องมือ ในการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนเยาวชนที่อยู่ใน สถานศึกษานั้น เล็งเห็นแล้วว่ารูปแบบการแสดงธรรมมีความพอดีในตัวเองแต่มีปัญหาและอุปสรรค คือเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่เคยพบเจอพิธีกรรมหรือบรรยากาศเรื่องราวการเทศน์มหาชาติแบบนี้มาก่อน จึงทำให้เยาวชนหลายคนอาจจะยังไม่เข้าถึงในแก่นแท้ ของเรื่องราวในการเทศน์มหาชาติ เพราะ การเทศน์มหาชาตินั้นบางครั้งบางทีในการที่เราได้พบเจอและเห็นในการจัดเทศน์มหาชาติตามวัดวา อารามหรือต่างสถานบ้านเรือน^{๕๒} จะเห็นได้ว่าการเทศน์มหาชาติเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเก่าแก่ แต่ถ้ามืดโศกที่มามีโรงเรียนแล้วเยาวชนอาจจะมีความไม่เข้าใจ จึงทำให้เรื่องราวบรรยากาศของการ เทศน์มหาชาติที่จะส่งผลต่อเยาวชนสามารถจะเข้าถึงได้นั้นก็มีส่วนที่น้อยลงไป ดังนั้นปัญหานี้มี ข้อเสนอแนะว่าต้องการให้ทางกลุ่มทรัพยากรจากเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการปรับปรุงปรับเปลี่ยน รูปแบบการแสดงธรรมที่มีความเก่าแก่ให้กลับมามีความเป็นການทันสมัยมากขึ้น^{๕๓} เป็นการประยุกต์ ดีไซน์รูปแบบการจัดเทศน์มหาชาติให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่กำลังอนุรักษ์เปลี่ยนแปลงไป ตามกระแสสังคมเพื่อจะได้เป็นการดึงดูดเยาวชนให้ได้กลับมาต่างกันด้วยใจที่ต้องการอยากจะรับรู้ ศึกษาในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

ประเด็นที่สองบรรยากาศสถานที่การแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องราวพระเวสสันดรชาดก นั้นพระเวสสันดรชาดกเป็นเรื่องราวขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสวยพระชาติพระโพธิสัตว์ในทศ ชาติชาดกพระเวสสันดร ซึ่งพระเวสสันดรเมื่อชาติกำเนิดของท่านเป็นพระราชา จึงมีส่วนหนึ่งที่ได้อยู่ ในพระราชวังแต่อีกส่วนหนึ่งของพระเวสสันดรชาดกนั้นเป็นเรื่องราวเนื้อเรื่องที่สอดคล้องว่าท่านได้ ดำรงพรตอยู่ในป่าศรีรังเกต^{๕๔} ดังนั้น ในการจัดเทศน์มหาชาติของแต่ละสถานที่จึงมีการประยุกต์ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดบรรยากาศที่สอดคล้องกับเรื่องราว คือแต่ละวัดที่มีการจัดเทศน์ มหาชาติชาดกกันมักจะนิยมตกแต่งสถานที่เป็นป่าเขาลำเนาไพร ดังนั้น เมื่อทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์ แห่งปัญญาได้มีโอกาสเข้ามาทำงานเพื่อสนับสนุนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่เยาวชนที่อยู่ใน สถานศึกษานั้นๆ^{๕๕} เมื่อคณะทีมวิทยากรได้มาติดต่อน่าจะมีการจัดกิจกรรมพระเวสสันดรสอนเด็ก เป็นการนำเรื่องราวของพระเวสสันดรมาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนระยะเวลาที่ เหมาะสมที่โรงเรียนได้รับทราบ ตกลงกับทางคณะทีมวิทยากรเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวทาง โรงเรียนบางสถานศึกษาไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศคล้ายคลึงกับการจัดเทศน์มหาชาติ

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระเจ้าภาณุพันธุ์ จันทสาโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายเอียรชัย แสงชาติ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายเดชะภู พงษ์แจ่ม, ครูวิทยาลัการอาชีพปรางค์บุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระเจ้าภาณุพันธุ์ จันทสาโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายเอียรชัย แสงชาติ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ได้ เพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจหรือไม่มีแบบอย่างในการจัดสรรสถานที่ให้ออกมาตีบรรยากาศทำให้นักเรียนสามารถซึมซับบรรยากาศที่ตึงามเก็บภาพนั้นไว้อยู่ในความทรงจำได้^{๕๖} ข้อเสนอแนะคือต้องการให้ทางทีมงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการส่งเสริมมีตัวอย่างในการจัดเทศน์มหาชาติอาจเป็นรูปแบบของโครงการหรือเอกสารเพื่อให้ทางสถานศึกษาได้มีการจำลองสถานที่บรรยากาศให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น^{๕๗}

ประเด็นที่สาม นิเทศการเชิงวิชาการในการดำเนินกิจกรรมเรื่องราวของเทศมหาชาติที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญามีโครงการเข้ามาสู่สถานศึกษานั้นถือเป็นเรื่องที่ดีสำหรับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นอยู่ในโรงเรียนอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นแต่การทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญานั้น ถึงแม้ว่าจะสามารถแสดงพระธรรมเทศนาให้มีความเข้าใจได้ในส่วนหนึ่งแต่ก็ยังมีบางส่วนของสมควรที่จะเพิ่มพูนเช่นเนื้อหาใจความที่ออกมาเป็นนิเทศการวิชาการให้เยาวชนผู้เข้าร่วมรับฟังได้มีโอกาสได้อ่านศึกษาหรือทำความเข้าใจในบางส่วนทั้งก่อนและหลัง^{๕๘} ในกรณีที่เด็กเยาวชนบางคนไม่เคยฟังเรื่องราวของเทศน์มหาชาติก่อนเลยนั้นเมื่อมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการนี้แล้วก่อนที่จะได้รับฟังการบรรยายจากทีมชนะเลิศพันธุ์แห่งปัญญาก็ให้เยาวชนนักเรียนนักศึกษาได้มีโอกาสได้อ่านเดินสำรวจเพื่อเป็นการปรับพื้นฐานที่จะได้ยินได้ฟังและสามารถพิจารณาตัวละครต่างๆได้อย่างเข้าใจถูกต้อง และเมื่อทางพระวิกรด้วยแสดงพระธรรมเทศนาจบเยาวชนบางคนที่มีความสนใจจะได้มีพื้นที่ในการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งที่เขาสนใจหรือสิ่งที่เค้าอาจจะไม่ได้ฟังในการเทศน์มหาชาติ จากที่ทางทีมเพราะว่าก่อนได้จัดนั้นคืออะไรเขาจะได้มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมถือเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจไปรู้เพื่อได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมจากตัวละครที่ทางทีมพระนครได้จัดโครงการนี้ขึ้นมา^{๕๙}

สรุปว่าด้านวิธีการนำเสนอของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลพบว่าการแสดงธรรมหรือการบรรยายของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ใช้ในสถานศึกษาคือการจัดเทศน์มหาชาติซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าควรมีการปรับประยุกต์ให้มีความทันสมัยเพิ่มขึ้นจากเดิมและมีการสร้างบรรยากาศเพื่อให้เป็นองค์ประกอบให้เยาวชนได้มีการซึมซับบรรยากาศทางความรู้สึกเก็บไว้ในความทรงจำและมีส่วนร่วมในการจัดพื้นที่และมีการเสนอให้เห็นว่าควรมีการจัดทำนิทรรศการเชิงวิชาการเพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมรับฟังได้มีการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ทางวิทยากรก่อนอาจจะไม่ได้กล่าวถึงหรืออาจมีการตกหล่นไปบ้าง

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ใบแย้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรางนบุรี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางบุญเรียม จันทร์ชุกุลิน, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านตำหรุ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายรวมพล โทอาษา, นักเรียนโรงเรียนบ้านตำหรุ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายสิทธิเดช ศรีสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงาน(receiver) ของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ต่อผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปแยกประเด็นปัญหาได้ทั้งหมด ๓ ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นที่หนึ่งเยาวชนมีความต่างวัย ประเด็นที่สองเยาวชนไม่มีพื้นฐาน และประเด็นที่สามเยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์ตาม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่งเยาวชนมีความต่างวัยการบรรยายของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนภายใต้โครงการพระเวสสันดรสอนเด็กซึ่งเป็นโครงการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ได้เกิดแนวคิดวิธีการในการดำรงชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยอิงเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกขึ้นมาเป็นแบบอย่างในการพิจารณาตัวเลือกถึงคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละตัวละคร แต่การเข้าร่วมรับฟังของเยาวชนนั้นมีช่วงวัยอายุของกลุ่มเยาวชน ที่เข้ารับฟังการบรรยายแตกต่างกันซึ่งมีตั้งแต่ในระดับของประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย^{๖๐} ซึ่งการมีช่วงวัยที่ต่างกันจึงทำให้กระบวนการคิดวิเคราะห์ของเยาวชนนักเรียนนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันไป โดยช่วงชั้นประถมอาจจะฟังเรื่องราวของการเทศน์มหาชาติหรือเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกไม่แตกฉาน^{๖๑} หรือเข้าใจมากนักส่วนในมัธยมต้นอาจจะมีการเข้าใจในบางส่วนและมัธยมปลายอาจจะมีการเข้าใจในหลายๆภาคส่วนเพราะในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นเป็นช่วงที่มีการเรียนการสอนถึงเนื้อหาสาระในภาควิชาภาษาไทยที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องราวเทศน์มหาชาติดังนั้นเมื่อมีความแตกต่างในช่วงวัยแล้วจึงมีข้อเสนอแนะว่าอยากให้กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการจัดสรรบริหารเรื่องให้สอดคล้องกับช่วงวัยต่างๆที่เยาวชน^{๖๒} จะได้มีการรับฟังนั้นหมายถึงการได้ทำการบ้านมาก่อนหรือการวางแผนมาก่อนว่าตรงคณะพระวิกรจำมาเทศนาในช่วงชั้นเยาวชนใดและมีการเตรียมเนื้อหาสาระที่ตรงประเด็นมากขึ้นให้ผู้ฟังสามารถที่จะคิดวิเคราะห์ตามเนื้อหาในลำดับการนั้นๆหรือเนื้อหาการเทศน์นั้นๆ^{๖๓}

ประเด็นที่สองเยาวชนไม่มีพื้นฐานเยาวชนหลายหลายคนที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมฟังกิจกรรมเทศน์มหาชาติที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้เข้ามาจัดกิจกรรมโครงการนั้นบางคนไม่มีพื้นฐานในการฟังเทศน์มหาชาติหรือไม่มีพื้นฐานในการฟังเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก^{๖๔} ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ทางกลุ่มได้นำมาเป็นเครื่องมือในการใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเลยดังนั้นอาจจะทำให้กลุ่ม

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางบุญเรือน จันทร์ชุกุลิน, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านตำหรุ, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระเจษฎาภรณ์ จนทสโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางสาวพัชรพร เข้มกลัด, นักเรียนโรงเรียนหัวหิน, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระเจษฎาภรณ์ จนทสโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ใบแย้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรางมณี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

เยาวชนไม่สามารถที่จะมีความเข้าใจโดยพื้นฐานของผู้รับฟังเองจึงมีข้อเสนอแนะว่าอยากให้ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญามีการทำบอร์ดกิจกรรมตามที่ได้แนะนำไปเบื้องต้นแล้ว ^{๖๕}

ประเด็นที่สาม เยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์ตามผู้รับฟังเข้าฟังการบรรยายของทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาถือว่าเป็นโอกาสที่ดีที่มีคณะพระวิทยากรมาแสดงพระธรรมเทศนาโดยเป็นการร่วมมือกับสถานศึกษาถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมากแต่เยาวชนบางคนไม่สามารถวิเคราะห์ตามได้เนื่องจากทางพระวิทยากรได้จัดรูปแบบเป็นการเทศน์มหาชาติซึ่งเยาวชนอาจมีความเข้าใจว่าเป็นเพียงแค่การแสดงธรรมดั่งนั้น ทางเยาวชนจึงไม่ตระหนักถึงความสำคัญว่าจะตั้งใจฟังหรือวิเคราะห์ตามไปเพื่ออะไรดั่งนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าถ้าทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการทำแผ่นพับเล็กๆ เอกสารในการร่วมรับฟังการบรรยาย^{๖๖} และให้ทางคณะเยาวชนที่เข้ารับฟังการบรรยายจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการศึกษาอ่านตามไปด้วยจะทำให้เยาวชนสามารถพินิจพิเคราะห์วิเคราะห์ตามที่พระวิทยากรได้แสดงออกมาแล้ว

สรุปว่าด้านผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลพบว่าเยาวชนผู้เข้าร่วมรับฟังการบรรยายบางช่วงขึ้นอาจมีความต่างวัยมากเกินไปดั่งนั้นจึงเสนอแนะให้มีการจัดช่วงระยะเวลาที่แบ่งเกณฑ์ของเยาวชนหรือนักเรียนที่ร่วมรับฟังการบรรยายและเยาวชนบางคนที่ไม่มีพื้นฐานในการรับรู้เรื่องราวของเนื้อหาสาระที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญานำมาใช้ก็เสนอแนะให้มีการตั้งนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้และเยาวชนบางคนไม่สามารถวิเคราะห์ 3 ได้จึงอยากให้ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้มีการทำเอกสารที่เกี่ยวข้องอาจเป็นข้อสรุปในการอ่านหรือพิจารณาตาม

๔.๖ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประเด็นหลักการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียด ดังนี้

หลักการในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกันกับสถานศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในช่วงระยะเวลานั้น การทำงานภายใต้กิจกรรมโครงการที่ชื่อพระเวสสันดรสอนเด็ก เป็นการทำงานในรูปแบบของการจัดเทศน์มหาชาติ ซึ่งทางกลุ่มทางพระวิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้นำมาใช้คือเรื่องราวของพระเวสสันดร โดยมีการยกตัวละครเทียบเคียงกับคุณลักษณะคุณธรรมประจำแต่ละกัณฑ์ แต่ละตัวละครเพื่อให้นักเรียนได้มีการเปรียบเทียบและคิดวิเคราะห์ตามตรรกะวิธีคิดที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้จัดสรรรูปแบบลงมาทำงานในการเทศน์มหาชาตินั้น ^{๖๗} ถือเป็นขนบธรรมเนียม

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายธีรพล เข่งวา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ สามเณรสมเกียรติ ปานทอง, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระเจษฎาภรณ์ จนทสาโร, วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

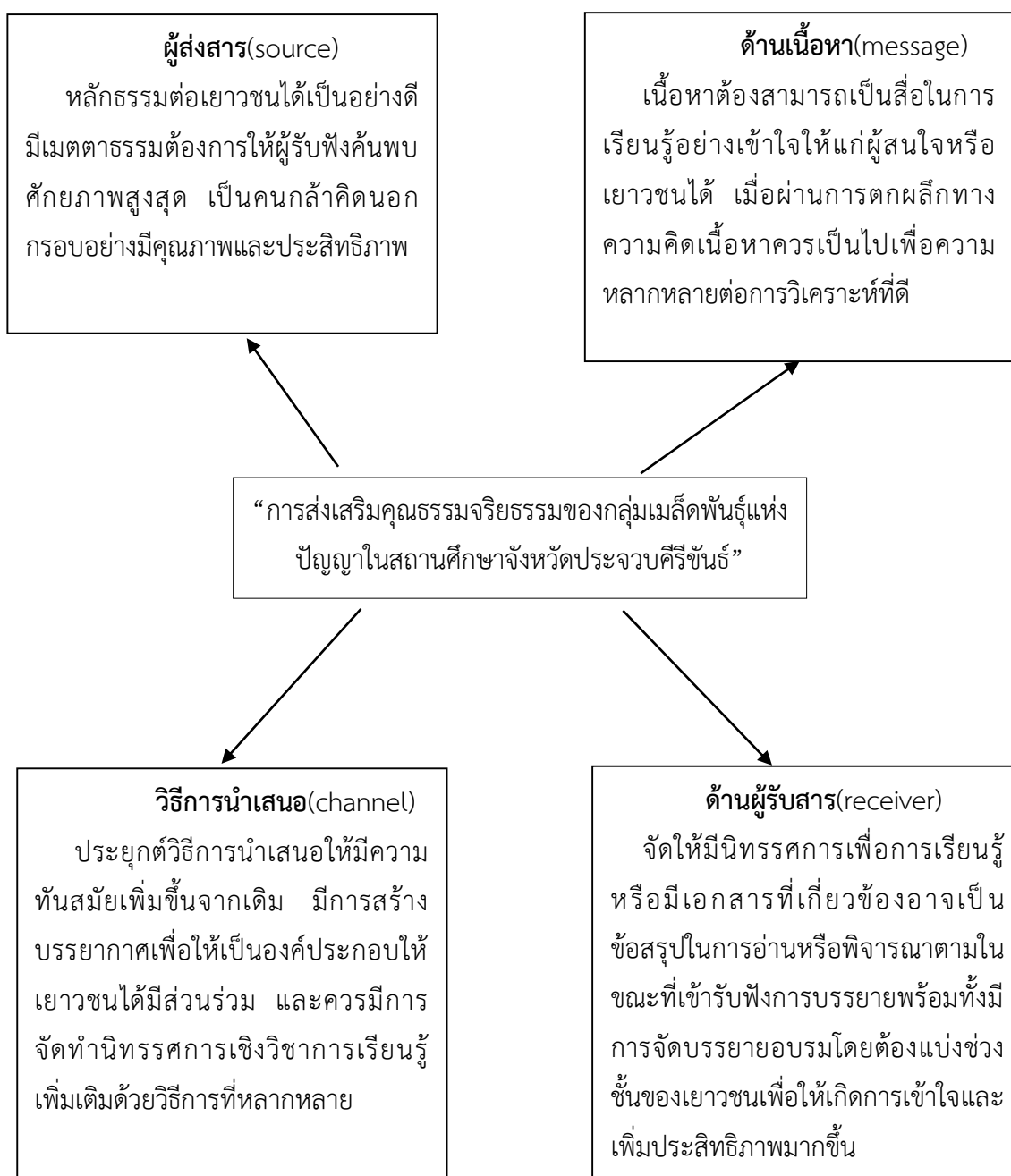
วัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งงามาแต่โบราณโบราณซึ่งการจัดเทศน์มหาชาติโดยปกติจะเข้าใจว่าเป็นการจัดการในวัดวาอารามมาเนิ่นนานการเทศน์มหาชาตินั้นมีจุดเริ่มต้นจากสมัยครั้งพุทธกาล ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติมาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยซึ่งในความเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งงาวันนี้ทางสถานศึกษาได้มีการจัดสรรเนื้อหาให้ลงสู่ในบทเรียนโดยเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕^{๖๘} ที่มีเนื้อหาสาระเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกอยู่ในหนังสือภาควิชาสาระภาษาไทยตั้งแต่เมื่อกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้เข้ามามีบทบาทในการแสดงธรรมเทศนาอันใช้เรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและยังถือเป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ดั่งงาให้กำเนิดเกิดขึ้น ทั้งสถานศึกษามีความยินดียิ่งเพราะเมื่อทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้ลงทำงานในสถานที่และเวลาจริงก็ปรากฏเกิดผลที่ดีโดยทางกลุ่มได้มีการเปรียบเทียบเรื่องราวคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในตัวละครและเนื้อเรื่องควบคู่กับการแสดงธรรม จนทำให้เยาวชนที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมรับฟังมีการคิดวิเคราะห์ตามหลักเหตุและผลที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้แสดงธรรมบอกมานั้นจึงทำให้เกิดกระบวนการที่ดีขึ้น^{๖๙}

^{๖๘}สัมภาษณ์ นายเอียรชัย แสงชาติรี, ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๖๙}สัมภาษณ์ นายสืบศักดิ์ ใบแย้ม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลปรางนบุรี, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐

๔.๗ องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย (Body knowledge)

จากการทำวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังต่อไปนี้

จากแผนภาพที่ ๔.๗ แสดงองค์ความรู้ที่ได้มาจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” สามารถอธิบายในด้านต่างๆได้ดังนี้

๔.๗.๑ บทบาทกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา(ผู้ส่งสาร(source))

“เพราะเป็นผู้ถ่ายทอดจึงเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุด” ในบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาเป็นบุคลากรที่ใช้ความรู้ความสามารถตนเองในการปรับประยุกต์เนื้อหาสาระธรรมะให้กลับมามีชีวิตในกลุ่มเยาวชนคนนักคิด สิ่งหนึ่งที่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญามักแสดงออกอย่างจริงจังคือความมั่นคงในความเชื่อต่อเป้าหมายและอุดมการณ์ของตนเองและกลุ่ม เมื่อยืนหยัดและมั่นคงต่ออุดมการณ์เป้าหมาย ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของธรรมะและเป็นผู้พยายามฝังรากเมล็ดพันธุ์ทางความคิดให้กับเยาวชนจึงชวนขวยดี้นรนเพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมในองค์ความรู้อย่างไม่จบสิ้น การแสดงออกอย่างมืออาชีพแต่เปี่ยมล้นด้วยความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์จึงไม่ทำให้ความเป็นบุคลากรทางศาสนาอยู่หนึ่ง มีการพัฒนาต่อยอดให้กับตนเองและมีการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้กับผู้รับอย่างมีประสิทธิภาพ การฟังทลายกำแพงทางความคิดว่าคนทุกคนเป็นมาเช่นไรจะเป็นไปเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ทางเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้เข้าไปใกล้ชิดประสบความสำเร็จ ความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ไม่เฉพาะแก่กลุ่มบุคคลกรแต่ทุกการทำงานของ กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญายังสะท้อนไปถึงการรับผิดชอบต่อเยาวชนกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอีกเช่นกัน

๔.๗.๑ ด้านทางข้อมูลที่นำไปส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม(เนื้อหา(message))

ข้อมูลที่นำไปใช้ควรคำนึงถึงผลที่เกิดเป็นหลักกว่าสิ่งที่ผู้สื่อสารจะนำไปใช้นั้นเป็นประโยชน์ มากน้อยเพียงไร ผู้ใช้มีการคิดวิเคราะห์ตกผลึกมีความเข้าใจเพียงไหน อย่างในกรณีของทางกลุ่ม เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้นำไปใช้นั้นเพื่อต้องการให้เยาวชนมีความกล้าคิดออกนอกกรอบแตกออกใน หลายประเด็นได้ แต่ในขณะเดียวกันทางกลุ่มพระวิทยากรก็ยังสามารถควบคุมส่วนของเนื้อหาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเป็นดังนี้แล้วจึงเป็นการเอื้อประโยชน์อย่างมหาศาลให้แก่ผู้เข้าร่วมรับฟัง ประเด็นถัดมาคือเนื้อหาที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารนั้นยังสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นคุณประโยชน์หลักได้อีกทางหนึ่ง ในกรณีของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้มีการจัดวางรูปแบบให้ กิจกรรมโครงการที่กำลังดำเนินอยู่นั้นเป็นไปเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับตัว ละครจึงทำให้เยาวชนสามารถเรียนรู้ได้และได้รับผลประโยชน์หลายๆด้านในครั้งเดียวกัน

๔.๗.๓ ด้านวิธีการนำเสนอ(channel)

ในวิธีการนำเสนอหรือรูปแบบที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้เลือกนำมาใช้อาจมีความ แตกต่างตากงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดการใช้กันจากที่อื่น การนำเสนอขึ้นเกิดจาก ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้หยิบเอาเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของบุคลากรในกลุ่มมาใช้ซึ่งส่วนใหญ่

เป็นนักเทศน์ทั้งสิ้น ดังนั้น การเทศน์มหาชาติจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือยากสำหรับบริบทของบุคลากรในกลุ่มนี้เลย แต่สิ่งหนึ่งที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้หยกหยิบนำมาใช้ก็ได้มีการประยุกต์ให้ลงตัวคือแม้จะเป็นการเทศน์มหาชาติในรูปแบบการนำเสนอก็จริง แต่สิ่งที่ทางกลุ่มได้มีการจัดการเพิ่มเติมคือให้มีความเป็นสากลมากขึ้นคือไม่คร่ำครึ โบราณ หรือเป็นอุปสรรคต่อการรับฟังการเข้าถึงของผู้รับฟังเลย และสิ่งหนึ่งที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้ซ่อนไว้ในการจัดทำรูปแบบในการสื่อสารนี้คือการซ่อนกลิ่นไอไว้ในสถานที่ที่จะเป็นตัวเล่าเรื่องราวและเป็นการสร้างบรรยากาศทางความทรงจำเพราะเมื่อไหร่ที่มีการส่งเสริมให้เยาวชนหรือเด็กนักเรียนหรือผู้เข้ารับฟังการบรรยายได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของจะเป็นการสร้างความเป็นส่วนร่วมให้กับความทรงจำของเขาโดยอัตโนมัติ และในการจัดกิจกรรมควรมีการจัดทำนิทรรศการเชิงวิชาการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนที่เข้าร่วมการอบรมได้มีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเป็นการต่อยอดทางความรู้เพื่อเยาวชนบางคนที่มีความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องราวที่ทางกลุ่มได้นำเสนอไปในเบื้องต้น

๔.๗.๔ ด้านผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา(receiver)

สำหรับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามสถานศึกษานั้นสิ่งหนึ่งที่ถือเป็นสิ่งปกติพื้นฐาน คือ เยาวชนมีความต่างวัย ต่างช่วงชั้นและมีความต่างกันเลยความสามารถคิดวิเคราะห์ได้ ทางกลุ่มวิทยากรจึงควรมีวิธีการจัดการข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนหรืออาจมีการแยกช่วงชั้นให้เหมาะสมตามระดับความเข้าใจส่วนใหญ่จึงจะทำให้การเข้าสู่แกนของเนื้อหาสาระองค์รวมจะได้สอดคล้องและกันไปในทิศทางเดียวกัน การส่งเสริมให้เกิดการรักการอ่านเพิ่มเติมเป็นสิ่งควรมีอย่างยิ่งเช่นการจัดบอร์ดนิทรรศการให้แก่ผู้สนใจและผู้ที่ไม่สนใจตามไม่ทันในขณะที่เข้ารับฟังการบรรยาย เยาวชนจำนวนหนึ่งที่กำลังฟังอยู่อาจหลุดสมาธิในขณะที่ฟังการบรรยายสิ่งที่ควรมีคือการเพิ่มแผ่นประมวลความรู้ของเนื้อหาสาระ เพราะเมื่อใดที่ผู้เข้าร่วมรับฟังการบรรยายขาดบางช่วงบางตอนไปจะทำให้ไม่มีความสนใจต่อเนื่องในการรับฟังจึงควรมีการทำเอกสารที่เกี่ยวข้องอาจเป็นข้อสรุปในการอ่านหรือพิจารณาตาม ซึ่งถือเป็นประโยชน์สำหรับภาพรวมที่จะเกิดขึ้นในการรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๓. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยทางผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ รูป/คน ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากโรงเรียนจำนวน ๙ สถานศึกษาด้วยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น ๓ กลุ่มคือ ผู้บริหารจำนวน ๙ คน ตัวแทนนักเรียนจำนวน ๙ คน วิทยากรจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจำนวน ๒ รูป รวมทั้งหมด ๒๐ รูป/คน ได้ผลสรุปดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้พบเห็นว่า การสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษามีสถานศึกษา เป็นจำนวนมากที่ได้ละเลย หรือขาดความเข้มแข็งในการที่จะรักษาหรือส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร ทั้งที่เป็นผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้เพราะมีการมุ่งเน้นการผลิตคนให้มีความรู้เป็นปริญญาชนมากกว่าปัญญาชน หรือบางแห่งผลิตคนแต่เป็นคนที่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ มีแต่วุฒิการศึกษาเป็นเครื่องประดับเท่านั้นหรือผลิตคนที่มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม หรือมีทัศนคติและค่านิยมที่ผิดๆ จนทำให้คนในสังคมวัดคุณค่ากันที่ผลประโยชน์ การมุ่งหาสิ่งตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างขาดคุณธรรมประจำใจ มีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยัง ได้ให้ความเห็นว่าการแก้ไขหรือการสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษา เมื่อเยาวชนต้องการการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนในการเติมเต็มเรื่องการให้ความรู้ทางด้านคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่ในปัจจุบันแม้จะมีภาควิชาอันเกี่ยวเนื่องกับคุณธรรมจริยธรรมก็จริงอยู่ แต่สิ่งหนึ่งที่ขาดแคลนและแลดูเป็นอุปสรรคปัญหาต่อสถานศึกษาคือการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจที่จะเป็นผู้เอื้อคุณสมบัตินี้ต่อเยาวชน ซึ่งในปัจจุบันนั้นบุคลากรครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อทุกๆวิชา วิชาหลักที่เป็นแกนในการสอบเท่านั้นจึงถูกยกย่องส่งเสริม แต่วิชาที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์กลับถูกลดทอนคุณค่า เมื่อเป็นเช่นนี้จึงส่งผลกระทบในระยะยาวต่อเยาวชนนักเรียนนักศึกษาเพราะการที่สังคมลดทอนบทบาทการส่งเสริม

คุณธรรมจริยธรรมจึงกลายเป็นรูปแบบของชิ้นผลงานเอกสารเล็กน้อยเท่านั้น ครูผู้สอนจึงขาดความกระตือรือร้นขาดแรงบันดาลใจขาดทักษะที่จะเป็นผู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้ในสมัยโลกาภิวัตน์เช่นนี้

๒. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อพิจารณาจากทางทีมงานกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาซึ่งเป็นบุคลากรรุ่นใหม่ทางศาสนาได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแม้เป็นช่วงเวลาที่ไม่นานนักได้มีกำหนดการทำงานร่วมกับสถานศึกษาต่างๆในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการวิจิตต์ต่อมุมมองทางศาสนาให้กับเยาวชนได้สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยที่ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาทำงานภายใต้ชื่อโครงการว่า “พระเวสสันดร สอนเด็ก” โดยเป็นการใช้วรรณกรรมทางศาสนาเข้ามาใช้เป็นการในกลางพูดคุยและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดในรูปแบบของการเปรียบเทียบสอนสอนวิจิตต์ในการวิเคราะห์โดยที่มีการเคล้าบรรยากาศในการนำเสนอด้วยรูปแบบการเทศน์มหาชาติ เป็นการสร้างภาพจำทางวัฒนธรรมให้ลงสู่เยาวชนซึ่งผ่านการมีส่วนร่วม ทุกอย่างมีเป้าหมายชัดเจนไปยังกลุ่มเยาวชนที่เป็นนักเรียนนักศึกษาที่อยู่ในสถานศึกษาได้ใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่นอย่างถูกต้อง โดยทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้ทำงานร่วมกันกับหลายสถานศึกษาเมื่อทางผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ประสานงานสถานศึกษาต่างๆที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้โดยคัด ๙ แห่งที่อยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยเฉพาะเพื่อสะดวกในการติดตามผล หลังจากที่ได้เสร็จสิ้นโครงการผู้วิจัยได้ทำเรื่องเข้าสู่กระบวนการเพื่อขอทำโครงการอันเกี่ยวเนื่องกับกลุ่มนี้เพื่อศึกษาเป็นกรณีตัวอย่าง โดยใช้ชื่อวิจัยว่า “การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ซึ่งได้มีการขอเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็นผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโครงการตัวแทนของแต่ละสถานศึกษา ตัวแทนนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละสถานศึกษา และขอสัมภาษณ์วิทยากรจากทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา แม้นข้อกล่าวถึงส่วนใหญ่จะเป็นการชื่นชมถึงการกล้าทำในสิ่งที่แตกต่างเพื่อเยาวชนด้วยคำขอบคุณ แต่การวิจัยนั้นเพื่อหาข้อสรุปเพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ดำเนินงานเป็นต้นแบบจึงได้ข้อสรุปจากการลงทำงานทั้งการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่นำมาใช้โดยหลักคือทฤษฎีของเบอร์โกล เรื่ององค์ประกอบแห่งการสื่อสาร จึงพอได้เห็นแนวทางข้อสรุปได้ดังนี้การทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ใช้เวลาและความสามารถของบุคลากรในกลุ่มมาทำงานเพื่อสังคมโดยใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละคนมาทำงานด้านการเผยแผ่โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการประยุกต์ธรรมะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมออกมาในรูปแบบของการเทศน์มหาชาติ เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลของพระเวสสันดรชาดกเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาธรรมะโดยซ่อนกุศโลบายทางความคิดให้กับเยาวชนในสถานศึกษา เพราะมองเห็นว่าเป็นการดึงศักยภาพแฝงด้านจิตสำนึกที่งดงามในตัวบุคคลให้เกิดขึ้นตามชื่อและความเชื่อของทางกลุ่มคือ “เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา” เพราะเชื่อว่าเยาวชนทุกคนควรถูกปลูกฝังความคิดที่ดี และส่งมอบพฤติกรรมการแบ่งปันองค์ความรู้จากพี่สู่น้อง จากพระสู่เยาวชน ถือเป็นแผนปฏิบัติการที่มีประโยชน์ในวงกว้างต่อสถานศึกษา

๓. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา กับ สถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเยาวชนนั้น ควรเป็นไปเพื่อการปลูกฝังแนวความคิด เพื่อก่อให้เกิดมุมมองทัศนคติที่ดีในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน กระแสสังคมที่อ่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนจดจำหรือมีส่วนเร่งไปตามความเสื่อมได้อย่างง่ายดาย บุคลากรทางศาสนาจึงควรเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมของสังคมในการช่วยขัดเกลา การเผยแพร่เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทรงอิทธิพลที่ยังใช้การได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากกรณีศึกษาจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานด้านเผยแพร่ด้วยการเน้นย้ำเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เยาวชนโดยใช้วรรณกรรมทางศาสนาเป็นข้อมูล ใช้การเทศน์มหาชาติเป็นวิธีการและเยาวชนเป็นผู้รับสารโดยตรง นั้นเป็นกระบวนการขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพตามทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล แต่ยังคงควรมีการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นไปอีกตามผลการศึกษาและข้อเสนอแนะในบทที่ ๔ ตามที่กล่าวมา

จากการทำงานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” นั้น พบว่า เยาวชนไทยในปัจจุบันกำลังตกอยู่ในสภาวะที่ควรรักษาเพราะเมื่อกระแสของสังคมนิยมที่กำลังถาโถมอยู่นั้นเป็นเหตุที่ทำให้ผู้ปกครองบริบทสังคมโดยรอบของเยาวชนมีการเร่งรีบ กอบโกย แต่ความสะดักสบายอย่างบ้าคลั่ง โดยไม่มีเวลามาทดแทนในบางช่วงเวลาที่ขาดหายเช่น การสอนเรื่องคุณงามความดี การรักษาศีล การมีคุณธรรมจริยธรรม หรือการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดแก่ลูกหลาน ระบบต่อมาในการรองรับช่วงเวลาอันถือว่ากลายเป็นหน้าที่โดยตรงคือสถานศึกษาที่ควรจะเป็นผู้ต้องทำการสอนที่มากกว่าการให้ความรู้คือให้หลักความเป็นคน เป็นเยาวชน เป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม ทว่าระบบของการศึกษานโยบายกลับสวนทางกันกับอดีตที่ครูจะพึงสอนได้เพราะมีจิตวิญญาณของผู้ให้เป็นรากฐานสำคัญ ปัจจุบันกระบวนการทางการศึกษาโดยวิชาชีพครูนั้นกลับอ่อนลงทางด้านจิตวิญญาณของแม่พิมพ์แต่จำต้องเพิ่มทางผลงานทางวิชาการให้มากขึ้นจนไม่มีเวลาเพาะเมล็ดพันธุ์ที่ดีคืนสู่สังคม ซ้ำร้ายกระแสของสังคมกลับบ่งชี้ว่าผู้เรียนเก่งคือจุดสูงสุดของระบบการศึกษาจึงทำให้ผู้ปกครองบางส่วนนำพาบุตรหลานเยาวชนส่งเสริมให้ร่ำเรียนแต่วิชาหลักอย่างย่งยวด วิชาในความรู้สึกลับแบบนามธรรมก็ถูกลดทอนความสำคัญลงเช่นวิชาทางศิลปกรรม รวมถึงคุณธรรมจริยธรรม ด้วยเหตุนี้เมื่อมีกลุ่มบุคลากรทางศาสนาแจ้งเหตุว่านี่คือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน การรอคอยที่จะส่งมอบเมล็ดพันธุ์ทางธรรมะ หรือทางคุณธรรมจริยธรรม ไม่ได้มีความสำคัญเหมือนสมัยก่อน ไม่สามารถรอคอยให้ผู้คนเข้าวัดเพื่อมาศึกษาธรรมะได้ กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจึงทลายกำแพงช่องว่างตรงนี้ลงและทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก นำโครงการธรรมะเข้าสู่โรงเรียน นำเมล็ดพันธุ์ทางความคิดในการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมเข้าสู่เยาวชน นำเรื่องราวคุณธรรมจริยธรรมไปหยั่งลงให้กับพลเมืองของชาติ แม้จะเป็นส่วนน้อยแต่เมื่อใดที่มีกลุ่มบุคคลากรทางศาสนาเห็นและได้ใช้เป็นกำลังใจตนเองว่าท่านก็สามารถทำได้ มากขึ้นๆเมื่อนั้นบทบาทที่ดั่งามของพระภิกษุสงฆ์หรือบุคคลากรทางศาสนาย่อมมีประโยชน์อย่างกว้างขวางและเป็นประโยชน์โดยตรงต่อเยาวชนด้วย

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการงานภาคปฏิบัติของการกลุ่มพระรุ่นใหม่ สร้างแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอันแตกต่างออกไปโดยเน้นการสร้างแนวคิดให้กับเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งการทำงานของของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญานับเป็นกลุ่มผู้เผยแพร่ศาสนาให้สอดคล้องกับความเป็นไปในสังคมยุคปัจจุบัน อันเป็นการลดทอนปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นโดยเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนร่วมกับสถานศึกษา ด้วยวิธีการแสดงธรรมสะท้อนอัตวิสัยของพระโพธิสัตว์ชาดกที่หยิบยกเป็นกุศโลบายในการสอนเพื่อให้เยาวชนสามารถเปรียบเทียบและคิดตามได้โดยนัยยะวรรณกรรมทางศาสนา และเป็นวิธีการปลูกฝังแนวความคิดในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามแบบอย่างของพระเวสสันดรโพธิสัตว์ เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและศึกษาค้นคว้าในประเด็นดังกล่าว แล้วจึงอภิปรายผลในสาระสำคัญและสนใจได้ดังนี้

๑) การมีบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ยังคงสำคัญต่อสังคมไทย

การทำงานของของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจากการศึกษาข้อมูลของผู้วิจัยทำให้เห็นถึงช่องว่างของสังคมที่ยังมีความต้องการการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ให้ฐานะหน้าที่การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะสังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหาต่างๆ ที่สะท้อนถึงเส้นศีลธรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมจริยธรรมที่ลดลงจนอยู่ในขั้นวิกฤติ เกิดปัญหาหลากหลายทาง หนึ่งในจำนวนประชากรที่ควรคำนึงถึงคือ เยาวชน เพราะเยาวชนเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะกลายเป็นแกนหลักที่สำคัญในอนาคตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า เมื่อเยาวชนขาดการอบรมเรียนรู้หลักธรรมเพื่อไปปรับใช้ในวิถีชีวิตสิ่งเร้ารอบตัวจึงทำให้เป็นผลทำให้เยาวชนเกิดการจดจำและซึมซับสิ่งที่ไม่ดีดังนั้นไปใช้แทนและเป็นบ่อเกิดให้สังคมจึงเป็นไปอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน แต่เมื่อทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งเติมเต็มช่องว่างโดยเน้นไปที่สถานศึกษาเพราะเป็นสถานที่ที่มีเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งจำนวนมากจึงถือเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการเริ่มต้นแนวความคิดการทำงาน เมื่อมีการลงทำงานเผยแผ่อย่างเป็นรูปธรรมโดยการร่วมมือกันกับสถานศึกษาแม้จะเป็นแค่เพียงจำนวนหนึ่งของสถานศึกษาทั้งหมดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่ก็เมื่อลงลึกศึกษาการทำงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานด้วยวิธีการเน้นเยาวชนเป็นสำคัญก็พบว่า ทางกลุ่มมุ่งเน้นวิธีการส่งเสริมด้วยการให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้คือความเข้าใจเป็นสำคัญ ด้วยเห็นว่าเมื่อเยาวชนคิดเองได้ คิดเองเป็น ต่อให้เผชิญเหตุการณ์ใดๆ ในอนาคตที่จะมาถึง การวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์และการตัดสินใจโดยใช้เส้นศีลธรรม อันเป็นคุณธรรมจริยธรรมในทางที่ถูก ย่อมจะเป็นไปทิศทางที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของเยาวชนเอง ซึ่งวิธีการนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความเฉลียวฉลาดเชิงจริยธรรม (Moral intelligence) ของ Lennick และ Fred Kiel ที่กล่าวว่า ความเฉลียวฉลาดของมนุษย์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้เคยผ่านเหตุการณ์ใดๆ เพื่อกลายเป็นความรู้ความคิดที่ติดตัวต่อไปในอนาคตยิ่งเฉพาะในทางจริยธรรม โดยทางผู้บริหารของสถานศึกษาและตัวแทนของเยาวชนคือนักเรียนของสถานศึกษานั้นๆ เป็นผู้ข้อมูลสำคัญในการศึกษางานวิจัยนี้ต่างชี้ชัดลงไปว่า การทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาเกิดผลว่าเยาวชนในสถานศึกษามีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าแต่เดิมเมื่อมีการเข้ามาทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา นั้นเป็นการสะท้อนว่าสถานศึกษาต่างๆ ยังมีความต้องการให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทส่วนร่วมในการทำหน้าเป็นผู้เผยแพร่และให้ความรู้

เชิงคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาโดยในกรณีที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาจำนวน ๙ แห่ง ได้คำตอบนี้มาทั้งสิ้น จึงเป็นเหตุที่สมควรและน่าสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้มีการเข้าเติมเต็มในความต้องการนี้ให้แก่สังคม

๒) การส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพให้ศาสนบุคคลถือเป็นสิ่งสำคัญ

จากการศึกษาของผู้วิจัยที่ได้เก็บข้อมูลและศึกษาการทำงานจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาโดยภาคสนามแล้วทำให้ผู้วิจัยได้พบเห็นทั้งเหตุของปัญหาของจุดเริ่มต้นของการทำงานของ กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษา จนวิธีแนวทางการทำงานของกลุ่มกับสถานศึกษา และ สภาพการณ์หลังจากเสร็จกิจกรรมของการของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาแล้ว สิ่งหนึ่งที่พบเห็นคือ ผู้ส่งสาร อันหมายถึงกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่ไดรรวมกลุ่มกันขึ้นมา ซึ่งผู้ส่งสาร ตามหลักทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โลนนั้น ผู้ส่งสารควรเป็นผู้เข้าใจในแก่นสารสาระของเนื้อหาที่ตนจะพูด กล่าว หรือเผยแผ่อย่างดีที่สุด ทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ทางผู้วิจัยได้ทำการศึกษานั้น ผู้เผยแผ่ได้ทำการทบทวน และฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดีและสามารถประยุกต์ให้ผู้รับสารเข้าใจได้ในระดับที่น่าพึงพอใจในภาพรวมทั้งหมด แต่เมื่อวิเคราะห์ว่า รูปแบบการทำงานเช่นนี้หากไม่ใช่กลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาจะสามารถทำงานหรือต่อยอดในวิธีการของตนได้เช่นนี้หรือไม่ หรือหากเป็นกลุ่มบุคคลอันเป็นศาสนบุคคล กล่าวคือพระสงฆ์ก็สามารถทำเช่นนี้ได้หากผ่านกระบวนการฝึกฝนจนชำนาญ ถือเป็นการเพิ่มศักยภาพให้เกิดแก่ตัวผู้ส่งสารเอง เพราะถือเป็นการสำคัญด่านแรกของการสื่อสารหรือเผยแผ่ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือหลักธรรมหมวดอื่นๆ เมื่อมีการเริ่มต้นการเตรียมความพร้อมในตัวผู้พูด วิทยากร หรือผู้เทศน์แล้ว การส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องก็เป็นสิ่งที่น่าให้ความสำคัญ เพราะในกรณีของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาเมื่อกิจกรรมโครงการสิ้นสุดก็ยังเป็นเรื่องที่กล่าวถึงต่อสถานศึกษาถึงกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาเพื่อเยาวชนได้เกิดองค์ความรู้ที่ดีขึ้นในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ ซึ่งถือเป็นประโยชน์ต่อสังคมจึงมีข้อเสนอแนะกับทางกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ดังนี้

๑. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาโดยมีการขยายเครือข่ายของกลุ่มให้มีจำนวนบุคลากรและจัดสรรการทำงานที่เพียงพอต่อความต้องการ
๒. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทางกลุ่มเป็นที่รู้จักเพื่อเป็นโอกาสกับสถานศึกษาอื่นๆในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมโครงการและสถานศึกษาในจังหวัดอื่นๆ

๓. ควรเพิ่มกิจกรรมหรือโครงการที่ครอบคลุมนอกจากเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายก็ควรขยายไปสู่กลุ่มคนวัยทำงาน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

การศึกษาวิจัยในเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ที่ทางผู้วิจัยได้ศึกษาติดตามผลมาแล้วนั้นพอจะสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นรุมเร้าให้เยาวชนพยายามนอกรอบข้ามเส้นศีลธรรมไปในทางไม่ดีนั้นมีอยู่มากหนทางหนึ่งที่ทางกลุ่มนี้ได้ช่วยเหลือผลักดันให้เยาวชนได้พบทางเลือกที่แตกต่างเพิ่มขึ้นตามความสามารถคือสร้างกิจกรรมหาหนทางในการนำเรื่องราว หลักธรรม คำสอน ไปประยุกต์ให้เกิดโครงการโดยเยาวชนได้มีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งกับศาสนา แต่หลังจากที่ได้ศึกษาเรื่องนี้แล้วพอจะพบเห็นว่ามีเรื่องอื่นที่ควรแก่การศึกษาและแนะนำว่าควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในการทำการวิจัย

๑. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพในการอบรมค่ายพุทธบุตรของกลุ่มวิทยากร
๒. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีการปลูกฝังแนวคิดด้วยการเข้าสอนศีลธรรมในคาบเรียน
๓. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างสัมฤทธิ์ผลในการเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยศึกษาเป็นกรณีๆไป

บรรณานุกรม

(๑)หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาคุณธรรม**

พื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙.

กิตติยา โสภณโกศัย. **คุณธรรม จริยธรรมและการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย,**

กรุงเทพมหานคร: สำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๕๕.

ทัศนีย์ સાக்க. **เอกสารการสอนวิชาปรัชญาการเมือง.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

เกษมบัณฑิต. ๒๕๕๘.

ประจักษ์ ประภาพิตยากร. **สมญาภิธานมหาเวสสันดรชาดก.** กรุงเทพมหานคร : สยามพัฒนา,

๒๕๒๒.

ประกาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ประเวศ วะสี. **ระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้.** นนทบุรี : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๕๐.

ผศ.บุญมี แท่นแก้ว. **จริยธรรมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.

พระครูวิจิตรธรรมโกศล (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). **กะเทาะเปลือกเวสสันดรชาดก.** พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๖.

พระเทพวิสุทธิเมธี. **ทางเดินของคนดี : กตัญญูทดแทนเป็นยอดแห่งความดี.** กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต. **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์**

ชุด คำวัด. สำนักพิมพ์ : เลียงเชียง, ๒๕๔๘.

พระธรรมกิตติวงศ์. **คำพ่อ คำแม่.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์สวย, ๒๕๕๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่.**

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๖.

พระราชวรมนิ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระราชวิจิตรปฏิภาณ. **มหาชาติ มหาเวสสันดรชาดก ฉบับทรงเครื่อง.** กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์ซีเอ็ดบุ๊ค, ๒๕๕๐.

พิภพ วังเงิน. **จริยธรรมทางธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมสาร, ๒๕๔๙.

พุทธทาสภิกขุ. **คุณธรรมสำหรับครู.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๗.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. **ความรู้คู่คุณธรรม.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

รศ.พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม(ต่อ)

รศ.สุทธีวรรณ ตันติรจนาวงศ์และคณะ. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ :

กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่น. ๒๕๕๖.

ล้วน สายยศ. ทฤษฎีทางจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓.

วศิน อินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๔.

วิจิตร ศรีสอาน. คุณธรรม ๘ ประการ. สยามรัฐ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๐.

ศ.ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร:
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ, ๒๕๔๓.

ศ.ธานีฤทธิ์ กรัยวิเชียร. คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
ข้าราชการพลเรือน, ๒๕๕๐.

ศ.สมน อมรวิวัฒน์. บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ. นนทบุรี : โรงพิมพ์และทำปก
เจริญผล, ๒๕๔๙.

ศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน,รองศาสตราจารย์สมภาร พรหมทา. มนุษย์กับการใช้เหตุผล.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๗.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์พิจารณา
เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐.๓

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำ
ความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและ
จริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐.

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

(๒)งานวิจัย

จิตรประสงค์ ชาวเจริญ.ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเล.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม(ต่อ)

ชอบ เอี่ยมประสงค์.สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.

ธนพงษ์ มงคล.ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม ในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย

แผนกประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

ธวัช ตัสโต.ความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิง
จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ,
๒๕๕๓.

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล.การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทยมี
วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความสำคัญ แนวทางการสอนและการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม
ให้นักเรียน.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓.

เบญจมาศ เอี่ยมอิม.การส่งเสริมจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
ประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกำแพงเพชร,
๒๕๕๐.

ประสาธ สุขเกษม.บทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่าย
คุณธรรม วัดอุโมงค์อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓.

ปริญญา ตรีธัญญา.บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน.วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๔.

ผกามาศ อ่อนบรรจง.ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรม ในโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

พระครูนิวิฐวิริยคุณ.การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนการกุศลของวัดใน
พระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๑.

พระมหาบุญมี ฐานักโร.บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน,
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม(ต่อ)

พระมหาสิงห์ชัย ธรรมโชติ (เขียวสุก). บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรม เยาวชนในตำบลศรีดงเย็น อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๐.

(๓) ภาษาอังกฤษ

Berlo K David, *The process of communication*, (New York, New York: Rinehart, & Winston, 1960).

Jean Piaget, *Piaget's Cognitive Development Theory*, (Journal of Behavioral Science Vol. 17 No.

1 , January 2011).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ใช้สถิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน อาจารย์บุญเรือง จันทร์ชุกกลิ่น รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคำหล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาให้กับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ใช้สถิติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นต่อให้พระอาจารย์สัมมาชน
คืนข้อมูล สำนักรับงานวิจัย ภายใน
๗ ธ.ค. ๖๐
(นางบุญเรือง จันทร์ชุกกลิ่น)

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวพัชรพร เข้มกลัด ประธานนักเรียนโรงเรียนหัวหิน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก ภิกษุสงฆ์จำพรรษา ณ วัด ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นให้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
พัชรพร เข้มกลัด

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสืบทศักดิ์ ใบแย้ม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปลายน้ำ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสถาบันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

- จินต์ ไทพร: ๖๕๖
โกบจิม: ๖๕๖
๖๕๖
๖๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน เด็กหญิงพัชรภรณ์ สีนสอน ประธานนักเรียนโรงเรียนบ้านปลายน้ำ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมสซิดพันธุ์แห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ยินยอมให้พระอาจารย์ล้มพาศย์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

เด็กหญิงพัชรภรณ์ สีนสอน

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางศิริรุ่ง หทัยรัตนานนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองวาว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสงฆะสังฆนายกเถรานุเถระ เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ด้วยความนับถือ
ในพระโอษฐ์คุณครู

๗ ๐ ๑ ๖ ๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอง่างน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน เด็กหญิงชนิษฐา แนบสนิท ประธานนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองวาว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รัชสประจำตวันสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

๓.๗.๖๖
๘/๑๒/๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน อาจารย์เดชะกู พงษ์แจ่ม หัวหน้างานกิจกรรมนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพปราง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมสสิกันแห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

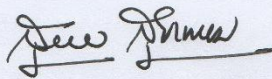
การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นิตินันท์ วัฒนกุลทอง

(นางสาว นิตินันท์ วัฒนกุลทอง)

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์: ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวรุ่งฟ้า เทียงตรง ประธานนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพปราง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสถาบันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญากับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้แจ้งให้กิจวัตรของพระอริ
(นบส.รุ่งฟ้า พัดลม)

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอง่วงน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายวัชรินทร์ ปลื้มจิตต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รัชสประจำตวันนิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญากับสถานศึกษาใน
จังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ข้าพเจ้า นายวัชรินทร์ ปลื้มจิตต์
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม
ในพระวิหาร อ.วังน้อย

อ.วัชรินทร์ ปลื้มจิตต์
รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขาม
๑๐.๕.๕. บ้านหนองขาม ๙

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอทุนอุดหนุนการวิจัย
เรียน เด็กหญิงธัญญะ ไทรน้อย ประธานนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองขาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสถาบันวัดนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาสู่สถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ฉันทิโก
๑.๗ ธันวาคม ๒๕๖๐
๘/๑๒/๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202/8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

วันที่รับเรื่อง ๒๑/๑๐/๖๐
วันที่/เดือน/ปี ๔ พ.ค. ๖๐
เวลา ๑๐.๐๐ น. ผู้รับ *Ang*

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายเอียร์ชัย แสงชาติ ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รัชสประจำตวันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินต้นแห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เสนอผู้อำนวยการ

1. เพื่อทราบ

2. เห็นควร. *มอ.พ.พระนครศรีอยุธยา*

8/11/19

ขอแสดงความนับถือ

Dr. Surapong Suanpradom

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

*พระครู/มอ.พ.พระนครศรีอยุธยา
ทำเนียบให้ลงนามอนุญาตให้
เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย มอ.พ.*

เอียร์

(นายเอียร์ชัย แสงชาติ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยา

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรติดตอ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวพิมพ์ภัส วงศ์คงคำ ประธานนักเรียนโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสถาบันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- ผอ. นายสุวิทย์ ชูตอกไม้
เป็นผู้ตอบคำถามและให้การสัมภาษณ์.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรติดต่. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายธีรพล ช่างวาท รองผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก ทรสประจำตวันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นายธีรพล ช่างวาท
รองผู้อำนวยการโรงเรียน
วังไกลกังวล

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวกนก ธรรมโรจน์ ประธานนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสถาบันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาสู่สถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทนาให้พระ: นิสิต เก็บข้อมูล เพื่อ การวิจัย

ขอแสดงความนับถือ

กนก ธรรมโรจน์

เป็นนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก
โทรติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน เด็กหญิงรัชนิ แอม ประธานนักเรียนโรงเรียนบ้านปากคลองปราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมสซิดพันธุ์แห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ข้าพเจ้าให้พระอาจารย์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ท.ญ.รัชนิ แอม

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรติดต่. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเจ้าภานุรักษ์ จันทสโร วิทยาการวัดหนองนาถ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รัทสประจำวันนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา กับสถานศึกษาใน
จังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้สิทธิดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล ส่วยพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ สามเณรสมเกียรติ ปานทอง วิทยากรวัดมหาธาตุวรวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก รักษาสงฆะนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษาใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่ประทุม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระเฉลิมชัย ฉายา โชติโก

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๐๒๗-๙๐๐๒

ภาคผนวก ข.

หนังสือแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษา
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” โดยการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยงานวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๒. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๓. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญากับสถานศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่ร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์

พระเฉลิมชัย โชติโก (เปลี่ยนระดับ)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญาในสถานศึกษา
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์

ตำแหน่ง

อายุ

ประสบการณ์ทำงาน :

สถานที่ดำรงตำแหน่ง.....

วันที่ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ ๒ หัวข้อการสัมภาษณ์

๑. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีอะไรบ้าง
๒. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ **ต่อบทบาทของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญา** ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร
๓. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ **ในส่วนของข้อมูลในกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญา** ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร
๔. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ **ต่อวิธีการนำเสนอของกลุ่มเม็ดเงินแห่งปัญญา** ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร

๕. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ **ต่อผู้เข้าร่วมรับฟังการทำงานของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา** ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร
๖. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา ในสถานศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร

ขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่ร่วมมือตอบแบบสอบถาม

พระเฉลิมชัย โชติโก (เปลี่ยนระดับ)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ภาคผนวก ค.

ภาพกิจกรรมจากกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา
ที่ได้จัดทำร่วมกับสถานศึกษา

ภาพจากกิจกรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพจากกิจกรรมของกลุ่มเมธิตพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพจากกิจกรรมของกลุ่มแม่ลี้ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพจากกิจกรรมของกลุ่มเม리트พันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพจากกิจกรรมของกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาที่ได้ทำงานร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระเฉลิมชัย โชติโก (เปลี่ยนระดับ)
- เกิด : วันเสาร์ ที่ ๒๙ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒
- สถานที่เกิด : ๑๘๘/๑ ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔
- ณ วัดเขาน้อยหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- การศึกษา : สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักเรียนคณะจังหวัดเพชรบุรี
- : พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาบริการวัดพระรูป ปี พ.ศ.๒๕๕๙
- เข้าศึกษา : เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๙
- สำเร็จการศึกษา : เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเขาน้อยหัวหิน ต.หัวหิน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๑๐
- 089-0279002

